Samenwerken aan leefbare en vitale buurten.

‘Zo doen we dat!’

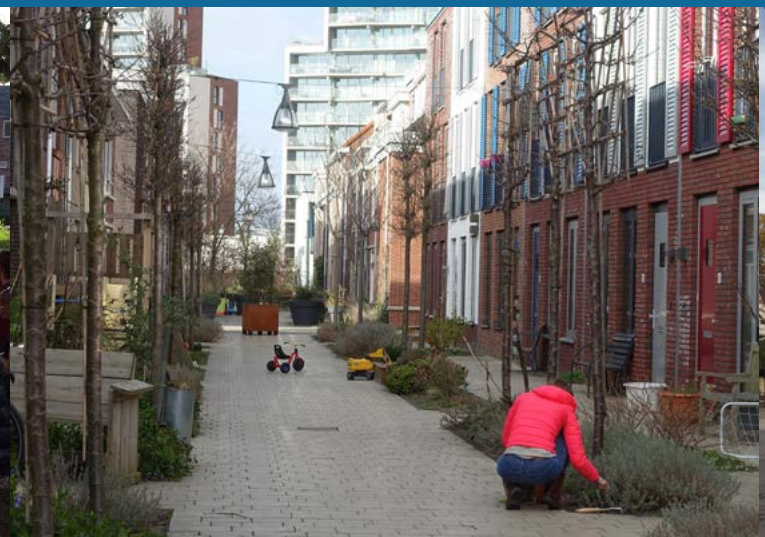

Inhoud

Voorwoord 3

Inleiding 5

‘Zo doen we dat’ voorbeelden 6

– Overzicht 6
– Proeftuin Ruwaard Oss 7
– Majella Wonen Utrecht 14
– Aanpak Sunny Selwerd & Wijkbedrijf Selwerd, Groningen 19
– Enschede Zuid, onze buurt De Posten 25
– Raamafspraken Alkmaar 29
– Populatiebekostiging Alphen aan den Rijn 32
– Tien werkafspraken ‘Thuis in de wijk’ in Amsterdam 35
– Uitstroomconvenant Assen e.o. 39
– Hoorn: gezamenlijke aanpak 42
– Methode Moderne Devoten Nijmegen 45
– Wooncirkels Noord-Holland 50
– Armoedecoalitie Utrecht 56

‘Klein maar Fijn’ voorbeelden 60

– Overzicht 60
– Samen Sterk Zonder Stigma en Welkome Wijk 61
– Jongeren op Zuid 61
– Alles is gezondheid 62
– De Nieuwe club 62
– Buurtwijs, mensen maken de buurt 63
– Buren sparen plaatjes voor meer verbinding in de wijk 63
– Vechtscheidingen voorkomen, sociaal wijkteam en juridisch loket 64
– Voor de wijk en door de wijk 64
– Zuid Doet Samen 65
– Laagdrempelige activiteiten dicht bij huis 65

Voorbeelden op de kaart 67

Handige publicaties en onderzoeken 68

Voorwoord

Hoe doen wij dat nu eigenlijk: samenwerken in en met de bewoners van de wijk? Hoe doen wij dat als meer ouderen zelfstandig blijven wonen, omdat de ouderenzorg anders onbetaalbaar wordt? Hoe doen wij dat als mensen met ernstige psychische problemen niet meer in klinieken wonen, maar zoveel mogelijk in de wijk, omdat meedoen in de maatschappij kans op herstel vergroot? Hoe doen we dat als zij worden uitgesloten? Hoe doen wij dat als er in een wijk soms zoveel problematiek bij elkaar komt, dat de leefbaarheid onder druk staat? Hoe vangen wij signalen op van bewoners wiens problemen dreigen te escaleren? Hoe versterken we de gemeenschap, de burenhulp, de 'samenredzaamheid' en steunen we de actieve bewoners die weten wat er speelt in de wijk en de boel bij elkaar houden?

Vragen waar je dagelijks tegen aanloopt tijdens het bieden van zorg of het begeleiden van al deze mensen. Maar hoe doe je dat als je als organisatie worstelt met alle schuttingen tussen stelsels, met te weinig personeel? En hoe doe je dat dan, als je tijd te kort komt, als het beleid 'het' niet toe laat of als je de samenwerkingspartners die daarvoor nodig zijn nog niet kent?

Het moet dus anders. Gelukkig zien we dat ook al lang. Er wordt al meer samengewerkt. Nog niet met alle partners vanuit wonen, zorg en welzijn, maar het begin is er. Werken met de bewoner, de cliënt, de oudere. Meer kijken naar wat de mensen willen, kunnen en nodig hebben. Veel uitgesproken zinnen. Om *echt* zo te gaan werken vraagt moed! Een gezamenlijke visie en vooral: het vraagt samen gaan DOEN! Ook al is nog niet alles geregeld. Ook al moet je weerstand overwinnen in je eigen organisatie.

Wij staan als landelijke organisaties voor de belangen van onze leden: cliënt- en bewonersorganisaties, woningcorporaties, gemeenten, ouderenzorgorganisaties, ggz-instellingen, beschermde woonvormen en maatschappelijke opvang, welzijnsorganisaties, directeuren van het sociaal domein en de veertig grote steden. Wij gaan staan voor de mensen in de wijk, voor de hulpverleners, begeleiders en zorgprofessionals die frustratie ervaren en voor de bestuurders en wijkmanagers die hun nek uitsteken. Samen zetten we een stap om het anders te gaan DOEN!

In dit digitale magazine laten wij twaalf voorbeelden zien waarvan we zeggen: "Zo doen we dat! Zo werken we sámen!". Sommige voorbeelden zijn al ver doorontwikkeld met mooie resultaten. Andere staan nog midden in de klei van het polderlandschap van Nederland. Maar wat al deze voorbeelden gemeen hebben is dat er een samenwerking is gestart tussen verschillende partners waarbij de behoefte van de bewoner centraal staat en waar stappen vooruit worden gezet.

Wij hopen dat jij als lezer van dit magazine en als kijker van onze webinars, hoop krijgt dat het anders kan en dat je denkt: ik ga dit anders doen! Wij gaan met elkaar op weg en hopen dat dit inspireert om ook op weg te gaan, of door te gaan op de soms moeizame weg die 'samenwerken' heet. Wij willen je op die weg steunen. Loop je tegen problemen aan of heb je juist goede oplossingen? Laat het ons weten! En help ons het juiste debat op de juiste plek te voeren. Veel leesplezier en succes!

Namens,

- Martin van Rijn, voorzitter Aedes
- Ruth Peetoom, voorzitter de Nederlandse ggz
- Anneke Westerlaken, voorzitter ActiZ
- Zeno Winkels, algemeen directeur Woonbond
- Esmé Wiegman, directeur Valente
- Erik Dannenberg, voorzitter Divosa
- Ali Rabarison, directeur Beleid Inclusieve Samenleving en Financiën VNG
- Lex Staal, directeur Sociaal Werk Nederland
- Maaike Veeningen, wethouder Almere namens de G40
- Marjan ter Avest, directeur MIND

Inleiding

“Goed wonen in leefbare wijken vraagt om het combineren van sociale maatregelen en fysieke ingrepen. Wonen, zorg, welzijn, veiligheid en de fysieke leefomgeving zijn onlosmakelijk met elkaar en met leefbaarheid verbonden. Mensen krijgen meer perspectief als ze in een draagkrachtige omgeving wonen met een goede sociale en fysieke infrastructuur en als ze voldoende mogelijkheden hebben tot laagdrempelige participatie. Dit geldt bij uitstek voor mensen die kwetsbaar zijn of een zorgbehoefte hebben. Zo maken we wijken leefbaar, bevorderen we sociale cohesie en voorkomen we veel zorg- en hulpvragen. In veel wijken vraagt leefbaarheid extra aandacht.

Voor de sociale component van leefbaarheid is een gezamenlijke aanpak van gemeente, woningcorporaties, welzijns-, hulp- en zorginstellingen nodig. Goede participatie van bewoners is daarbij een noodzakelijkheid. Het doel is een leefbare wijk met sterke sociale cohesie en zo zelfredzaam mogelijke bewoners. De sleutel daarvoor zijn een gedeelde visie en wederkerige afrekenbare prestatieafspraken.” (Actieagenda Wonen, leefbare en vitale wijken)

Op 17 februari 2021 is de Actieagenda Wonen “Samen werken aan goed wonen” gepubliceerd. Daarin doen 34 partijen voorstellen voor nieuw kabinetsbeleid op het brede gebied van wonen. Daar valt ook een paragraaf **Leefbare en vitale wijken** onder, met een eigen subcoalitie van ActiZ, Aedes, Sociaal Werk Nederland, Woonbond, Valente, Divosa, VNG, G40, de Nederlandse ggz en MIND. Deze subcoalitie gaat nu verder om de voornemens uit de Actieagenda Wonen concreter te maken.

Korte videosamenvatting

Bekijk in 1,5 minuut de hoofdlijnen van de Actieagenda Wonen.

Doel van het instrument

Om samenwerken te stimuleren, ontwikkelden de landelijke samenwerkende partijen dit document met maatgevende, goede, concrete voorbeelden van samenwerking.

‘Zo doen we dat!’ voorbeelden – Overzicht

	Samen werken aan vitale en leefbare buurten			
	Proces van Samenwerken aan wonen, zorg en welzijn	Wonen en Woonomgeving	Inclusieve en veilige leefomgeving	Ondersteuning en begeleiding
Proeftuin Ruwaard Oss	●		●	●
Majella Wonen Utrecht	●		●	●
Aanpak Sunny Selwerd & Wijkbedrijf Selwerd, Groningen	●	●	●	●
Enschede Zuid, onze buurt De Posten	●	●	●	
Raamafspraken Alkmaar	●			●
Populatiebekostiging Alphen aan den Rijn	●			●
Tien werkafspraken ‘Thuis in de wijk’ in Amsterdam	●			●
Uitstroomconvenant Assen e.o.	●			●
Hoorn: gezamenlijke aanpak	●		●	●
Methode Moderne Devoten Nijmegen	●	●	●	●
Wooncirkels Noord-Holland	●		●	●
Armoedecoalitie Utrecht	●			●

Proeftuin De Ruwaard

Door Anders denken, doen en organiseren is, samen met wonen, zorg en welzijnspartners een werkwijze gecreëerd waar de bewoner – en niet het systeem – centraal staat. "Ruwaard is een vitale wijk waar inwoners tegen lagere kosten een betere (positieve) gezondheid ervaren."

Urgentie van de opgave

Niet zelden werken wonen, zorg- en welzijnsorganisaties langs elkaar heen, bieden zij diensten aan die niet effectief zijn en zijn er complexe regels die niet meer voor iedereen te begrijpen zijn. Met als gevolg dat kwetsbare mensen die hulp nodig hebben, deze niet (tijdig) krijgen. Met de Proeftuin Ruwaard Oss heeft een aantal bestuurders het initiatief genomen om vanuit de vraag van bewoners te gaan samenwerken. Wat in 2016 begon als experiment in één wijk groeide uit tot een voorbeeldaanpak om (complexe) maatschappelijke vraagstukken compleet anders op te pakken.

Wat is bereikt?

Resultaten zijn om uiteenlopende redenen lastig te kwantificeren. De gezondheid van mensen in een wijk bijvoorbeeld, is van veel verschillende factoren afhankelijk. Wat is de invloed van de Proeftuin daarop? Is er een goede nulmeting van de gezondheidssituatie? En hoe kun je de mate van sociale samenhang en participatie in de wijk eenduidig meten? Bovendien hebben twee Corona jaren impact gehad op de ontwikkelingen. Ook is in de pilot de energie meer naar de inhoud uitgegaan, dan naar het meerjarig goed verzamelen en duiden van data. Er zijn wel data, en er is ook inzicht in de ervaringen van inwoners, professionals, managers en bestuurders. Met enige voorzichtigheid kunnen we daar het volgende uit afleiden:

- Het individueel welbevinden van inwoners van De Ruwaard is gemiddeld met vier punten op een tienpunt schaal gestegen, blijkt uit de micro-analyses. In andere wijken waar alleen de Samenwerkwijze werd toegepast was dat gemiddeld drie punten. In wijken die traditioneel werken, steeg het welbevinden gemiddeld met minder dan twee punten.
- Het collectief welbevinden in de wijk is lastig te meten én lastig te vergelijken. Een meting met behulp van een sociale participatieladder laat zien dat er over de hele linie sprake is van een verschuiving van 'geïsoleerd leven' (niveau 1) naar 'betaald

werk zonder ondersteuning' (niveau 6). Goed dus. Het Huis van de Wijk 'De Haard' heeft daar vrijwel zeker invloed op. Ook de veiligheid in termen van ervaren overlast ontwikkelt zich in absolute en relatieve zin beter dan in andere wijken. Het is niet te zeggen dat dit door De Proeftuin komt.
- Meer integrale zorg en ondersteuning worden volgens de betrokken professionals zeker gerealiseerd. En zij zijn er laaiend enthousiast over. Dat is een belangrijk succes gezien de moeilijke arbeidsmarkt in Welzijn en Zorg en de groeiende vraag naar ondersteuning. Echt integraal werken met andere domeinen als jeugd, justitie, wonen is lastig maar biedt perspectieven. De verschillende, verkokerde geldstromen werken tegen.
- Is het mogelijk meer mensen te helpen voor hetzelfde geld? Dat laat zich niet definitief bepalen in deze fase. Voor de WMO-diensten begeleiding en dagbesteding lijkt het wel het geval te zijn.
- De samenwerking tussen professionals, vrijwilligers en inwoners is sterk verbeterd, blijkt uit interviews en enquêtes. De Samenwerkwijze als houding en methode is niet meer weg te denken. Preventie, substitutie, collectief aanbod inzetten, het gaat beter maar ze blijven allemaal nog achter bij de ambities. De effecten van het gebiedsgericht financieren lijken vooralsnog beperkt. De programmaorganisatie is in deze fase nog te weinig helder en slagvaardig.

Proeftuin Ruwaard Oss is een samenwerkingsverband van diverse organisaties in zorg, welzijn en wonen. Gemeente en aanbieders werken vanuit een gedeelde visie samen om de leefbaarheid en gezondheid in de wijk Ruwaard in Oss te verbeteren. Een gebiedsgerichte, integrale samenwerking, de bekostiging van wonen, welzijn én de actieve betrokkenheid van inwoners - vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en leefwereld - worden als hefboom voor deze gezamenlijke ambitie gezien.

De Proeftuin Ruwaard werkt vanuit één gezamenlijke opgave en één gezamenlijk (virtueel) budget voor Wmo en Welzijn. Het multidisciplinair overleg bij wijkbewoners thuis draagt bij aan het welbevinden van mensen en werkt kostenbesparend. Mensen hoeven hun verhaal niet langer zes keer aan verschillende organisaties te vertellen. Ook de vraag "welke organisatie doet nu wat?" en het langs elkaar heen werken valt

weg. En door fysiek te overleggen met bewoners zijn privacy en informatie-uitwisseling eenvoudiger te realiseren.

Door de gebiedsfinanciering hoeven professionals niet te denken vanuit hun eigen organisatie of het zorgsysteem. Daardoor hoeven zij minder of zelfs geen tijd meer te besteden aan het krijgen van een beschikking, administratie of het vaststellen van het aantal uren. Wijkprofessionals beslissen zelf hoe zij het budget inzetten. De organisaties leveren de zorg voor het afgesproken budget. Eventuele financiële voordelen, bijvoorbeeld door actievere wijkbewoners, meer preventieve en collectieve activiteiten en een efficiëntere werkwijze, worden evenredig verdeeld over de wijkbewoners, gemeente en de aanbieders. Onder de voorwaarde dat het geld ten goede komt aan de gezondheid van de wijk. Dit alles draagt bij aan gezamenlijke droom: Een vitale wijk waar actieve bewoners tegen lagere kosten een betere (positieve) gezondheid ervaren.

Ook de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) heeft de resultaten van de Proeftuin omarmd en wil deze aanpak uitbreiden naar 13 gemeenten in de gezondheidsregio Noord-Oost Brabant.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Er zijn veel verschillende momenten geweest waarop het moeilijk werd. De belangrijkste zijn:

- Het moment om vanuit de gemeenschappelijke visie te gaan uitvoeren ('doen'). De neiging om heel lang te praten over de randvoorwaarden, de beren op de weg die elke organisatie ziet, is heel groot. Dat is in de Ruwaard opgelost door het heel klein te maken. Te beginnen met de vraag van één bewoner en die vervolgens op te schalen.
- Management en bestuur moeten de werkvloer ruimte geven om anders te gaan werken. Elke organisatie is volgens eigen financieringslijnen georganiseerd. Die moeten zij loslaten, om zo te kunnen gaan werken. Sommige bestuurders losten de interne frictie op, door een bijzondere positie aan Ruwaard toe te kennen. Daar mocht het anders.
- Ook inwoners en professionals uit andere wijken tonen interesse in deze wijze van samenwerken. Sinds 2018 is gehoor door management en bestuur gehoor gegeven aan de oproep door deze Samenwerkingswijze in andere wijken te ondersteunen. Al snel bleek dat als je de methodiek die in De Ruwaard is ontwikkeld niet automatisch naar andere wijken kunt opschalen: je moet mensen daarin meenemen en meekrijgen. Ze moeten zelf inspraak hebben in het leerproces. Daarvoor is een leerhuis ontwikkeld.
- Echt integraal werken met andere domeinen als jeugd, justitie, wonen is lastig maar biedt perspectieven. De verschillende, verkokerde geldstromen werken tegen.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Anders denken, doen en organiseren is een veranderaanpak waarbij door samenwerkende organisaties (in wonen, welzijn en zorg) volgens een aantal principes aan werken.

De werkende principes:

1. Gezamenlijke visie en doelen en taal (weet wat je samen wil bereiken)

Om van de Ruwaard een vitale wijk te maken waar "inwoners tegen lagere kosten een betere (positieve) gezondheid ervaren" zoals geschetst in het ideale toekomstbeeld, is het noodzakelijk dat de betrokken organisaties dezelfde taal spreken en gezamenlijke doelen nastreven. De vijf strategische doelen van Ruwaard zijn:

1. Betere gezondheid en ervaren kwaliteit van leven van individuele inwoners.
   Zodat inwoners zich zo goed en vitaal mogelijk voelen.
2. Meer gezamenlijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid van inwoners.
   Zodat inwoners samen bouwen aan een betere wijk.
3. Meer en betere gezamenlijk georganiseerde wonen, welzijn en zorg.
   Zodat de samenwerking soepel verloopt en bewoners zo snel en goed mogelijk worden geholpen.
4. Lagere maatschappelijke kosten.
   Zodat er ook in de toekomst nog genoeg geld is om te voldoen aan de behoeften van de bewoners.
5. Betere steunende systemen.
   Zodat organisaties zo zijn ingericht dat zij beter kunnen doen wat nodig is.

2. Eenduidige aanpak

Ruwaard werkt voor alle type vragen, zowel bij enkelvoudige - als bij multi-problematiek, volgens de Samenwerkingswijze. Deze werkwijze is daarmee een grondhouding: dè manier van werken voor professionals, als zij aan de slag gaan met inwoners, cliënten of patiënten.

De Samenwerkingswijze is geeft ook vorm aan het gezamenlijk overleg met de bewoner, in de eigen woonomgeving en met personen uit zijn netwerk en alle professionals die nodig zijn.

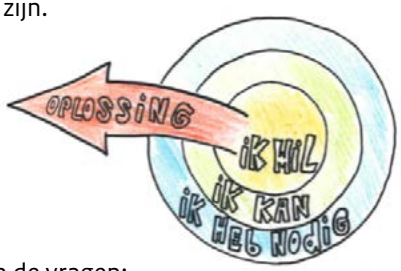

Uitgangspunt zijn de vragen:
- Wat wil ik? *Wat zijn mijn doelen en waar wil ik naar toe werken?*
- Wat kan ik? *Wat kan ik betekenen voor mezelf en voor een ander?*
- Wat heb ik nodig? *Wat heb ik (van een ander) nodig om bovenstaande te bereiken?*

De kracht van deze werkwijze is de eenvoud, maar consequent zo werken is niet eenvoudig.

3. Gebied vaststellen (scope)

Bepaal de begrenzing van het experiment-gebied. Dit kan een buurt, wijk, of gemeente zijn afhankelijk van de omvang en het aantal inwoners. Ruwaard telt ongeveer 13.000 inwoners. De praktijk in Ruwaard wijst uit dat de omvang van het experiment-gebied niet te groot moet zijn (niet groter dan 20.000 inwoners).

4. Profiel maken van gebied (wijkfoto)

Als het gebied is vastgesteld dan is het belangrijk om zoveel mogelijk data te verzamelen over het gebied waar de proeftuin start. Deze informatie geeft inzicht in waar behoefte aan is en waarop interventies gewenst zijn. Hoe betrouwbaarder en scherper de informatie, hoe meer deze ook kan dienen als meetinstrument. Hebben de interventies het gewenste effect? En zijn de effecten van de interventies op korte en lage termijn zichtbaar in de data? Het profiel van het gekozen gebied is een soort wijkfoto. Het geeft inzicht in kenmerken van de wijk zoals de sociaaleconomische status (SES), verhouding autochtoon/allochtoon, de zorgconsumptie, samenstelling huishoudens, aantal bijstandsinkomens, etc.

5. Actie-leren (aan de slag in de praktijk, denk groot begin klein)

Gewoon 'doen en beginnen' is belangrijk om het proces op te starten. De samenwerkwijze is toe te passen op casus niveau (n=1)! Wat doet de werkwijze met mensen voor en na de interventie en ook op langere termijn. Start met intrinsiek gemotiveerde mensen die deze manier van werken willen toepassen in de praktijk.

6. Organiseer leersessies (op alle niveaus)

Laat de mensen, die ervaring met de samenwerkwijze hebben opgedaan de lessen die ze hieruit hebben geleerd, delen in zogenaamde leersessies. Zorg ervoor dat de geleerde lessen, voor iedereen in het gekozen gebied, toegankelijk zijn. Zodat men van, voor en door elkaar kan leren. Met deze manier van lessen delen en door *peer to peer coaching* kan een bredere groep geïnteresseerden de meerwaarde van samenwerking ervaren. Thema's waar professionals op vastlopen of trots zijn op, zijn vaak interessant voor de leersessies van managers. En onderwerpen waar managers op vastlopen of trots op zijn, zijn weer relevant voor de bestuurders. Ook belangrijk: Vier je successen, zo maak je samen het beleid voor de toekomst!

7. Zowel horizontaal als verticaal leren

Niet alleen de mensen binnen het gekozen gebied maar ook binnen de deelnemende organisaties zijn gebaat bij de geleerde lessen. Het leren is daarom zowel in- als extern van belang. Wat betekent deze nieuwe manier van werken voor mij en voor mijn organisatie? Welke gedragsverandering is er nodig om mijn organisatie voor te bereiden op eventuele opschaling. De aanpak die de verschillende organisaties kiezen zijn ook weer relevant voor de leersessies. Ook op dit punt is het waardevol om elkaar te leren.

8. Bereken maatschappelijk rendement door te 'tellen en vertellen'

Voor individuele casuïstiek binnen de proeftuin meten zogenoemde micro-analyses het maatschappelijk rendement. Het maatschappelijk rendement is teruggebracht naar twee indicatoren: het ervaren welbevinden van de betreffende wijkbewoner(s) en de jaarlijkse maatschappelijke kosten en (toekomstige) besparingen van de geleverde zorg en ondersteuning. Deze indicatoren sluiten aan op de visie van de Proeftuin Ruwaard.

9. Creëer een *white label team* (1 opdracht, 1 werkwijze, 1 team)

Op basis van de visie, de opdracht, het afgebakende gebied (wijk) en de vastgestelde samenwerkwijze vormen de professionals in de wijk een zogenaamd (integraal) *white label team*. Een team dat op basis van de gezamenlijke opdracht ook gezamenlijk verantwoordelijk is voor het resultaat. Dit stimuleert de integrale samenwerking. Doordat men elkaar gaat zien als collega's gaat het team meer integraal, collectief en effectief werken. Niet te verwarren met zelforganiserende teams, die losgelaten worden. Het is een intersectoraal team met gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het resultaat.

10. Gebied gebonden financiering

De werkende principes 1 t/m 9 zijn stuk voor stuk nodig voor succes. De huidige wijze van financieren van welzijn en zorg is gebaseerd op het behandelen vanuit ziekte of beperking. Dit systeem beloont zorgaanbieders voor productie. Dat kan tot een perverse prikkel leiden die de zorgkosten opstuwt in plaats van tempert. Met een passend financieel model, gekoppeld aan een gezamenlijke opgave, richt je de prikkel meer op kwaliteit en effectiviteit. Met als streven dat uiteindelijk méér mensen geholpen kunnen worden vanuit hetzelfde budget.
Sinds 1 januari 2018 werken de deelnemende organisaties in de Proeftuin vanuit één gezamenlijke opgave en één gezamenlijk (virtueel) Wmo-budget. Het budget is voor de komende vijf jaar vastgelegd, inclusief indexatie. De deelnemende partijen nemen samen de verantwoordelijkheid en het risico om voor dit bedrag de zorg en ondersteuning in de wijk Ruwaard te leveren. Het budget wordt uitgekeerd in de vorm van een subsidie. Het is gebaseerd op de kosten die de partijen de afgelopen jaren in de wijk Ruwaard maakten voor de zorg en ondersteuning (te weten; individuele begeleiding, dagbesteding en huishoudelijke zorg uit de WMO).

11. Zorg voor buitenboordmotor

Deze vernieuwende veranderaanpak breidt zich op organische manier verder uit in activiteiten in Oss en de regio. Elke wijk in Oss heeft of krijgt een eigen aanjager. Het is de bedoeling om deze opschaling op een natuurlijke, organische manier te laten verlopen.

Vanaf de start van de proeftuin worden de partners ondersteund door een onafhankelijk programma- en procesteam (ofwel, de buitenboordmotor). Verandering is weerbarstig en de schijn van tegengestelde belangen kunnen een remmende werking hebben. Het onafhankelijke team, neemt schijnbare tegengestelde belangen weg en ondersteunt de partners bij veranderprocessen. Zie hiervoor ook anders denken, doen en organiseren.

Inclusieve en veilige leefomgeving

Ketenpartners

Recidive verminderen door een straf aan te laten sluiten op de individuele situatie van de wijkbewoner en voorkomen dat deze straf haaks staat op bijvoorbeeld een al ingezet zorgtraject. Dat is het doel van de pilot 'Verbinding justitieel ketenaanpak met proeftuin Ruwaard' en de inzet van een samenwerkingsverband tussen Proeftuin Ruwaard en de justitiële partners, waaronder het Openbaar Ministerie, Reclassering Nederland, NovadicKentron en de Raad voor de Kinderbescherming dat in augustus

2019 is gestart. De pilot maakt onderdeel uit van het programma 'Koers en kansen' van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Het programma biedt de mogelijkheid te experimenteren met samenwerking tussen justitie, zorg en gemeenten bij de uitvoering van sancties. In lokale projecten onderzoekt men wat in de praktijk werkt.

De wijkpreventie aanpak

Preventie speelt een belangrijke rol om de doelstelling van Proeftuin Ruwaard te bereiken: een vitale wijk de Ruwaard waar wijkbewoners tegen lagere kosten een betere (positieve) gezondheid ervaren. Denk bijvoorbeeld aan het voorkomen of vroegtijdig aanpakken van ziekten, een ongezonde leefstijl, eenzaamheid of het verliezen van zelfregie. Het project Wijkpreventie aanpak richt zich op preventieve activiteiten voor groepen wijkbewoners. Wijkpreventie aanpak is een belangrijke ontwikkellijn binnen de proeftuin. Tot nu toe zijn er ruim 14 wijkpreventieprojecten. Om een idee te geven welke projecten dit zijn, hierbij een aantal voorbeelden:

- cursus voluit leven
- omgaan met armoede
- opvoedingsondersteuning
- stoppen met roken aanpak laaggeletterdheid en buurtsport

Meer informatie is te lezen in de leergeschiedenis.

Huis van de wijk

De vragen 'Wat wil je? Wat kan je? En wat heb je daarvoor nodig?' worden niet alleen gesteld aan individuele mensen, maar ook aan groepen in de wijk. Uit een bijeenkomst met wijkbewoners bleek er behoefte aan een laagdrempelige locatie in de wijk waar alles samenkomt; mensen, organisaties en activiteiten. En dus kregen wijkbewoners de ruimte om het Huis van de wijk op te richten. De wijkbewoners zijn zelf verantwoordelijk voor het beheer en de gang van zaken binnen het pand. Een greep uit de activiteiten die plaatsvinden: wekelijks rondetafelgesprekken, GGD preventieve activiteiten gezond leven, buurttafel, ontspanningsactiviteiten, taalcursussen, bijeenkomsten positieve gezondheid. Per week zijn er ongeveer 300 unieke bezoekers, meer dan 200 activiteiten en 30 vaste vrijwilligers.

Ondersteuning en begeleiding

Doorstroom intramuraal & beschermd naar zelfstandig wonen

Mensen die intramuraal (binnen de muren van een zorg- of welzijnsvoorziening) of beschermd wonen, bijvoorbeeld in een GGZ-voorziening, maatschappelijke opvang of crisisopvang, kunnen én willen soms liever zelfstandig wonen. Dit project biedt die mensen de kans op een zelfstandige woonsituatie. Het doel is om voor deze mensen een woonomgeving te realiseren die past bij wat zij willen en kunnen, in plaats van uit te gaan van het aanbod van een organisatie of gemeente.

De Proeftuin heeft zich bij haar aanpak laten inspireren door 'Housing First'.[1] Een dakloze krijgt als start een huis en vervolgens jarenlange begeleiding. Het resultaat liegt er niet om: 85% van de deelnemers raakt daarna niet meer dakloos. Wat de Proeftuin Ruwaard aanspreekt in de aanpak, zijn de basisvoorzieningen op maat. Die worden al geregeld voordat de mensen zelfstandig gaan wonen.

De werkwijze die dit project hanteert is de individuele casuïstiekaanpak van de Proeftuin. Dit betekent dat in een persoonlijk gesprek aan de inwoner wordt gevraagd: 'Wat wil je? Wat kun je zelf? Wat heb je nodig?' Op basis van de antwoorden zoekt de Proeftuin de juiste partijen om met de inwoner samen het gesprek aan te gaan. Samen maken zij een plan, waar iedereen het mee eens is en direct mee aan de slag gaat. Zo kunnen kwetsbare mensen op een veilige en kansrijke manier wonen op de plek waar zij dat willen.

1. Een werkwijze die vooral in Canada en de Verenigde Staten wordt gebruikt bij het verminderen van het aantal daklozen. Waar in het verleden een dakloze eerst goed gedrag moest laten zien, voordat hij in aanmerking kon komen voor een huis, wordt het proces in deze aanpak omgedraaid.

Casus de fiets

Aanleiding

Bij de aanmelding van haar zoontje met ADHD bij speciaal onderwijs werd een verzoek om vervoer afgewezen, omdat de moeder te dicht bij school woont. Moeder is een alleenstaande vrouw zonder rijbewijs. Ze heeft d nog 2 dochtertjes. Moeder is overbelast en bekend bij GGZ/ jeugdzorg en Welzijn.

Ik wil: Oplossing voor vervoersprobleem zodat mijn zoontje het onderwijs kan volgen dat hij nodig heeft.

Ik kan: Hem leren fietsen maar heb daar tijd en een fietsje voor nodig.

Ik heb nodig: Meerdere professionals keken samen met moeder en de opa naar wat er wel kan en kwamen het volgende overeen.

- Fietsje voor zoontje
- Vervoersindicatie voor 1 schooljaar (moeder heeft in die tijd zoontje leren fietsen)
- Opa verbouwt de kamer van het jongentje, zodat hij apart slaapt van zusjes
- Bed ritueel weer op orde door apart slapen en voorlees expeditie Ons welzijn (vrijwillig)

Conclusie

Welzijn moeder is toegenomen. Gemeten op schaal 1 op 10 op korte en lange termijn van een 3 naar een 9. Er zijn kosten bespaard doordat moeder blijft functioneren en er dus geen kinderen uit huis hoeven worden geplaatst.
Kosten fiets en indicatie vervoer 1 jaar €5025,- (waarvan €25 voor fiets) tegenover 3 keer uithuisplaatsing 3 x €40.000,-

Meer weten?

- Leergeschiedenis
- Anders denken doen organiseren

Majella Wonen, Utrecht

Zorgzaam wonen: Iedereen kan iets bijdragen

Urgentie van de opgave

Op veel plaatsen in het land is de druk op de woningmarkt hoog. In de top 40 van de meest verhitte gemeenten op de Nederlandse woningmarkt staat de stad Utrecht al jaren in de top drie. Het aantal inwoners en huishoudens blijft stijgen en het aanbod van nieuwe woningen blijft daar structureel bij achter. Kwetsbare groepen hebben meer nog dan andere groepen last van de krapte. Een passende woonplek voor deze doelgroep vraagt vaak iets anders dan de huisvesting van reguliere doelgroepen, namelijk sociaal beheer en zorg. Dat bemoeilijkt het vinden van geschikte woonruimte.

Dat realiseerde ook woningcorporatie Portaal zich in 2015 bij het ontwikkelen van toekomstplannen voor 70 woningen in twee appartementengebouwen aan de Thomas à Kempisweg in Utrecht. Portaal zag een toenemende vraag naar huisvesting voor kwetsbare doelgroepen, door meer uitstroom uit de maatschappelijke opvang, Met het oog daarop ontwikkelde Portaal met de Tussenvoorziening (organisatie voor maatschappelijke opvang) een nieuwe woonvorm in de door haar beheerde, leegstaande woningen.

Wat is bereikt?

Het gemengd wonen[1] project Majella Wonen is medio 2016 geopend. In twee naoorlogse appartementencomplexen wonen ex-dak- en thuislozen en reguliere huurders als buren samen. De complexen stonden eerder op de nominatie voor sloop. Dit is uiteindelijk afgeblazen. De ex-dak- en thuislozen zijn cliënten van de Tussenvoorziening. Ze hebben begeleiding en ondersteuning nodig bij het voeren van de regie over hun wonen en leven. In de praktijk blijkt dat de omgeving vaak weinig oog heeft voor mensen 'in de rafelrand van de samenleving'. Terwijl mensen die op weg zijn naar herstel juist heel erg geholpen zijn met – en behoefte hebben aan buren die hen zien en begroeten, een praatje maken en uitnodigen om deel te nemen aan activiteiten in de buurt. De reguliere huurders zijn sociale mensen die een actieve bijdrage willen en kunnen leveren aan de leefsituatie in het gebouw en de woonomgeving. De wooneenheden zijn betaalbaar en variëren van kleine appartementen tot gezinswoningen.

1. Bij gemengd wonen gaat het om woonprojecten waarin verschillende groepen doelbewust samen wonen, contact onderhouden en gezamenlijke activiteiten ondernemen.

Majella Wonen biedt huisvesting voor mensen uit de maatschappelijke opvang en draagt zo bij aan een prettige, inclusieve woonbuurt. 35 cliënten met een Wmo-indicatie kunnen er, met stabiliserende begeleiding, een nieuwe start maken via het Housing First principe. Daarmee krijgen dakloze mensen direct woonruimte, op voorwaarde van inkomensbeheer. Zij betalen zelf de huur en verzorgen zelf hun huishouden, maar krijgen daarbij intensieve begeleiding. Doel is dat deze bewoners na drie jaar zelfstandig kunnen wonen met een huurcontract op eigen naam. De Tussenvoorziening verzorgt de begeleiding. Reguliere bewoners kunnen zich als maatje aanmelden. Een belangrijk voordeel voor de huurders uit de maatschappelijke opvang is dat zij in een complex komen te wonen waar de reguliere huurders er bewust voor kiezen om in dit project te wonen. Van sociale verhuurders bestaat nogal eens het beeld 'dat ze maar van alles plaatsen' in hun woningen. 'Gemengd wonen' weet dit om te draaien. Bewoners kiezen er bewust voor om elkaar te helpen. Ze organiseren van alles met en voor elkaar: van fietsen repareren tot spelletjes, creatieve activiteiten en feestjes. De mix van begeleide en onbegeleide bewoners heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een hechte woongemeenschap met een voor beide groepen zelfstandige, duurzame woonvorm. Zelfs zo hecht dat de corporatie en de woonvereniging nu samen de mogelijkheden verkennen om – bij nieuwbouw op deze locatie - de gehele woongemeenschap naar een complex in Leidsche Rijn te verhuizen.

Woonvereniging verzorgt sociaal beheer

Alle bewoners vormen samen een woonvereniging. Die bestaat uit begeleide en onbegeleide bewoners. Zij hebben sinds 2019 het sociaal beheer vrijwel volledig overgenomen. De woonvereniging verzorgt de toelating van nieuwe bewoners en organiseert allerlei activiteiten in en om (de gemeenschappelijke ruimte van) het complex. Zoals het onderhouden van de gemeenschappelijke tuin, een buurtfeest of het organiseren van een Kubb-toernooi of spelletjesavonden/dagen. Van reguliere huurders verwacht men dat zij bereid zijn om als goede buur bij te dragen aan een open en actieve buurt. Men vraagt hen betrokkenheid en verantwoordelijkheid te tonen: voor een goed leefklimaat binnen het gebouw, door deel te nemen aan het bestuur en/of een werkgroep van de woonvereniging en door deel te nemen aan activiteiten van de woonvereniging. Van de bewoners vraagt dit gemiddeld een dagdeel per week.

Tussen bewoners, de sociaal beheerder van Portaal en de Tussenvoorziening was er in de eerste 3 jaar eens per maand een afstemmingsoverleg. Naast beheerszaken bespraken zij ook wat goed gaat en wat beter kan. Na verloop van tijd en het omklappen[2] van huurcontracten is dit afgebouwd. Beide organisaties blijven op de achtergrond betrokken. In feite fungeert de woonvereniging nu als het vliegwiel van Majella Wonen.

School gemaakt

Gemengd wonen heeft in Utrecht na Majella snel school gemaakt. Voorbeelden zijn vanuit de Tussenvoorziening o.a. Mixit en Livin met Mitros in Leidsche Rijn, Seyster Veste met Woongoed in Zeist, Meanderpark met Portaal in Nieuwegein en Place to be U met Mitros en Portaal. Bij een deel van deze projecten zijn ook organisaties als Lister en Leger des Heils betrokken.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde urgentie, gezamenlijke verantwoordelijkheid

Het project Majella is ontstaan vanuit woningcorporatie Portaal, die 70 woningen verhuurde in het kader van leegstandsbeheer in afwachting tot de voorgenomen sloop. Met het oog op de krapte op de woningmarkt en het gebrek aan huisvestingsmogelijkheden voor urgente doelgroepen besloot Portaal om de woningen niet te slopen na het vrijkomen, maar deze in te zetten voor gemengd wonen. Met name omdat door positieve ervaringen met een vergelijkbare woonvorm elders. Uiteindelijk heeft Portaal aan de Tussenvoorziening gevraagd om gezamenlijk een gemengd wonen project op te zetten. Met het project Majella realiseerden de twee partijen in 2016 een gemengd wonen concept voor 68 woningen.

2. Bij omklappen wordt het huurcontract wordt overgezet van de zorginstelling naar de huurder.

Samenwerking & coöptatie door woonvereniging

Het opzetten en begeleiden van de woonvereniging heeft inzet gevergd van de Tussenvoorziening en Portaal. Zij hebben veel tijd besteed aan de werving en selectie van de bestuursleden. Middels uitgebreide gesprekken (circa 45) is er een bestuur geformeerd, met in het begin vooral reguliere bewoners. Daarnaast was er in de opstartfase begeleiding nodig om het bestuur, en daarmee de woonvereniging, verder te ontwikkelen.

In het project stemmen betrokkenen van Tussenvoorziening, Portaal en de woonvereniging, regelmatig met elkaar af. Op hoofdlijnen zijn deze partijen op de volgende wijze betrokken:

- Woonvereniging van huurders: speelt belangrijke rol in het sociaal beheer van het project. Wijst de reguliere huurders, middels coöptatie (voordracht van nieuwe bewoners), een woning toe. Het is van belang dat de woonvereniging ook gedurende het project het aanspreekpunt blijft.
- Tussenvoorziening: is verantwoordelijk voor het huisvesten en begeleiden van de zorgdoelgroep, ex dak- en thuislozen. Zet hiervoor onder meer een projectleider en begeleiders in. De begeleiders van de Tussenvoorziening op het project zijn intern opgeleid om de woongemeenschap (in plaats van individuen) te kunnen begeleiden.
- Portaal: is de eigenaar van de woningen en verantwoordelijk voor het huisvesten van de reguliere doelgroep. Zet voor dit project bij de startfase een projectleider en een sociaal beheerder in.

De betrokkenen van Tussenvoorziening en Portaal werken als collega's met elkaar samen. Het opzetten van deze samenwerking kost tijd, maar zorgt in het project voor vertrouwen, eigenaarschap en teamwork. Ook de opstelling en medewerking van de gemeente was in dit project essentieel: bijvoorbeeld bij het aanpassen van verordeningen, die coöptatie mogelijk maken, waardoor de woonvereniging zelf reguliere huurders kan toewijzen.

Kleine schaal

Schaalgrootte is een ander belangrijk aspect. Het gaat in totaal om zo'n 70 appartementen. De huur ervan varieert van 330 euro voor twee kamers tot 460 euro voor vijf kamers. 35 woningen staan onder de hoede van de Tussenvoorziening, de andere helft verhuurt Portaal zelf. Die kleinschaligheid zorgt ervoor dat bewoners elkaar gemakkelijker en sneller leren kennen. Ook is er minder sociaal beheer nodig is: de bewoners kunnen dat op deze kleine schaal uiteindelijk makkelijker zelf oppakken.

Incidentele, resultaatgerichte financiering

Elk van de aangehaakte partijen betaalt de inzet van hun eigen aandeel in het sociaal beheer. Hierbij is breder financieren van belang, omdat er tijd nodig is om het project goed op te zetten en te laten verlopen. In Utrecht is dit goed geborgd.

- De begeleiding vanuit de Tussenvoorziening wordt betaald vanuit de Wmo-gelden. Hierover hebben de gemeente en de Tussenvoorziening afspraken gemaakt. De personele inzet en de financiering worden elk jaar met 1/3 afgebouwd. Het sociaal beheer moet ook daardoor steeds meer bij de bewoners zelf komen te liggen. De Tussenvoorziening betaalt andere kosten zoals de projectleider en forensische expertise, uit haar algemene middelen.
- Portaal financiert haar inzet uit de eigen reguliere middelen. Ook draagt Portaal financieel bij aan het onderhoud van tuinen door de woonvereniging.
- De gemeente investeert aandacht, tijd en energie in het mogelijk maken van het project. Ze heeft incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor begeleiding van de doelgroep.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

De te overwinnen hobbels lagen veel meer intern, dan tussen de betrokken partijen. Zo voelt Portaal zich verantwoordelijk voor huisvesting van deze doelgroep. De gemeente Utrecht was blij dat er daadwerkelijk iets aan de wachtlijst gedaan kon worden en dat het een incidentele subsidie betrof met duidelijke prestatieafspraken.

- Portaal worstelde met vragen als: Is het gebouw nog een investering waard? Willen we deze opgeknapte woningen wel aan deze specifieke doelgroep en een aantal gemotiveerde reguliere huurders verhuren in plaats van ‘gewoon’ via de wachtlijst? Is dat wel eerlijk tegenover aspirant-huurders die al jaren op de wachtlijst staan? Is het niet een groot risico om zoveel mensen vanuit de maatschappelijke opvang in één gebouw bij elkaar te huisvesten? Achteraf is de corporatie blij dat deze vragen positief zijn beantwoord en de samenwerking met de bewoners en de Tussenvoorziening is doorgezet.
- Voor de Tussenvoorziening was bij dit - en ook bij andere Gemengd wonen projecten - het tijdig beschikbaar krijgen van middelen en het op elkaar afstemmen van financiering met de oplevering van de woningen een lastig vraagstuk. Het betreffen immers gescheiden processen die precies op hetzelfde moment moeten leveren.

Overigens is een bijkomend voordeel van Gemengd wonen projecten dat er geen NIMBY-protesten zijn. Buurtbewoners gaan er van uit dat de dragende bewoners eventuele overlast eerder zullen signaleren en helpen oplossen. Ze verwachten er zelf minder last van te krijgen.

Inclusieve en veilige leefomgeving

De fysieke leefbaarheid en veiligheid in de buurt rond dit complex is erop vooruit gegaan. En dát in een buurtje dat bekend stond als verloederd en onveilig. Met grauwe portiekwoningen die op de nominatie stonden om te worden gesloopt. Er waren steekincidenten, er was nauwelijks sociale controle. Uit evaluaties blijkt dat het project goed uitpakt, dankzij de intensiteit van het sociaal beheer. Dat heeft de sociale controle en betrokkenheid van de buurt sterk verbeterd. In de buurt zie je dat terug: tuinen worden beter onderhouden, er is een speeltuin opgeknapt en de fietsendiefstal is afgenomen. De buurtbewoners voelen meer eigenaarschap over hun omgeving, door de versterkte sociale structuur.

Ondersteuning en begeleiding

In Majella is een sociaal beheerder vanuit Portaal op afstand actief betrokken. De Tussenvoorziening is drie jaar aanwezig geweest in het kantoorpand: de begeleiders droegen door hun aanwezigheid actief bij aan het beheer. Inmiddels organiseren de bewoners zelf, via de woonvereniging, een belangrijk deel van het sociaal beheer in het project. De woonvereniging richt zich onder meer op: het organiseren van activiteiten in de buurt en het in de gaten houden van de omgeving. Daarnaast fungeert het bestuur van de woonvereniging als spreekbuis van de bewoners in contacten met de andere partijen.

De inzet van Portaal en de Tussenvoorziening nam gaandeweg het project af. De woonvereniging pakt inmiddels veel zelf op. Het project loopt goed. Zo is de onderlinge controle onder bewoners verbeterd. En zijn er steeds meer bewoners vanuit de zorgdoelgroep actief betrokken geraakt bij de woonvereniging. Uiteindelijk heeft de Tussenvoorziening zich vrijwel volledig kunnen terugtrekken. Wel biedt de organisatie de mogelijkheid om op begeleiding terug te vallen, indien nodig. Toen de Tussenvoorziening in 2019 haar kantoor overdroeg aan de bewoners, staken die meteen de handen uit de mouwen en transformeerden de plek tot een gezamenlijk ruimte.

Meer weten?

- Majella wonen – woningcorporatie Portaal
- Artikel: Onder de Mensen: Het succes van Majella Wonen (duic.nl)
- Beeldreportage Zorgzaam wonen: 'Iedereen kan iets bijdragen' | Aedes-Magazine
- Interview: Intensieve samenwerking opgave huisvesting kwetsbare doelgroepen - Platform31
- Publicatie: De magic mix als zachte landing in de wijk - Platform31
- Artikel 'Al na drie jaar had de woonvereniging het sociaal beheer overgenomen'
- Goede buren. Lessen uit gemengde woonprojecten in Utrecht | Hogeschool Utrecht (hu.nl)
- Leergang gemengd wonen

Aanpak Sunny Selwerd & Wijkbedrijf Selwerd

In Selwerd werken wijkbewoners met elkaar samen om de wijk Selwerd gezonder en de bewoners ervan gelukkiger te maken: Sunny Selwerd!

Urgentie van de opgave: Koppelen van fysieke en sociale verduurzaming
De wijk Selwerd in het noorden van Groningen ging de afgelopen decennia achteruit. Was het bij de bouw nog een zeer geliefde wijk, gaandeweg raakte de wijk gaandeweg minder in trek. Onder meer doordat er voor 2015 in vergelijkbare Groningse wijken als Vinkhuizen en Paddepoel wel grootschalige stedelijke vernieuwing plaatsvond. Vernieuwingsplannen voor Selwerd belandden tijdens de vorige economische crisis in de ijskast. Door het goedkope woningaanbod en een verslechterde imago dreigde in Selwerd een concentratie van kwetsbare groepen te ontstaan. De gemeente Groningen besloot eind 2016 tot een nieuwe impuls in de leefbaarheids. Daarbij stond gezond leven en welbevinden in de wijk centraal. In 2018 selecteerde het college Selwerd als een van de vier prioritaire wijken waar men de leefbaarheid wilde verbeteren. Men wil er slim en chirurgisch mee aan de slag. Allereerst door een sterk netwerk op te bouwen en bewoners te mobiliseren. Bij de wijkvernieuwing wil men Selwerd ook direct afkoppelen van het aardgasnet.

De bewoners bedachten de naam Sunny Selwerd voor het plan van aanpak. Als eerbetoon aan de wijk die gebouwd is op de beginselen van de doorzonwoning. Een aanpak met bewoners die positief zijn ingesteld en de ambitie hebben om de wijk gezonder, duurzamer en gelukkiger te maken (met een knipoog naar de multiculturele diversiteit).

Vier samenhangende domeinen
De ambitie van Gezondheid en Welbevinden raakt - volgens gemeente, bewoners en betrokken partners in het plan van aanpak - vier met elkaar samenhangende domeinen:

Problematiek en domeinen rondom Selwerd

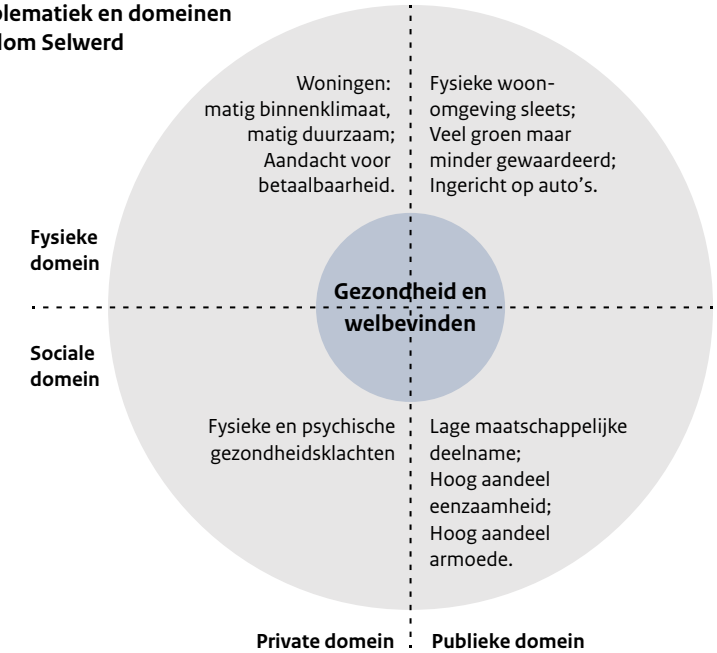

- Het domein van het wonen. Hier spelen thema's als kwaliteit van de woningvoorraad, duurzaamheid, verhuisbewegingen en sociale duurzaamheid en samenstelling van de wijk.
- Het domein van de woonomgeving. Hier spelen thema's als veiligheid en aantrekkelijkheid, ontmoeting en gezond bewegen.
- Het domein van de maatschappelijke participatie. Hier spelen thema's als werk, meedoen, sociale contacten, wijkvoorzieningen.
- Het domein van de persoonlijke leefkwaliteit. Hier spelen de thema's van geestelijke en lichamelijke gezondheid, armoede, opvoeding, opleiding en zelfregie.

Wat is bereikt?

Wijkbedrijf Selwerd

Bij de realisatie van de plannen voor Selwerd speelt het Wijkbedrijf Selwerd een centrale rol. Het bedrijf opende zes jaar geleden de deuren. Het is een plek van, voor en door bewoners, waar leren, werken en ondernemen centraal staan. Wijkbewoners kunnen er op laagdrempelige wijze, voor en met elkaar initiatieven opzetten, zich bij een wijkinitiatief aansluiten en werkervaring opdoen.
Door actief bij te dragen aan de leefbaarheid van hun wijk raken bewoners zelf meer verbonden met hun omgeving én hun eigen kwaliteiten. Het Wijkbedrijf is een belangrijke partner voor de gemeente Groningen en andere bij de integrale wijkvernieuwing van Selwerd betrokken organisaties. Het vernieuwingsproces loopt door tot in 2028.

Koppeling door middel van een verbindend thema

Het Wijkbedrijf maakt deel uit van een integrale aanpak van Selwerd. De combinatie van fysieke en sociale maatregelen in de woonomgeving beïnvloedt de gezondheid van bewoners positief en versterkt het de wijk als geheel. Gezondheid is het bindende thema van de duurzaamheids- en leefbaarheidsambities van Selwerd. Als het goed is ziet de wijk er over enkele jaren heel anders uit, is de woonwaarde gestegen en is de gezondheid van de bewoners aanzienlijk verbeterd.

Met Sunny Selwerd' als motto, vertaalden de betrokken partijen de centrale thema's in het plan van aanpak in samenspraak met bewoners in concrete doelen:

1. Wonen & duurzaamheid -> doel: Betaalbaar wonen, minder energie gebruiken en geen gedwongen verhuizingen uit de wijk .
2. Leefkwaliteit, zorg & welzijn -> doel: Gezond(er) blijven.
3. Woonomgeving, verkeersveiligheid & inrichting fysieke ruimte -> doel: Veilig wonen in een aantrekkelijke woonomgeving.
4. Maatschappelijke participatie, werk & meedoen -> doel: Meedoen.

De ambities en doelen zijn uitgewerkt en geconcretiseerd in een meerjarig programma en vastgelegd in het Koersdocument Wijkvernieuwing Selwerd. Dit koersdocument fungeert als richtsnoer van het uitwerken van activiteiten en projecten in het vernieuwingsproces, wat zeker 10 jaar in beslag neemt. Jaarlijks leggen gemeente en betrokken organisaties de afgesproken activiteiten vast, zoals in de prestatieafspraken met woningcorporaties. Tegelijkertijd participeert de wijk in verschillende innovatieprogramma's w.o. het innovatieprogramma Langer Thuis en het experimentenprogramma Verduurzaming van kwetsbare wijken.

De aanpak Sunny Selwerd begint zijn vruchten af te werpen:

- In de plint van één van de gerenoveerde studentenflats van Lefier is wijkrestaurant De Duindoorn geopend. Het wordt gerund door professionals, vrijwilligers en mensen met een participatiebaan. Ook helpt het wijkrestaurant startende ondernemers die iets willen doen op het gebied van gastvrijheid, administratie, logistiek etc.

- De fysieke verduurzaming komt op gang, met bijvoorbeeld de indrukwekkende transformatie van drie grote studentenflats, de splinternieuwe woontoren de Beukenhorst en zorgcentrum De Es, de verduurzaming van huizenblokken en de geplande sloop van (beruchte) 51 schimmelwoningen.
- Het Wijkwerkbedrijf functioneert steeds meer als een 'uitzendbureau voor de wijk'. Het helpt bij het activeren van bewoners met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij kunnen er ervaring opdoen met werk. Het gaat daarbij onder meer om mensen die vanwege hun hogere leeftijd weinig kans maken bij sollicitaties, mensen die al lang werkloos zijn of jongeren die nog geen opleiding hebben afgerond. Het Wijkwerkbedrijf haalt betaalde klussen binnen en speelt deze door naar bewoners. Zij kunnen zich door het uitvoeren van die klussen verder ontwikkelen. Het Wijkbedrijf krijgt daar, net zoals een normaal uitzendbureau, ook zelf een vergoeding voor. Het geld dat het Wijkbedrijf daaraan overhoudt, stroomt terug de wijk in. Daarmee worden bewonersinitiatieven ondersteund of opgezet. Ook begeleidt het wijkbedrijf mensen vanuit de tijdelijke klussen naar een opleiding of vaste baan elders.

- Het aantal door wijkbewoners genomen initiatieven verbreedt zich: van Ondernemend Selwerd tot Buurttaxi en van PC werkplaats tot de in- en verkoop van betaalbare verse groente en fruit. Ook hierbij fungeert Wijkbedrijf Selwerd als spil.
- Vanuit woonzorgcentrum De Es zwermen leerlingen van Wijkgilde De Es iedere werkdag uit over de buurt. Op weg naar 'hun' mevrouw of meneer. Ze volgen de Entree-opleiding Assistent Dienstverlening & Zorg (MBO niveau 1) van het Alfa-college (ROC). Ze verrichten diverse huishoudelijke en sociale klusjes bij wijkbewoners thuis, als stage. Een uitkomst voor de ouderen en chronisch zieken in Selwerd die zelfstandig thuis wonen, maar steeds minder uren of helemaal geen huishoudelijke hulp krijgen.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde urgentie/gezamenlijke verantwoordelijkheid

In 2017 is op initiatief van de gemeente Groningen een coalitie voor de wijk gevormd. Bij de uitnodiging van alle maatschappelijke partners maakte de gemeente niet op voorhand onderscheid in de relevantie van de partijen. Dat resulteerde in een veel bredere en meer effectieve coalitie, dan de traditionele samenwerking tussen gemeente en woningcorporaties bij wijkontwikkelingen. Elke deelnemende partij is volwaardig lid van de coalitie.

Gedeelde en gezamenlijke visie/lange adem

In Groningen zetten gemeente, bewoners en partners als corporaties, scholen, ondernemers, WIJ-Selwerd en gezondheids- en welzijnsorganisaties met Sunny Selwerd gezamenlijk een stip op de horizon. Vanuit een breed gedragen, gemeenschappelijk beeld van de toekomst van de wijk werken zij samen aan een betere wijk. Er is een gezamenlijke visie en aanpak geformuleerd waarin zij aangeven wat er speelt in de wijk en waar zij naartoe werken. Deze overeenstemming over het fundament van de wijkaanpak, helpt partijen om over een langere termijn op koers te blijven. De

toekomstvisie, vastgelegd in het koersdocument, fungeert als anker bij evaluatie- en reflectiemomenten. Het hieraan gekoppelde vernieuwingsprogramma loopt tot en met 2028.

De mens/bewoner centraal

Het Wijkbedrijf Selwerd heeft een drieledige missie: bewoners zich laten ontwikkelen en ontplooien, eigenaarschap in de wijk creëren en meer sociale verbinding in de wijk tot stand brengen. Het Wijkbedrijf doet dat door bewoners te koppelen aan werk of hen te faciliteren bij het opzetten van bewonersinitiatieven, zoals de buurttaxi of het wijkrestaurant. De inzet van het Wijkbedrijf is datbewoners een eigen verdienmodel creëren dat hen in staat stelt onafhankelijk te worden en zelf te investeren in initiatieven en de wijk. Het Wijkbedrijf is een stichting met een eigen begroting en inkomsten. Ongeveer 60% van de inkomsten komt uit subsidie van de gemeente. De andere inkomsten komen voor de helft uit de betaalde opdrachten van het Wijkwerkbedrijf en voor de helft uit verschillende initiatieven met een eigen businesscase. In totaal huurt de Stichting zo'n negen mensen in: dit zijn zowel bewoners als professionals. Zij vormen het facilitaire team en ondersteunen bewoners bij het zelf initiatief nemen of werken aan de wijk. Ook is er een bestuur. Het Wijkbedrijf opereert langs twee sporen: de bewonersinitiatieven en het Wijkwerkbedrijf.

Grensoverschrijdend werken & onafhankelijk procesbegeleider

De wijkgerichte aanpak in Selwerd vraagt om een andere manier van samenwerken met bewoners. En om samenwerking met nieuwe partijen. Selwerd beschouwt fysieke verduurzaming niet als een apart thema, maar verbindt verduurzaming met andere ambities en doelen van de wijkvernieuwing. Zo kunnen corporaties mensen bij wie ze de woning verduurzamen, motiveren mee te doen aan activiteiten of aan werk in de wijk. Het percentage 'social return' bij de enorme investeringen in duurzaamheid geeft een flinke impuls geven aan het wijkontwikkelingsprogramma.

Er zijn meer voorbeelden van synergie. Zo maakt een buurtregisseur analyses van iedere buurt binnen de wijk: wat speelt er op sociaal gebied, zijn er zorgmijders, is er sprake van armoede? De informatie die zij verzamelen bij verschillende groepen

bewoners - van ouderen, kinderen tot en met de plaatselijke hardloopgroep - levert waardevolle input op voor ontwerpers die oplossingen bedenken die bijdragen aan een betere gezondheid in de wijk. Er is veel ruimte voor participatietrajecten.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Door de jaren heen hebben de samenwerkende organisaties in Selwerd een groot aantal obstakels overwonnen. Evaluatie daarvan samen met de Rijksuniversiteit Groningen levert de volgende aandachtspunten op:

- **Personele wisselingen en veranderende samenstelling van het netwerk**
  De lange doorlooptijd van wijkontwikkelingsprocessen, ook in Selwerd, brengt na verloop van tijd personele wisselingen met zich mee. De betrokkenen van het eerste uur, soms sleutelfiguren, gaan met pensioen of stappen over naar een andere functie. Niet alleen de professionals, maar ook vrijwilligers. De daardoor ontstane vacatures zijn niet altijd makkelijk te vervullen. Daarom is in 2021 Wijkmakers opgericht, een Academie voor dorps- en wijkontwikkeling. Speciaal voor de

wijkontwikkelaars van nu en morgen. Samen werken in en aan bestaande wijken is complex en vraagt om inhoudelijke kennis. Over nieuwe thema's als ondermijning, energietransitie en democratisering in de wijken. En om het opfrissen van de kennis overwijkvernieuwing. Ook is het nodig te investeren in vaardigheden, variërend van persoonlijk leiderschap tot het leren spreken en begrijpen van elkaars taal en leefwereld. De Wijkmakers Academie maakt werken in de wijkvernieuwing weer sexy.

– **Aansluiting van projecten op ambities en gestelde doelen**
Meten of - en in welke mate de verschillende projecten bijdragen aan het realiseren van de op wijkniveau gestelde ambities en doelen vraagt aandacht. Het zorgt ervoor dat doelen en projecten op elkaar blijven aansluiten. Samen met de Rijksuniversiteit Groningen ontwikkelen de betrokken organisaties indicatoren en meetinstrumenten om hier meer zicht en grip op te krijgen. Bijvoorbeeld om te kunnen vaststellen hoe de wijk eruit ziet wanneer de betrokken corporaties de renovatie- en herstructureringsplannen hebben gerealiseerd. En in welke mate de vernieuwde wijk daadwerkelijk bijdraagt aan de gezondheid van alle bewoners.

– **De zichtbaarheid van sociale projecten/verbinden fysiek en sociaal**
Uit analyses blijkt dat de problematiek in Selwerd het meest urgent is in het sociale domein. Tegelijkertijd is de oplossing van sociale vraagstukken vaak complex. Het aanpakken van problemen in de fysieke omgeving, door bijvoorbeeld renovatie en nieuwbouw van woningen, is tastbaarder en eenvoudiger te realiseren. Om te voorkomen dat fysieke projecten de overhand hebben, is het belangrijk meer aandacht te schenken aan de zichtbaarheid van sociale projecten. Dat kan bijvoorbeeld door het inzetten vanstory-telling, en door een sterkere koppeling tussen fysieke en sociale projecten. Dat laatste gebeurt onder meer bij de grootschalige renovatie van studentenflat Dragant door Lefier en bij de realisatie van wijkrestaurant De Duindoorn in de plint, waar mensen uit de wijk, door de wijk en voor de wijk koken. Ook zijn er trainingen voor professionals die voor de aanleg van een warmtenet bij bewoners over de vloer komen. Zij leren sociale vraagstukken waarmee bewoners worstelen te signaleren en door te spelen in het netwerk van maatschappelijke organisaties.

– **Communicatie Sunny Selwerd in een diverse wijk**
In Selwerd wonen mensen met uiteenlopende culturele achtergronden en nationaliteiten. De meertaligheid en het ontbreken van een gemeenschappelijke deler maken het lastig om alle bewoners te bereiken. Dat maakt het noodzakelijk om de boodschap van Sunny Selwerd meer beeldend over te brengen. En om de zichtbaarheid van Sunny Selwerd in het straatbeeld te vergroten, brengt men bijvoorbeeld alle projecten in de wijk onder de merknaam en het beeldmerk van Sunny Selwerd naar buiten.

– **Het betrekken van bewoners in Corona-tijd**
In de Corona-tijd blijkt het betrekken en betrokken houden van bewoners erg ingewikkeld. De inzet is en blijft erop gericht om bewoners in een zo'n vroeg mogelijk stadium bij nieuwe ontwikkelingen en projecten te betrekken. Men organiseert digitale avonden, professionals gaan met een koffiekar de wijk in en er is een verplaatsbare bouwkeet: allemaal om de drempel zoveel mogelijk te verlagen. Ook is er een nieuwe denktank van bewoners, De Werkplaats. Hierin werken gemeente, professionals en bewoners samen om allerlei praktisch vraagstukken op te lossen. Zonder vooraf uitgewerkte ideeën. Zo ontwikkelen zij bijvoorbeeld een plan voor chill- en speelplekken voor alle groepen in de wijk, jong en oud.

Wonen en woonomgeving

De subsidie voor het Wijkbedrijf van de gemeente komt uit een budget voor wijkvernieuwing. Deze wijkvernieuwing moet van Selwerd weer een wijk te maken waar het fijn is om te wonen. Nu is de wijk fysiek verouderd, ingericht op auto's en parkeren en de woningen zijn aan renovatie toe. Daarnaast kenmerkt Selwerd zich door anonimiteit: een aanzienlijk deel van de bewoners kent elkaar niet of nauwelijks. Veel kwetsbare bewoners in Selwerd voelen weinig binding met de maatschappij. Er is veel armoede en er zijn veel gezondheidsproblemen. Daarom besloot de gemeente dat alle fysieke veranderingen in de wijk niet alleen de woonkwaliteit moeten verbeteren, maar ook een bijdrage moeten leveren aan de gezondheid en het welbevinden van

de bewoners. Door deze 'social return on investment' vloeit een deel van de investeringen in de fysieke woonomgeving via het Wijkbedrijf rechtstreeks terug naar de bewoners.
De gemeente zoekt bovendien met de betrokken organisaties naar koppelkansen en werkt daarbij nauw samen met bewoners. Een voorbeeld: voor de aanleg van het warmtenet gaan bijna alle straten open. Samen met bewoners richt men die straten nu op een andere en aantrekkelijker manier opnieuw in, met veel aandacht voor kwalitatief groen. Dat stimuleert bewoners om naar buiten te gaan en te bewegen. Ook grijpt de wijk deze herinrichting aan om de openbare ruimte seniorenproof te maken.

Inclusieve en veilige leefomgeving

Bij de wijkvernieuwing spelen het Wijkbedrijf Selwerd en de buurtregisseur een belangrijke verbindende rol. Het Wijkbedrijf is een plek in de wijk voor en door bewoners: ze zetten er zelf projecten op voor de wijk en voeren die uit. Hierdoor gaan de bewoners (weer) meedoen. Dit kan gaan om betaald werk, maar ook om vrijwilligerswerk. Variërend van een buurtconciërge, of een buurtbode tot een platform voor ondernemers, een juridisch spreekuur of wijkleerbedrijf dat bewoners in de wijk opleidt. Uiteraard kunnen hier ook duurzaamheidsprojecten een plek krijgen. Er is een buurtregisseur aangesteld om ideeën van wijkbewoners te faciliteren en aan te jagen. Die ondersteunt bewoners om hun wensen zo goedmogelijk voor het voetlicht te brengen. Hij treedt daarnaast op als adviseur en sparringpartner richting gemeente, corporaties en het sociaal wijkteam, bijvoorbeeld op het gebied van participatie.
Het is de bedoeling dat de wijk de buurtregisseur aanstuurt (en niet de gemeente of woningcorporatie). Ze zetten hem integraal in, voor uiteenlopende thema's: van energie tot zorg.

Ondersteuning en begeleiding

WIJ Selwerd ondersteunt bewoners die zelf grip willen krijgen en houden op hun leven. Als het kan met hulp van familie en vrienden, liefst zo dichtbij mogelijk. Door inwoners te stimuleren hun talenten en mogelijkheden te benutten, wordt de sociale samenhang in de wijken versterkt.
WIJ Selwerd verzorgt de indicaties voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdwet en ondersteunt bewoners om zelf regie te voeren over de aan hen verleende zorg en ondersteuning.
De buurt-, opbouw- en jeugdwerkers van WIJ Selwerd werken in de wijken en buurten nauw samen met groepen inwoners, sociale netwerken en met andere organisaties. Zo koppelen ze bewoners bijvoorbeeld aan vrijwilligerswerk, sport – of culturele activiteiten. Doel is inwoners met elkaar in contact te brengen, te bewegen deel te nemen aan activiteiten en samen te zorgen voor een prettige leefomgeving.

Meer weten?
- PowerPoint-presentatie (sunnyselwerd.nl)
- Sunny Selwerd - Home - Sunny Selwerd
- Sunny Selwerd: gezondheid en energietransitie centraal – Platform31

Enschede Zuid, onze buurt De Posten

Een inclusieve wijk voor iedereen, die inzet op zelf- en samenredzaamheid, op meedoen en ontmoeting en op een nieuw woonzorgconcept.

Urgentie van de opgave

De buurt De Posten ligt in Enschede, Wesselerbrink Zuid-Oost. De buurt telt ongeveer 4.425 inwoners. Kenmerken: snelle vergrijzing, verschillende culturen en een concentratie van lagere inkomensgroepen. Van de woningen is 69% een sociale huurwoning. De buurt is gebouwd in de jaren 60. Uit gebiedsanalyses blijkt dat er problemen zijn met ontmoeting, segregatie en kwetsbare wijkbewoners. De leefbaarheid van de wijk neemt af. In het hart ligt zorgcentrum De Posten, een zorgorganisatie die zorg en ondersteuning levert aan kwetsbare ouderen. Het ouderenzorgcomplex wordt vernieuwd. Maar er is meer nodig voor de toekomst van de wijk, zeker gezien de vergrijzing en de afname van mantelzorgers. Zorgcentrum de Posten heeft initiatief genomen om dit met de woningbouwcorporaties en de gemeente Enschede op te pakken. Het is belangrijk om zorgverlening, huisvesting en multidisciplinaire zorg met elkaar te verbinden op buurtniveau. Kortom, de urgentie is duidelijk. Op basis daarvan is een gemeenschappelijke visie voor de wijk ontwikkeld en een uitvoeringsprogramma gestart. Men werkt hieraan over bestaande organisatiegrenzen en financieringsstromen heen. Dat buurtbewoners van verschillende culturen kunnen meedenken over de invulling van de programma's is vanaf het begin een belangrijke voorwaarde.

Naast huisvestingvraagstukken is de leefbaarheid van de buurt voor de inwoners een belangrijke randvoorwaarde. Bewoners van de wijk vinden groen en verbetering van de infrastructuur (veiligheid) van groot belang.

Wat is bereikt?

Vanaf 2019 ontwikkelt de coalitie 'Onze buurt de Posten' van woningcorporaties Domijn en Woonzorg Nederland, gemeente Enschede en zorgorganisatie De Posten, in samenwerking met de provincie Overijssel, samen met inwoners een plan voor de wijk. Dat heeft als doel om 'Droomwijk de Posten' te realiseren. Inmiddels is het volgende concreet bereikt:

- Goed samenwerkende coalitie tussen een ouderenzorgorganisatie, de gemeente, welzijn, bewoners en de woningcorporaties.
- Gezamenlijke visie op Onze buurt De Posten.
- Start twee programma's Passend Bewonen en Doen & Ontmoeten. Deze gaan aan de slag met o.a. een dementievriendelijke wijk waar mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen. Dit resulteerde tot nu o.a. in een gezamenlijke aanleg van een dementievriendelijke oversteek vanuit de wijk naar het winkelcentrum.
- Afgerond haalbaarheidsonderzoek naar een dynamische ontmoetingsplek door en voor bewoners. Start van project om eenzaamheid onder ouderen in de wijk aan te pakken. Dit is onderdeel van coalitie 'Een tegen eenzaamheid' en van Onze buurt de Posten en met subsidie van ZonMw.

Gezamenlijke visie Onze buurt de Posten

Sinds 2019 ontwikkelt de coalitie van woningcorporatie Domijn, gemeente Enschede, zorgorganisatie De Posten en provincie Overijssel samen met inwoners een plan voor de wijk. De coalitie 'Onze buurt De Posten' zet zich in voor een buurt waarin de nodige voorzieningen op het gebied van wonen, werken, zorg en ontmoeten binnen handbereik zijn. De coalitie doet dit door continu in gesprek te zijn met de buurt. Zo weet de coalitie wat de bewoners belangrijk vinden. Dit proces van halen en brengen vormt de basis voor het succesvol samenwerken.

De partners hebben voor het maken van Onze buurt de Posten een groot aantal buurtbewoners gesproken. Van jong tot oud, van al jaren hier wonend tot net nieuw, van gezond en vitaal tot mensen met een beperking. Hoe ziet hun ideale wijk er in de toekomst uit? Ook professionals in de wijk, zoals bijvoorbeeld leraren, zorgprofessionals, welzijnswerkers, wijkcoaches en raadsleden dachten mee. Samen is de visie op Onze buurt De Posten gemaakt.

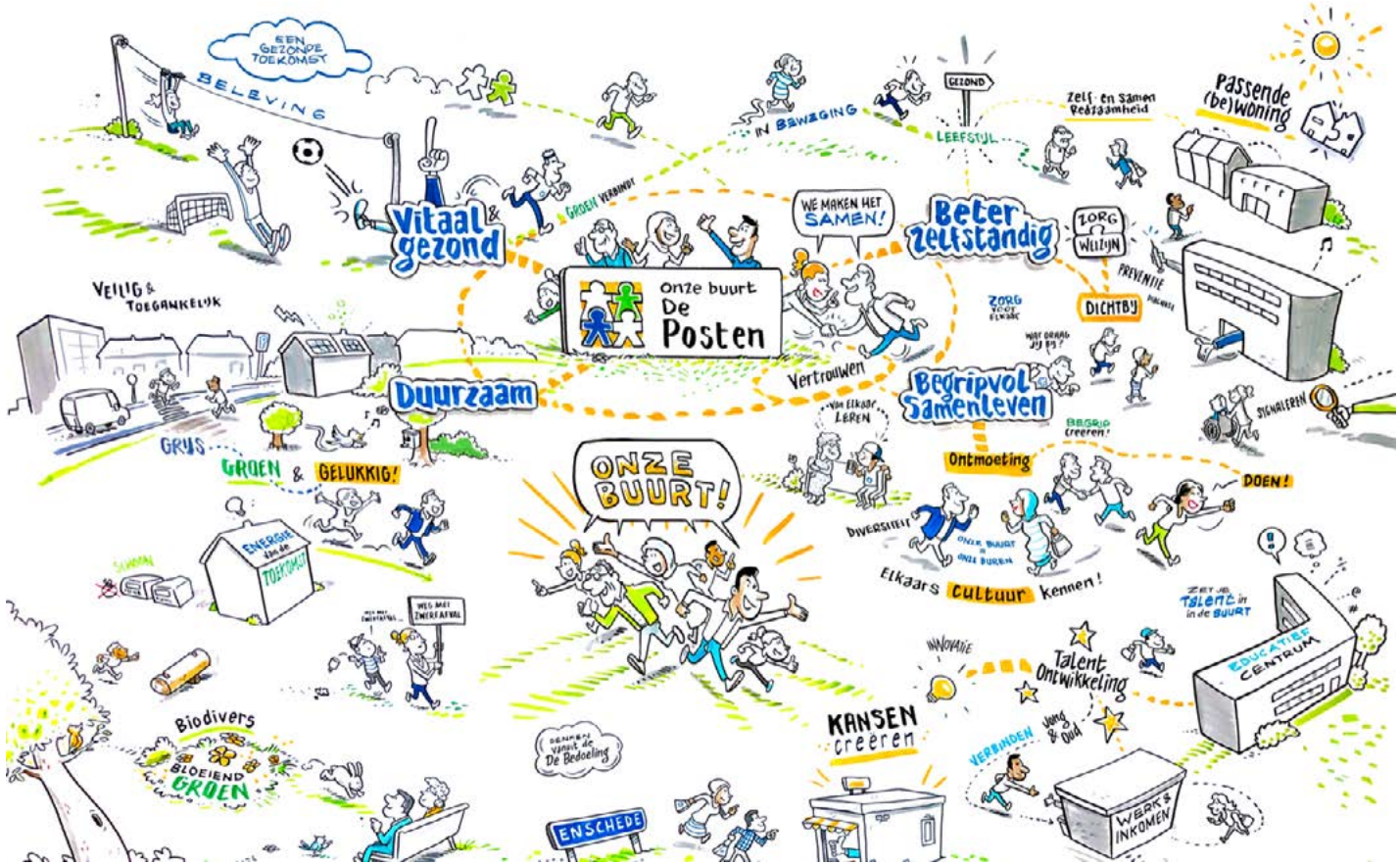

De programma's Passend Bewonen en Doen en Ontmoeten, overlappen elkaar en worden door de coalities integraal benaderd. Bij de uitwerking van ideeën worden bewoners en professionals gezocht, om de ideeën samen mee uit te werken.
Zo werkt de coalitie aan een openbare ruimte die bewoners stimuleert om zo lang mogelijk in beweging te blijven en zelf boodschappen te doen. Door samen met bewoners een vaste route naar het winkelcentrum te lopen ontstond een plan van stoeptegels, olifantenpaadjes, bankje en bewegwijzering. De coalitie werkt aan een dementievriendelijke wijk. Ze wisselt kennis over dementie uit en verbreedt de signaalfunctie naar professionals, ondernemers en wijkbewoners. Zo gaat de wijkverpleegkundige op bezoek bij de technische mensen van de woningcorporatie en de verkeerskundige van de gemeente om hen inzicht te geven dementie. Dit resulteerde in een dementievriendelijke voetgangersoversteekplaats.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?
Elkaar leren kennen, dezelfde taal spreken en samen de opgave voelen is essentieel. Iedereen moet een stapje extra doen voor het behalen van het doel of heeft iets te regelen of veranderen binnen de eigen organisatie. Wie is bereid om dit te doen en kan daarbij ook organisatiebelang (deels) loslaten? Het delen van regie is ook spannend. Wie gaat over de openbare ruimte of over de inzet van wijkprofessionals, kunnen betrokken partijen die verantwoordelijkheid delen?

Door regelmatig terug te keren naar de gemeenschappelijke visie vinden discussies altijd binnen deze context plaats. Deze visie staat vast en bindt letterlijk alle betrokkenen. Bij eventuele verschillen in meningen en beelden is het een voordeel dat alle betrokkenen, waaronder bestuurders elkaar al jaren kennen en elkaar makkelijk vinden. Dat zorgt ervoor dat de partijen snel kunnen schakelen.

Daarnaast is het een groot voordeel om samen met iets bezig zijn waarbij de antwoorden vaak niet bekend zijn. De gezamenlijke zoektocht kost tijd, maar zorgt ook meteen voor borging, omdat er van verschillende kanten goed over nagedacht is. Misschien wel het belangrijkste is een onafhankelijke regisseur. Deze verbindt de kerngroep en de stuurgroep, stuurt en rapporteert op doelstellingen. De inzet van deze regisseur wordt begroot en zowel inhoudelijk als financieel gedekt door alle betrokken partijen.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Urgentie
Het zorgcentrum De Posten was verouderd en toe aan verbouwing. Een verbouwing of een nieuw gebouw met voldoende zorgwoningen werd als onvoldoende ervaren om de problemen met (multidisciplinaire) zorg en huisvesting op te lossen. De partners herkennen deze vraagstukken en pakken deze met elkaar en op buurtniveau aan. Zo grijpen ze de verbouwing aan als kans om na te denken over wat nodig is voor een inclusieve, veilige en leefbare wijk. Hoe maken de betrokken organisaties met elkaar van De Posten een wijk waar plek is voor jong en oud, verschillende culturen, alleenstaanden, gezinnen, mensen met een beperking, mensen die zorg nodig hebben, kortom voor alle bewoners?

Gedeelde visie
Zorgcentrum de Posten, woningcorporaties Domijn en Woonzorg Nederland en gemeente Enschede slaan de handen ineen: samen maken ze van De Posten een buurt die klaar is voor de toekomst! De provincie Overijssel ondersteunt de partners. Als coalitie ontwikkelen en verbeteren zij samen met de bewoners, welzijnsorganisaties en andere initiatieven de buurt de Posten. Zij vinden het belangrijk gehoor te geven aan de wensen van de buurtbewoners. “Want zij zijn Onze buurt De Posten!”
Naast deze gedeelde visie, dragen de partners ook vanuit hun eigen missie en visie verantwoordelijkheid voor de brede opgave van de wijk De Posten. Zo is de missie van zorgcentrum De Posten: “Samen met u en uw naasten zet de Posten zich in voor uw woon- en leefplezier. Wij zijn naast zorgverlener ook ondersteuner, gids en goede buur.”

Onafhankelijke procesbegeleiding
Met ondersteuning van een (door de gemeente Enschede geleverde) procesmanager zijn partijen van de gebiedscoalities in gesprek gegaan met elkaar en met de bewoners.

Wonen en woonomgeving

Het programma Passend Bewonen heeft als hoofddoel: prettig en zo zelfstandig mogelijk wonen in een leefbare omgeving voor huidige en toekomstige bewoners. Het focust op onze buurt De Posten. Dit programma werkt drie doelstellingen uit:
- Inzet van een kansenmakelaar of buurtverbinder om laagdrempelig contact te organiseren.

- Creatief omgaan met woningtoewijzing.
- Uitwerking van voldoende en passende gemengde woonvormen: vanuit het woningbezit van de woningbouwcorporatie én nieuwbouw van zorgcentrum de Posten.

Voor uitwerking van deze doelstellingen zijn een aantal concrete ideeën benoemd. De coalitie werkt deze met bewoners en professionals verder uit. Zo is de werkgroep voor het idee Kansenmakelaar / wooncoach op zoek naar bewoners vrijwilligers of professionals om te bepalen wat nodig is om bewoners langer zelfstandig te laten wonen en ook om problemen als zwerfvuil en onveiligheid aan te pakken.

Inclusieve en veilige leefomgeving

Het programma Doen & ontmoeten heeft als hoofddoel het bevorderen van zelf- en samenredzaamheid van de wijkbewoners met de volgende doelstellingen:
- Het creëren van een kansenkaart (inhoud, locatie, partijen en witte vlekken)
- Een uitvoeringprogramma opgemaakt met bewoners en partijen
- Een afgerond haalbaarheidsonderzoek van een dynamische ontmoetingsplek door en voor wijkbewoners. Inclusief programma van eisen, businesscase en commitment partijen. Besluitvorming over de definitieve realisatie van investeringen en exploitatie. Het selecteren van een maatschappelijk ondernemer om dit uit te voeren is hier onderdeel van.

Binnen het programma 'Doen en ontmoeten' kan iedereen meedoen en andere buurtbewoners ontmoeten. Er wordt gewerkt aan:
- Ontmoeten in het groen: samen doen
- Het realiseren van een dynamische ontmoetingsplek (DOP)
- Een dementievriendelijke oversteek voor de Broekheurne-Ring
- Film en interview over de dementievriendelijke oversteek

Meer weten?
- Film Onze buurt de Posten
- Website Onze buurt de Posten

Raamafspraken Alkmaar

Wonen met ondersteuning, commitment op leefbaarheid.

Urgentie van de opgave

Vraagstukken over wonen en zorg worden te vaak los van elkaar in plaats van in samenhang beschouwd en aangepakt. Jeugd, volwassenen en ouderen leggen – vanuit verschillende zorgdomeinen – steeds vaker een 'claim' op de beschikbare (sociale huur) woningen. Met het Pact willen gemeenten, corporaties, zorgpartijen in de regio Alkmaar en zorgkantoor VGZ meer regie voeren op de vraag naar en het aanbod van woningen voor inwoners die afhankelijk zijn van zorg en ondersteuning. Leefbaarheid staat daarbij hoog in het vaandel. Hoe voorkomen we dat alle specifieke groepen in een beperkt aantal wijken van de regio belanden. En hoe zorgen we voor een aanpak waardoor de leefbaarheid in deze wijken en straten gewaarborgd is?

Wat is bereikt?

- In de regio Alkmaar zijn inmiddels voor nagenoeg alle specifieke groepen raamafspraken gemaakt over het aantal benodigde woningen, de verdeling woningen over de gemeenten en de corporaties, met uitzondering van de doelgroep ouderen. De regio brengt de vraag naar met name geclusterde woonvormen nabij zorg- en welzijnsvoorzieningen in de eerste helft 2022 in beeld. De samenwerkingspartners van het Pact zetten zich in om jongeren uit Jeugdzorg met verblijf, cliënten die uitstromen uit beschermd wonen of een maatschappelijke opvangvoorziening en kwetsbare ouderen te voorzien in hun woonzorgvraag.
  In de regionale raamafspraken is de verdeling per gemeente en per woningcorporatie vastgelegd. Zo neemt de gemeente Alkmaar 50% voor haar rekening, de gemeenten Dijk & Waard en BUCH (samenwerkingsverband van de gemeenten Bergen, Uitgeest, Castricum en Heiloo) elk 25%. De concrete huisvestingaantallen zijn in de prestatieafspraken tussen gemeente, corporaties en huurdersorganisaties vastgelegd. En bij elk nieuwbouwproject realiseert men enkele woningen voor jongeren en volwassenen die doorstromen uit de opvang.
- In de regio Alkmaar is "het Transferpunt" ingericht. Dat functioneert als het centrale punt voor alle individuele bemiddeling van bijzondere doelgroepen. De woningcorporaties bieden de beschikbare woningen voor de doelgroep aan via het Transferpunt van SVNK[1]. Zorgorganisaties dragen er bewoners aan. Daarnaast groeide het aantal collectieve huisvestingsvragen, onder meer door langere wachtlijsten (van o.a. Wet Langdurige Zorgorganisaties) en het groeiend aantal particuliere wooninitiatieven, richt de regio een separaat loket in voor collectieve vragen naar wonen. Zodat men de vraag van zorgaanbieders naar (geclusterde) woningen voor kwetsbare bewoners en het beschikbare aanbod meer regionaal, transparant en eenduidig kan matchen. Via het Transferpunttoetsen de gemeenten en de

1. SVNK staat voor Sociale Verhuurders Noord-Kennemerland. SVNK is een samenwerkingsverband van de woningcorporaties in de regio Noord-Kennemerland.

corporaties samen of zij medewerking verlenen aan een aanvraag. Elk jaar stromen ongeveer 100 cliënten via het Transferpunt door naar een zelfstandige woning.
- De regionale huurdersbelangenvereniging heeft een conferentie voor haar leden georganiseerd en Wonen met Ondersteuning in 2021 als speerpunt gekozen.
- In 2018 is het Pact "Wonen met ondersteuning, commitment op leefbaarheid" door alle gemeenten, corporaties, een zorgkantoor, een groot aantal zorg- en welzijnsinstellingen en de regionale huurdersorganisatie ondertekend[2].
  Met het Pact zet de regio in op goede afspraken over vraag en aanbod; goede samenwerking tussen partijen op de terreinen wonen en zorg in de regio is daarbij essentieel. De betrokken organisaties richten zich op het in balans brengen van de vraag naar passende woningen en het beschikbare aanbod. Door het Pact verhoogt de regionale beschikbaarheid van betaalbare woningen voor de kwetsbare inwoners en het zorgt voor passende ondersteuning van kwetsbare inwoners. Zodat zij in staat zijn om zelfstandig te wonen én de leefbaarheid in de buurt op niveau blijft.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Bij de start van het Pact waren acht organisaties intensief betrokken. Hun bestuurders vormden de stuurgroep. Ondertussen omvat de stuurgroep zo'n 25 partijen. Gaandeweg is haar rol veranderd in een platform waar betrokkenen beelden en signalen delen. De sturing op het Pact komt er daarmee anders uit te zien; deze beweegt mee met de ontwikkelingen (een belangrijke les!)

Bij het in balans brengen van de vraag naar passende woningen en het beschikbare aanbod voor de regio Alkmaar is er een groot aantal knelpunten en uitdagingen. Bovenal het gebrek aan bouwgrond voor uitbreiding en voldoende capaciteit bij de betrokken partijen. Daarnaast is er behoefte aan concrete signalen en monitoren van de leefbaarheid op straatniveau. Ook blijkt de verdeling over de regio lastig, omdat de doelgroepen jongeren, beschermd wonen en opvang vaak liefst in de centrumgemeente wonen. Daarbij komt dat de woningen die daar beschikbaar komen meer passend zijn voor de doelgroep dan in andere gemeenten. En last but not least is het noodzakelijk om doorstroming op de woningmarkt te stimuleren, zodat meer passende woningen beschikbaar komen. Veel van deze knelpunten kunnen de partijen in de regio maar in beperkte mate zelf oplossen. Meestal zijn hierbij ook de provincie Noord-Holland of de Rijksoverheid nodig.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Urgentie

Na de stelselwijzigingen in de zorg is de vraag naar wonen met ondersteuning toegenomen. Mensen blijven langer thuis wonen, met gevolgen voor leefbaarheid in de wijk. En zijn er alternatieven nodig voor intramuraal wonen. Voor de regio Alkmaar betekent dit, dat er nog meer betaalbare woningen met passende hulp en begeleiding moeten worden gerealiseerd en met behoud van leefbare wijken voor alle inwoners. Dit was aanleiding voor gemeenten, woningcorporaties en zorgaanbieders in de regio Alkmaar om het samenwerkingspact op te stellen en te ondertekenen.

Gedeelde visie, gedeelde verantwoordelijkheid

Het Pact heeft als gezamenlijk ideaal: voldoende woningen beschikbaar hebben om de verschillende doelgroepen te huisvesten, waarbij de leefbaarheid voor iedereen die in de wijk woont kwaliteit heeft. Bij de realisatie hiervan is expliciet aandacht voor de beschikbaarheid van voldoende ondersteunende voorzieningen. Dat lukt alleen door samenwerking tussen de betrokken partijen.

Werkwijze; bestuurlijke en uitvoerende verankering

Het Pact is georganiseerd met een stuurgroep, een projectgroep en een aantal werkgroepen die een thema of vraagstuk bij de kop pakken. De stuurgroep borgt dat doelen uit het Pact structureel op de agenda's van de betreffende organisaties staan, deelt beelden en signalen met elkaar, en fungeert als platform voor strategi-

2. Woonwaard, Kennemer Wonen, Woningbouwvereniging Langedijk, Van Alckmaer voor Wonen, Parlan, dnoDoen, GGZ-Noord-Holland Noord, Magentazorg, MEE & de Wering, Esdégé-Reigersdaal, Horizon, WMO-raad Alkmaar, Huurdersbelangenvereniging Noord-Kennemerland, Veiligheidsregio Noord-Holland Noord en de gemeenten.

sche samenwerking. De besluitvorming vindt plaats bij de individuele partijen. De projectgroep is het motorblok van het Pact en werkt aan de hand van jaarplannen aan de resultaten. De projectgroep zet de raamafspraken om in concrete daden. De gemeenten hebben er de regie, de corporaties zijn actieve ondersteuners.

De stuurgroep kan voor de verkenning van nieuwe opgaven een thematische substuurgroep initiëren met als doel een inhoudelijk advies op te stellen. Voor de realisatie van de opgaven zijn binnen de gemeentelijke organisatie lokale projectteams Woonzorg opgericht. Deze lokale projectteams hebben de taak om naast de reguliere bemiddeling via het SVNK-Transferpunt nieuwe kansen te helpen verzilveren. Denk aan het plaatsen van tijdelijke units voor jongeren. In iedere vergadering van de stuurgroep koppelt de gemeente aan de leden terug welke ontwikkelingen het lokale projectteam heeft bereikt.

Ondersteuning en begeleiding; commitment op leefbaarheid

De uitstroom naar zelfstandig wonen in de wijk moet voor alle partijen op een verantwoorde manier plaatsvinden. Als er problemen zijn of dreigen te komen, is het belangrijk dat alle partijen weten 'wie verantwoordelijk is voor wat'. Gebiedsgerichte samenwerking, het formuleren van concrete doelen en gedeelde verantwoordelijkheid zijn voorwaarden voor een geslaagde uitstroom.

Werkafspraken geven invulling aan deze gedeelde verantwoordelijkheid. Daarbij gaat het om een samenwerking op het vlak van diverse domeinen; financiën, het zich thuis gaan voelen in de wijk, het opbouwen van een netwerk en het zoeken van een zinvolle dagbesteding. Maar het gaat ook over samenwerken en verantwoordelijkheid nemen in moeilijke fases: als er sprake is van terugval, van overlast of andere problemen. Want juist dan moeten de gezamenlijke partijen daadkrachtig optreden en samenwerken. De werkafspraken zijn leidend bij de realisatie van nieuwe initiatieven. De-escaleren in plaats van escaleren; afschalen in plaats van opschalen.

Vanuit de doelstelling 'commitment op leefbaarheid' onderzoeken de partijen van het Pact of de ondersteuningsstructuur in de wijken 'op orde is' en de regie goed genoeg is belegd. In mei 2020 verscheen een onderzoek van AEF, in opdracht van Aedes, over de vraag: is er voldoende zorg en ondersteuning voor kwetsbare mensen in corporatiewijken? Het rapport concludeert onder andere dat kwetsbare mensen veel te laat goede hulp ontvangen en dat hiervoor een sterke ondersteuningsstructuur nodig is. De Pact-partijen agenderen gesprekken over hoe deze 'waakvlamfunctie' in de praktijk te organiseren is.

Voor de opgaven van het Pact is door woningcorporatie Van Alckmaer voor Wonen begin 2020 een project "wooncoach" gestart. De wooncoach heeft als doel huisuitzettingen te voorkomen en de leefbaarheid in de wijk te vergroten, door breed te kijken naar verward gedrag en daarop vroeg te interveniëren. In het project zijn belangrijke stakeholders en partners betrokken, zoals gemeente, woningcorporatie, GGZ, Uitvoeringsbrigade (bedenker methode Growcare) en uiteraard de bewoners. De werkafspraken en de pilot wooncoach zijn geëvalueerd. De ingezette methode Growcare blijkt effectief. Deze methode is snel te leren, prettig te gebruiken en als een effectief instrument voor professionals beoordeeld.

Na evaluatie van Wooncoach en de Growcare methode is geadviseerd deze uit te breiden naar andere gebieden in Alkmaar. De Wooncoach en werkwijze ondersteunen de realisatie van resultaten en ambities van het Pact. De 'wooncoach' kan een brug slaan tussen het woon- en zorgdomein.

Meer weten?

- Prestatieafspraken Alkmaar
- Rapport Inrichting zorg en ondersteuning aan kwetsbare mensen in de wijk, AEF in opdracht van Aedes
- Casusboekje Wooncoach van Alckmaer
- Praktijkverhaal Succesvolle pilot wooncoach in Alkmaar over de toegevoegde waarde van laagdrempelige vroeginterventie bij kwetsbare personen

Populatiebekostiging Alphen aan den Rijn

Door populatiebekostiging zet Tom in de buurt stappen naar een inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen.

Urgentie van de opgave

In Alphen aan den Rijn zag men een gemeentelijke fusie in 2014 en de decentralisatie in 2015 als kans om anders te gaan werken en de inkoop binnen het sociaal domein anders in te richten.

De gemeente wilde de transformatie inzetten met een financiële bekostiging die innovatie stimuleert. Om die reden is er gekozen voor een vorm van populatiebekostiging voor de aanbesteding van sociale participatie. Hiermee wil de gemeente het volgende bereiken:

- Kracht en leefwereld van inwoners staan centraal.
- Andere wijze van contracteren van aanbod: een innovatief, breed en ontschot aanbod, kwaliteitsaanpak, sturen op prestaties, partnership met opdrachtnemer en een vast budget.
- Contractmanagement als sleutel in de transformatie.

Wat is bereikt?

Tom in de buurt is een samenwerkingsverband van acht organisaties op het gebied van ondersteuning en welzijn. Tom staat voor Talent, Ondersteuning en Meedoen. Tom in de buurt helpt inwoners van 18 jaar en ouder bij diverse problemen en vragen, zonder dat er een indicatie nodig is. De nadruk ligt op het benutten van de talenten en kwaliteiten van de inwoners. Tom in de buurt zorgt voor passende ondersteuning. Soms is dat specialistische begeleiding, soms een tijdelijk steuntje in de rug. Uiteindelijk wordt samen met de inwoner het doel bereikt: meedoen in de samenleving. Tom staat voor Talent, Ondersteuning en Meedoen.

Voor de aanbesteding van sociale participatie bundelde de gemeente Alphen aan den Rijn alle ondersteuning en participatie in één opdracht: welzijn, maatschappelijk werk, individuele begeleiding en groepsbegeleiding van alle doelgroepen van 18 jaar en ouder, dagbesteding, vervoer naar dagbesteding en een klein stukje Participatiewet: de sociale activering. Huishoudelijke ondersteuning en hulpmiddelen vallen buiten de opdracht.

Geen van de bestaande zorg- en welszijnspartners kon aan de vraag van de gemeente voldoen. Om de lading van de hele opdracht te kunnen dekken, besloten acht zorg- en

welzijnsorganisaties om het samenwerkingsverband 'Tom in de buurt' op te richten. Het samenwerkingsverband bestaat in totaal uit acht aanbieders: vier hoofdaannemers (Gemiva, Kwadraad, Kwintes en Participe) en vier onderaannemers (Activite, De Binnenvest, Ipse de Bruggen en Wijdezorg).

Na de aanbesteding van de opdracht tekenden de gemeente en het samenwerkingsverband Tom in de buurt een overeenkomst. De gemeente financiert vooraf in een lumpsumbedrag, met een efficiencykorting en voor een periode van vier jaar met een mogelijke verlenging van twee jaar. Per jaar ontvangt Tom in de buurt een vast bedrag om daarmee vooraf bepaalde resultaten te behalen voor alle inwoners. Met vooraf vastgestelde KPI's wordt de voortgang gemeten. Tom in de buurt kan door deze overeenkomst en de lumpsumfinanciering ontschot en efficiënter werken. De vooraf vastgestelde KPI's worden gemeten.

Alphen aan den Rijn is positief over de keuze van de bekostigingsvorm. De gemeente monitort en stuurt in de afspraken met Tom in de buurt op vooraf benoemde resultaatgebieden[1]. In het verleden gaven aanbieders aan dat de financieringstechniek op basis van dagen en uren de samenwerking en het werken aan innovatie in de weg stond. Deze nieuwe vorm van bekostiging draagt bij aan het doorbreken van de schotten tussen aanbieders, waardoor vraaggericht en integraal gewerkt kan worden en ondersteuning snel kan starten. Ook leidt het tot een forse afname van administratieve lasten en verlegt het de focus van professionals naar de participatie en duurzame oplossing voor de inwoners. Het recente klanttevredenheidsonderzoek toont aan dat de inwoners tevreden zijn. Zij geven de dienstverlening van de professionals een 8,1.

Uit de monitoring van de gemeente Alphen aan den Rijn en Tom in de buurt blijkt ook dat inwoners vinden dat de nieuwe werkwijze hen meer ondersteunt om hun kracht te vinden. Er wordt misschien meer van hen verwacht, maar ze worden ook gestimuleerd het maximale uit zichzelf te halen. Daarnaast merken inwoners dat ze minder uren zorg en ondersteuning ontvangen, maar ook dat Tom in de buurt meer op maat kijkt wat ze echt nodig hebben.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?
In de aanbestedingsopdracht wilde de gemeente weinig vastleggen. Transformeren en schotten doorbreken waren de belangrijkste opgaven. Gaandeweg liep de gemeenteer de afgelopen jaren tegenaan dat een aantal onderdelen daardoor niet uitgevoerd werden, zoals bijvoorbeeld bemoeizorg. Waar ook meer behoefte aan bleek, was sturing op de teams. De kaders van de opdracht horen in elk team duidelijk te zijn. Zonder sturing kon het gebeuren dat de inwoner in het ene team ergens wel voor in aanmerking kwam en in het andere niet.

De samenwerking binnen Tom in de buurt verloopt goed, maar dit betekent niet automatisch dat de samenwerking met alle partners in het sociaal domein goed gaat. Samenwerking gaat niet vanzelf, daarin moet je investeren.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde urgentie, gezamenlijke verantwoordelijkheid
De gemeente zag de gemeentelijke fusie en de decentralisatie van het sociaal domein als kans om anders te gaan werken. Ook de zorg- en welzijnsorganisaties gaven eerder aan dat de traditionele bekostigingssysteematiek innovatie in de weg stond. Dit is verwoord in de gewenste effecten van de nieuwe werkwijze[2].

1. Zoals zelfredzaamheid en eigen regie, voor komen van terugval, sociale participatie, gebruik algemeen toegankelijke en specialistische voorzieningen, burgerinitiatief, beschikbaarheid en bereikbaarheid passende ondersteuning, uitvoering van de tegenprestatie, social return on investment, klanttevredenheid, klanttevredenheid stakeholders

2. Kracht en leefwereld van inwoners staan centraal. Andere wijze van contracteren van aanbod: innovatie, breed, ontschot aanbod, kwaliteitsaanpak, sturen op prestaties, partnership met opdrachtnemer en een vast budget. Contractmanagement als sleutel in de transformatie

Gedeelde visie

Acht zorg-en welzijnsorganisaties deelden een visie en richten een samenwerkingsverband op: Tom in de buurt. De visie is: Welkom bij Tom in de buurt. Tom staat voor: Talent, Ondersteunen en Meedoen. Want de samenleving dat zijn wij. 'Tom in de Buurt' zet samen stappen naar een inclusieve samenleving voor iedereen, met en zonder indicatie, waar de professional niet altijd meer nodig is omdat mensen elkaar ondersteunen.

Grensoverschrijdend werken, een werkwijze

Tom in de buurt werkt vanuit één visie en met één werkwijze. De wijkcoaches staan klaar voor mensen met persoonlijke zorgen, zware problematiek en/of uitdagingen in hun woonomgeving. Dankzij de krachtige combinatie van individuele begeleiding, groepsbegeleiding en specialistische ondersteuning zorgt Tom in de buurt voor veerkrachtige inwoners én buurten.
Tom in de buurt kan door de overeenkomst en de lumpsumfinanciering ontschot en efficiënter werken.

Ondersteuning en begeleiding

De specialistische wijkcoaches van Tom in de buurt bouwen voort op de talenten en kwaliteiten van de inwoners. Dit doen ze door samen met de bewoner te onderzoeken wat de best passende ondersteuning is. Deze ondersteuning is lokaal en vindt plaats in de eigen woonomgeving. De klant houdt de regie in het traject, om zo zijn eigen veerkracht en talenten te ontdekken én optimaal te benutten.

Hoe verschillend de problematiek ook is, iedereen kan soms behoefte hebben aan professionele ondersteuning. Sommige mensen hebben te maken met scheiding, overlijden of oplopende schulden, anderen kampen met chronische ziekte, dementie, een verstandelijke beperking of psychologische klachten. Tom in de buurt biedt zowel individuele ondersteuning bij complexe problematiek als laagdrempelige groepsactiviteiten om mensen weer mee te laten doen in de samenleving.

Een goed voorbeeld is de inwoner die drie uur per week ondersteuning kreeg. Tom in de buurt bracht dat terug naar één keer in de vijf weken. De inwoner kon zich eerst niet voorstellen dat dit voldoende was, maar voelt zich uiteindelijk goed. Omdat er naast de individuele ondersteuning een netwerk is ontstaan gericht op het vergroten van zelfredzaamheid. Hier kan de inwoner op terugvallen.

Meer weten?

- Tom in de buurt
- Rapportage De rol van populatiebekostiging in het sociaal domein, NDSD
- Gebiedsgericht werken Alphen aan Rijn, dsp-groep
- Praktijkverhaal Lumpsumbekostiging als prikkel om het goede te doen, inkoop sociaal domein
- Artikel Populatiebekostiging als bindmiddel, Platform31

Tien werkafspraken ‘Thuis in de wijk’ in Amsterdam

Dankzij tien werkafspraken lukte het om tachtig procent van de kwetsbare mensen met een dringend woonprobleem in Amsterdam binnen drie maanden een woning te bieden.

Urgentie van de opgave

Al voor de wooncrisis stond de woningmarkt in Amsterdam sterk onder druk. Vanaf 2015 kreeg Amsterdam de opgave grote aantallen statushouders te huisvesten. Bovendien omarmde het gemeentebestuur de uitgangspunten van ‘housing first’ en besloot mensen uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen zoveel mogelijk versneld te laten doorstromen naar zelfstandig wonen in de wijk. Voor deze omslag MO/BW waren duizend woningen nodig. Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen ging van start om de samenwerking rond deze opgaven tussen gemeente, woningcorporaties en zorgaanbieders te organiseren. De partners hebben de ambitie om kwetsbare mensen met een dringend woonprobleem zo snel mogelijk weer passend te laten wonen. In nauwe samenspraak ontwikkelden zij de tien werkafspraken ‘Thuis in de wijk’ voor mensen die met begeleiding zelfstandig in de wijk gaan wonen.

Wat is bereikt?

Amsterdamse organisaties ontwikkelden een efficiënt werkproces, duidelijke afspraken en een gemeenschappelijke taal waardoor kwetsbare mensen met een dringend woonprobleem zo snel mogelijk weer passend wonen. Het unieke samenwerkingsverband tussen gemeente, woningcorporaties en zorgaanbieders realiseerde in vijf jaar onder meer zo’n 2.200 woningen met begeleiding voor mensen vanuit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Zij konden daardoor veel eerder aan hun herstel werken.
Onder het programma valt een breed scala aan kwetsbare groepen. Deze zijn te verdelen over drie hoofdgroepen: Wonen zonder begeleiding (vooral mensen met

een sociale of medische urgentie), wonen met begeleiding (vooral mensen uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen) en statushouders. In 2017 en 2018 lukte het om tachtig procent van de kwetsbare mensen met een urgentie of voorrang binnen drie maanden te huisvesten. Door de woningnood wordt dit hoge percentage nu helaas niet gehaald.

Alle partners van het programma en de huurdersorganisaties stelden in januari 2018 tien werkafspraken 'Thuis in de wijk' vast. In juni 2020 zijn de herziene werkafspraken vastgesteld. De woningcorporaties, gemeente en huurderskoepels in Amsterdam hebben voor de periode 2020-2023 samenwerkingsafspraken 'Betaalbaar en goed wonen in een ongedeelde stad' gemaakt. De samenwerkingsafspraken, ook wel prestatieafspraken genoemd, vormen het kader waarbinnen de partijen werken aan een ongedeelde stad, waarin plek is voor iedereen. In de afspraken zijn jaarlijks 1.800 woningen voor het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen opgenomen.

Binnen het programma werken gemeenten, zorgaanbieders en woningcorporaties samen volgens de tien werkafspraken 'Thuis in de wijk'. Deze werkafspraken beschrijven de werkwijze van de partners voor de Omslag MO/BW. In eerste instantie staat het huurcontract van de omslagwoning op naam van de zorginstelling. Deze verhuurt de woning aan de cliënt en stelt drie voorwaarden: betaal de huur, doe de deur open voor begeleiding en veroorzaak geen overlast. Inmiddels gelden de werkafspraken voor alle kwetsbare groepen die zelfstandig met begeleiding in de wijk gaan wonen en wonen.

De partners hebben in 2018 en 2019 de werkafspraken samengevat op hoofdlijnen en verder uitgewerkt in de zogenaamde Omslagroute, waarin zij het verloop van het proces, de rollen en verantwoordelijkheden benoemen. De introductie van de Omslagroute in november 2019 bracht enkele cruciale veranderingen met zich mee: de cliënt staat centraal, partners vertrouwen in elkaars professionaliteit en het proces is van begin tot eind transparant. Een digitaal platform ondersteunt de samenwerking met werkbladen en formulieren. Een beveiligd gedeelte op dit platform maakt een snelle en veilige uitwisseling van informatie mogelijk.

Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen zet ook in op preventie: het zo vroeg mogelijk oplossen van woonproblemen, zodat verergering van problematiek of dak- of thuisloosheid wordt voorkomen. Daarvoor is de Woonwaaier opgesteld, een bundeling van meer dan vijftig Amsterdamse regelingen voor mensen met huisvestingsproblemen. Hulpverleners en medewerkers van de buurtteams Amsterdam zijn tijdens workshops getraind in het gebruik van de Woonwaaier.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Zeker in de beginperiode speelden vooroordelen over mensen uit de maatschappelijke opvang een rol, zoals dat een verslaving aan alcohol of drugs 'eigen schuld' zou zijn of dat kwetsbaar synoniem zou zijn aan overlastgevend. Binnen het programma is gewerkt aan bijstelling van de beeldvorming door kwetsbare mensen aan het woord te laten in filmpjes en door met hen in gesprek te gaan tijdens bijeenkomsten. Een centrale boodschap was: kwetsbaarheid kan ons allemaal overkomen.

Tussen woningcorporaties, zorgaanbieders en gemeente vormden verschillen in taal en vooroordelen over elkaars werkzaamheden een belemmering. Een kantelpunt was het gezamenlijk ontwikkelen van de werkafspraken. Alle partners werden eigenaar van de verandering, waarbij de gemeente als facilitator optrad. Veel energie werd en wordt gestoken in de onderlinge relatie tijdens werkbezoeken, workshops en congressen. Het begrip over en weer is sterk toegenomen, maar voor een goede samenwerking blijft het nodig om te werken aan elkaar kennen en begrijpen. Ook de gezamenlijke website huisvesting kwetsbare groepen helpt daarbij.

Van meet af aan waren er zorgen over de leefbaarheid in buurten. Een van de uitgangspunten in de werkafspraken is dat alle Amsterdammers prettig moeten kunnen wonen. Daarom zijn er afspraken gemaakt over omgaan met overlast, de inschakeling van bestaande netwerken (bijvoorbeeld het Meldpunt Zorg en Woon-overlast) en het bieden van maatwerk. Ook zijn er zorgen of buurten met veel kwetsbare bewoners voldoende draagkracht hebben om mensen die gaan wonen met begeleiding, goed op te vangen. Het programma onderzoekt periodiek waar de kwetsbare groepen zijn gaan wonen. De corporaties letten bij de selectie van omslag-woningen op de directe omgeving van de woning.

In de dagelijkse praktijk speelt een verschil in belangen en focus van zorgaanbieder en woningcorporatie soms een rol. De zorgaanbieder benadert de cliënt vooral vanuit zorgperspectief. Voor de woningcorporatie is de cliënt eerder een reguliere huurder. Samenwerking is lastig als er voor de één een probleem is en voor de ander niet. Bijvoorbeeld rond terugval of ontruiming hebben de corporatie en de zorgaanbieder soms een ander belang. De oplossing ligt in contact over en weer en maatwerk blijven bieden.

De aanpak staat of valt met voldoende beschikbare woningen. De samenwerkende partijen doen hun uiterste best om hiervoor te zorgen. Maar de vraag naar woningen blijft groter dan het aanbod. Voor alle kwetsbare groepen en dus ook voor mensen die met begeleiding zelfstandig gaan wonen. De kloof tussen vraag en aanbod neemt de komende jaren alleen maar toe. Amsterdam voert een ambitieus bouwprogramma uit, maar zelfs daarmee zal het aanbod niet toereikend zijn.

De wooncrisis is een landelijk probleem dat om oplossingen vraagt op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Die oplossingen gaan niet alleen over meer bouwen, maar ook over meer mogelijkheden om woningen te delen, over een ander gebruik van beschikbare gebouwen en over goede ondersteuning van kwetsbare mensen, waar zij ook wonen. Alleen als alle partijen dit soort maatregelen in samenhang uitvoeren, blijft er perspectief op goed wonen voor kwetsbare mensen.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde visie

De resultaten zijn bereikt dankzij heldere afspraken. Gemeente, woningcorporaties, zorgaanbieders en cliëntenraden hebben een gezamenlijk visie: passend wonen in een reguliere woning met de benodigde zorg in de wijk vormt de basis voor deelname aan de maatschappij en goed herstel. Dit is vastgelegd in zowel de samenwerkings-afspraken als de tien werkafspraken. In de tien werkafspraken formuleerden de betrokken partijen de gezamenlijke visie als volgt:
Een eigen woonplek met zorg op maat in de wijk vormt de basis voor goed herstel en (re-)integratie in de Amsterdamse samenleving. De gemeente Amsterdam, woning-corporaties en zorgaanbieders zetten zich hiervoor gezamenlijk in. Ter ondersteuning krijgen mensen indien nodig met voorrang een woonplek toegewezen, in combinatie met een zorgaanbod op maat. Cliënt, zorgaanbieder en woningcorporatie maken afspraken over wat zij van elkaar verwachten en elkaar kunnen bieden.

Gezamenlijke ambitie

Gemeente, woningcorporaties en zorgaanbieders hebben de gezamenlijke ambitie om kwetsbare groepen met een urgente woningvraag zo snel mogelijk passend te laten wonen. Een deel van de kwetsbare groepen ontvangt woonzorgbegeleiding op maat. Bij de selectie van woningen wordt rekening gehouden met de veerkracht van de wijk.

Verankering en vertrouwen

De tien werkafspraken kwamen tot stand in samenspraak met ruim honderd mede-werkers van de gemeente, woningcorporaties en zorgaanbieders. Ook vertegenwoor-digers van cliëntenbelang en de huurdersvereniging Amsterdam namen deel aan deze gesprekken. Door gezamenlijk werkafspraken op te stellen zijn de verwachtingen over en weer uitgesproken en is de basis gelegd om elkaar aan te spreken op aanpak en gedrag. De werkafspraken ondersteunen en stimuleren de samenwerking tussen

professionals en bieden een handreiking voor de versterking daarvan. Cliënten die deelnemen aan de Omslagroute kunnen de gemaakte afspraken altijd nalezen. Binnen de kaders van de werkafspraken is ruimte voor maatwerk, waarbij wordt uitgegaan van vertrouwen in de professionals.

Continu proces van leren en verbeteren
Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen organiseert iedere twee weken een uitvoerend overleg met vertegenwoordigers van alle partijen waarbij zij vragen, verbeteringen en ervaringen delen. Ieder kwartaal komen deelnemers van alle partijen bij elkaar om aan de hand van een thema een Omslag-onderwerp uit te diepen. Zo bewaken de partners met elkaar de kwaliteit van het proces en de tien werkafspraken 'Thuis in de wijk'.

Ondersteuning en begeleiding

Het doel van de tien werkafspraken is kwetsbare Amsterdammers een combinatie van een passende woning en een op de cliënt afgestemde ambulante woonzorgbegeleiding aan te bieden. Het woningaanbod wordt idealiter gedaan binnen drie maanden nadat een WMO-beschikking en de Omslagakkoord brief zijn afgegeven en een voorlopige urgentie is toegekend. De gemeente Amsterdam, zorgaanbieders en woningcorporaties spannen zich in om dit doel te bereiken, maar de vraag naar woningen is vele malen groter dan het aanbod. De termijn van drie maanden kan bij lange na niet meer worden waargemaakt. De samenwerking is erop gericht de cliënt zodanig te ondersteunen en begeleiden dat deze een zo groot mogelijke kans heeft op succesvol zelfstandig wonen in een reguliere sociale huurwoning.

De woningcorporatie stelt de woonruimte ter beschikking. De zorgaanbieder biedt zorg en begeleiding bij het zelfstandig wonen, maakt afspraken hierover met de cliënt en legt de afspraken vast in een begeleidingsplan. Gezamenlijk maken cliënt, zorgaanbieder en woningcorporatie afspraken over 'wonen en goed huurderschap'. De zorgaanbieder informeert – met instemming van de cliënt – de contactpersoon van de woningcorporatie over de afspraken in het begeleidingsplan die van invloed zijn op de kans op succesvol zelfstandig wonen en goed huurderschap. Bij het betrekken van de woning weet de cliënt wat de vereisten zijn om het huurcontract van de woning op eigen naam te krijgen en partijen weten wat zij van elkaar mogen verwachten.

Alle Amsterdammers hebben recht op een prettige woonsituatie en woonomgeving. Daarom wordt bij het vinden van een passende woning rekening gehouden met de veerkracht van een wijk, complex en portiek. Bij het huisvesten van kwetsbare bewoners met een urgente woonvraag en woonzorgbegeleiding op maat, wordt gekeken naar het woonbehoefteprofiel en de draagkracht van een portiek, complex en wijk. Als deze draagkracht onder druk komt te staan, wordt er gezocht naar een andere oplossing op maat. De gemeente en zorgaanbieders verschaffen de corporatie informatie via het woonbehoefteprofiel om de juiste woningen te selecteren. De corporatie zorgt voor een goede match tussen woonbehoefteprofiel, woning en woonomgeving.

Partijen houden onderling contact en melden signalen van zorg of overlast tijdig aan elkaar. De zorgaanbieder kan de zorg indien nodig flexibel opschalen of cliënten tijdelijk uitplaatsen. De gemeente Amsterdam schept de juiste condities, bewaakt de kwaliteit van de laangeboden woningen en de voortgang, heeft de regie op het nakomen van de werkafspraken en grijpt tijdig in wanneer succes uitblijft.

Meer weten?
- Samenwerkingsafspraken "Betaalbaar en goed wonen in een ongedeelde stad" 2020-2023
- Gezamenlijke website Huisvesting Kwetsbare Groepen
- Tien Werkafspraken Thuis in de wijk
- Samenwerkingsplatform Omslagroute
- De Woonwaaier (pdf en online)

Uitstroomconvenant Assen e.o.

Weer thuis: van beschermd wonen naar een zelfstandige woning

Urgentie van de opgaven

In de regio Assen (i.c. Noord-Midden en Zuid-West Drenthe) stromen jaarlijks gemiddeld zo'n 140-150 cliënten uit de maatschappelijke opvang, beschermd wonen en medisch noodzakelijk verblijf (GGZ). Het opnieuw gepast en met de juiste begeleiding zo zelfstandig mogelijk huisvesten van deze mensen is een opgave in de samenwerking tussen gemeenten, woningcorporaties en zorgaanbieders. Deze huisvesting moet worden gevonden in een woningmarkt waar de druk op beschikbare voorraad en leefbaarheid in met name de grote kernen al groot is en verder toeneemt. Daarbij gaat het om mensen voor wie zelfstandig wonen niet vanzelfsprekend is, vanwege het leven dat tegenzit door bijvoorbeeld psychiatrische problematiek, dakloosheid, verslavingen of schulden.

Wat is bereikt?

In het najaar van 2021 ondertekenen gemeenten, corporaties en zorginstellingen in de regio's Noord-Midden en Zuid-West Drenthe het *Uitstroomconvenant zelfstandig wonen*. Hierin nemen ze gezamenlijk verantwoordelijkheid voor een goede landing in de wijk van uitstromende cliënten uit de maatschappelijk opvang (MO), beschermd wonen (BW) en medisch noodzakelijk verblijf in een GGZ-instelling (MNV). Daarbij wordt voor iedere uitstromende cliënt gezorgd voor een passende en betaalbare woning, een op de ondersteuningsvraag van uitstromende personen afgestemd aanbod van begeleiding en ondersteuning (maatwerk), in een zo goed mogelijk passende woonomgeving. Zelfstandig wonen en huren is het doel. Hiermee sluiten de betrokken partijen aan op de visie van de Commissie Dannenberg, die voor uitstromers uit MO, BW en MNV een toekomstbeeld schetst van beschermd wonen naar een beschermd thuis met de condities voor sociale inclusie die daarvoor nodig zijn. Met de ondertekening van het Uitstroomconvenant dragen partijen bij aan het vormgeven van een inclusieve samenleving, waarbij invulling gegeven wordt aan sociale inclusie.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gezamenlijke analyse & verantwoordelijkheid

Centrale vraag in de regio Assen: hoe zorgen we ervoor dat alle uitstromende cliënten uit de maatschappelijke opvang, beschermd wonen en medisch noodzakelijk verblijf (GGZ) zo zelfstandig mogelijk in de wijk kunnen wonen? De betrokken partijen maakten gezamenlijk een analyse van de omvang en impact van het vraagstuk. Op basis daarvan formuleerden zij een gezamenlijke visie op de oplossing van het vraagstuk. Daarbij spraken partijen uit dat de oplossing ervan een gezamenlijke verantwoordelijkheid is, waarbij soms breder dan alleen in het eigen domein gewerkt moet worden. Vormgeven aan een inclusieve samenleving en sociale inclusie zijn gezamenlijke doelen.

Het cliëntperspectief is het uitgangspunt

Bij het formuleren van de visie en oplossingsrichting is het cliëntperspectief het uitgangspunt: Wat is op cliëntniveau nodig om een zachte landing in de wijk mogelijk te maken? Het streven is om iedere cliënt maatwerk te bieden. Dit is in concrete instrumenten uitgewerkt: klantreis, waakvlamfunctie, zelfstandig huren. Daarnaast is er een driepartijen huur-zorgovereenkomst ontwikkeld (in plaats van intermediaire verhuur).

Opschaalbaarheid: Regionale aanpak

Nadat geconstateerd werd dat de oplossing van dit vraagstuk een bovenlokale aanpak vergt, is onmiddellijk opgeschaald naar regionaal niveau (gemeenten, corporaties en zorginstellingen in Noord-Midden en Zuid-West Drenthe).

Bestuurlijk borging: Tripartiet overleg

Naast de bestaande overlegverbanden van gemeenten en corporaties zijn op verschillende niveaus (bestuurlijk, en uitvoerend) tripartite overlegtafels ingericht. Bewonersorganisaties haakten via de verschillende corporaties aan bij dit overleg. In de zorgsector zijn op regionaal niveau nieuwe bestuurlijke overlegtafels ingericht. Op uitvoerend niveau worden beslissingen over de inzet van zorg (bijvoorbeeld op- of afschaling van WMO-zorg) in een driehoeksoverleg besloten. Bemiddeling vindt plaats vanuit het gezamenlijk coördinatiepunt uitstroom. Signalen worden in een vroegtijdig stadium uitgewisseld (vroegsignalering).

Vertrouwen: Elkaars belangen (onder)kennen en elkaars taal leren spreken

Jaarlijks worden verschillende integrale bijeenkomsten en conferenties georganiseerd waarin bestuurders en uitvoerenden elkaar spreken en ervaringen uitwisselen. Zo leren organisaties elkaars belangen kennen én onderkennen en elkaars taal spreken.

Externe begeleiding

Vanaf de start van de samenwerking fungeerde een onafhankelijke, externe begeleider als procestrekker en aanjager. Dit zorgde voor continuïteit in de samenwerking. Vervolgens nam een grote groep trekkers vanuit de drie kolommen - gemeenten, corporaties en zorginstellingen – in de betrokken regio's het trekken van de kar over.

Lange adem: meerjarig convenant

Partijen hebben hun samenwerking in een meerjarig convenant vastgelegd (Uitstroomconvenant zelfstandig wonen in Noord-Midden en Zuid-West Drenthe). Het proces van samenwerken en naar elkaar toe groeien heeft tijd nodig. Tegelijkertijd realiseren de betrokken partijen zich dat een succesvolle zachte landing van uitstromers in de wijk een langjarige samenwerking vraagt. In het convenant spreken partijen een langjarig commitment naar elkaar uit en leggen ze dit in concrete afspraken vast.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Bij het opbouwen van de samenwerking in de regio Noord-Midden en Zuid-West Drenthe waren de organisaties gezamenlijk in staat om de volgende hindernissen uit de weg te ruimen:

1. Draagvlak creëren voor het gezamenlijke doel: Alle neuzen van - en in de organisaties moesten de kant op van het gezamenlijk uitgangspunt: dat deze cliënten een plek in onze samenleving verdienen.
2. Omgaan met verschillende belangen: Om vertrouwen te creëren tussen organisaties is het nodig om botsende belangen te overbruggen. Tijdens het proces groeide bij partijen geleidelijk het besef dat het mogelijk is en ook loont om door samen te werken verschillende belangen te dienen.
3. Verschillen in vakjargon en bedrijfstaal: Er wordt veel geïnvesteerd in het leren kennen en spreken van elkaars taal.

Ondersteuning en begeleiding

De betrokken partijen ontwikkelden samen een nieuwe werkwijze voor uitstroom, huisvesting en zorgbegeleiding. De overeenkomst ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

- **Zorgbegeleiding op maat:** De ondersteuningsvraag van de persoon die uitstroomt is leidend voor de indicatie en het aantal uren ambulante begeleiding dat wordt ingezet (i.c. een indicatie vanuit Thuiswonen Plus of een (lokale) Wmo-maatwerkvoorziening voor ambulante begeleiding.
- **Klantreis-model:** Het bemiddelingsproces is gedetailleerd beschreven in het model de klantreis. De woon- en zorgbehoeften van de uitstromer zijn daarbij het vertrekpunt.
- **Coördinatiepunt uitstroom:** De bemiddeling vindt plaats vanuit het coördinatiepunt uitstroom. Dit verloopt buiten het reguliere woningverdeelsysteem om. Gemeenten voeren de regie over het coördinatiepunt.
- **Terugkeer naar gemeente van herkomst:** Bij uitstroom wordt in principe ingezet op terugkeer naar de gemeente van herkomst. Op grond van het zoekprofiel[1] of persoonlijke omstandigheden kan hiervan worden afgeweken.
- **Passend en betaalbaar:** De woningcorporaties zorgen voor een passend en betaalbaar woningaanbod. Afhankelijk van het aanbod wordt er zoveel mogelijk rekening gehouden met het zoekprofiel van de persoon die uitstroomt. De persoon die kan uitstromen, kan de woning in principe niet weigeren. Het aantal ter beschikking te stellen woningen en de vraag naar woningen worden vastgelegd in de prestatieafspraken tussen corporaties en gemeenten.
- **Zelfstandig huren:** Uitstromers uit de maatschappelijke opvang, het beschermd wonen en medisch noodzakelijk verblijf gaan zelfstandig huren, met in de regel een driepartijenovereenkomst en bij uitzondering met een proefwonentraject (intermediaire verhuur). De duur van beide vormen is maximaal 18 maanden, waarna in beginsel een reguliere huurovereenkomst wordt aangegaan.
- **Zorgaanbieder blijft aanspreekpunt:** De zorgaanbieder blijft gedurende de looptijd van de indicatie verantwoordelijk voor het naleven van de afspraken met de corporatie en de client. De zorgaanbieder heeft hierbij een signalerende rol rondom het welzijn en de gezondheid van de cliënt. Daarmee blijft de zorgaanbieder bij calamiteiten het eerste aanspreekpunt voor de corporatie.
- **Vroegsignalering:** Corporatie en zorgaanbieder geven signalen van zorg of overlast tijdig aan elkaar door. Indien nodig wordt er tussentijds een driegesprek georganiseerd. De zorgaanbieder die de ondersteuning geeft neemt daartoe het initiatief.
- **Waakvlam:** Wanneer de indicatie voor begeleiding eindigt omdat de inwoner zelfstandig en zonder begeleiding kan wonen is het wenselijk om een vinger aan de pols te houden. Daarvoor kan een waakvlamconstructie worden afgesproken met de wijkteams van de gemeente. De duur en de frequentie van het contact is maatwerk. De gemeente is de aangewezen partij voor deze vorm van nazorg.

1. Een formulier waarin cliëntgegevens, woonwensen en andere gegevens zijn opgenomen die relevant zijn voor het vinden van een passende woning/woonomgeving.

Meer weten?

- ‘Weer Thuis’ convenant ondertekend in Noord-, Midden– en Zuid-West Drenthe | Gemeente Assen
- Uitstroomconvenant-Noord-en-Midden-Drenthe-en-Zuidwest-Drenthe-CONCEPT.pdf (wmo-jeugd-nmdrenthe.nl)
- Weer Thuis: van beschermd wonen naar zelfstandige woning (nieuws.nl)

Hoorn: gezamenlijke aanpak

Preventief en persoonlijk

Urgentie van de opgave

In de gemeente Hoorn staat de leefbaarheid in bepaalde wijken met veel sociale huurwoningen en een hoge mutatiegraad onder druk. De gemeente, woningcorporatie en huurdersorganisatie werken daarom in partnerschap aan een leefbaar en veilig Hoorn. De betrokken partijen werken preventief, met een daadkrachtige aanpak van overlast en samen met betrokken bewoners.

Wat is bereikt?

De gemeente Hoorn, woningcorporatie Intermaris en de Verenigde Huurdersorganisatie De Boog maakten meerjarige prestatieafspraken, waarin ook afspraken zijn gemaakt over de samenwerking met zorg- en welzijnsorganisaties.

Voor elk van de volgende thema's benoemden zij de ambitie en het doel, maakten zij meerjarenafspraken en werd een actie per partij vastgelegd:

- een groeiende betaalbare woningvoorraad;
- een energiezuinige woningvoorraad;
- huisvesting en begeleiding van kwetsbare huurders;
- veerkrachtige wijken.

De gemeente draagt hierbij de verantwoordelijkheid voor de openbare orde, de openbare ruimte, veiligheid en het maatschappelijke welzijn, met zorg- en welzijnorganisaties in de wijken. Intermaris zet zich in voor de kwaliteit van de nabije woonomgeving, het beheer van de woningen en fijn samenleven. De Verenigde Huurdersorgansitie De Boog heeft een signaleringsfunctie om allerlei zorg- en woonvragen van bewoners door te geven aan Intermaris en de gemeente. Dat kan bijvoorbeeld gaan om overlast van bewoners of iemand die verward is. Ook betrekken zij bewoners bij de uitvoering van afspraken. Samen zetten zij zo preventief en doelgericht in op dreigende overlast en het creëren van een gezamenlijke waakvlamfunctie in de wijken.

De waakvlamfunctie wordt vervuld door betrouwbare ondersteuners, professionals of buurtbewoners die contact hebben met een kwetsbare bewoner. Zij ondernemen actie bij de eerste signalen en zijn een laagdrempelig aanspreekpunt voor bewoners. De signalen vanuit de waakvlamfunctie worden door '1.Hoorn' (zie kader) outreachend opgepakt. De Verenigde Huudersorganisatie De Boog is vanuit haar signalerende rol aangesloten bij het overleg met 1.Hoorn. Deze rol is ook vastgelegd in de prestatieafspraken bij het thema 'huisvesting en begeleiding kwetsbare huurders'.

Wat is 1.Hoorn?

1.Hoorn bestaat uit deskundige medewerkers van organisaties op het gebied van zorg en ondersteuning. Zij werken onder regie van de gemeente samen als 1.Hoorn. Bewoners kunnen met al hun zorgvragen bij hen terecht. 1.Hoorn biedt hulp bij uiteenlopende vraagstukken over bijvoorbeeld opvoeding en opgroeien, wonen en samenleven, geldzaken, zorg en hulpmiddelen. De medewerkers van 1.Hoorn zijn voor de bewoners een luisterend oor. Zij geven gratis advies en denken graag met de bewoners mee. Zij helpen de bewoners op weg om zelf een oplossing te vinden, door de inzet van mensen uit de directe omgeving of andere vrijwilligers.

De prestatieafspraken tussen gemeente, woningcorporatie en de huurdersorgansitie dragen bij aan de samenwerking tussen deze partijen en met de zorg- en welzijnsorgansities verenigd in 1.Hoorn.

In de prestatieafspraken is bijvoorbeeld vastgelegd dat de gemeente Hoorn en Intermaris verkennen hoe hun samenwerking bij zware overlast sneller en effectiever kan. Hierbij hebben ze een gezamenlijk beeld hoe daarbij conform AVG gehandeld kan worden. Met name vanuit het Bijzondere Zorg Team zien partijen schrijnende overlastgevallen die een doeltreffende aanpak vereisen.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

In het overleg met 1.Hoorn trekt de huurdersorganisatie samen op met de afdeling 'Rondkomen' van 1.Hoorn.
De huurdersorganisatie dringt aan op intensievere samenwerking met zorg- en welzijnspartijen. Zij zien en ervaren dat steeds meer bewoners met problemen in de wijken wonen. Dit kunnen zowel psychische, fysieke, financiële en/of culturele problemen zijn. Regelmatig leidt dit tot onbegrip en escalatie. Een extern bureau inventariseert hiervoor de wensen en eisen van de verschillende partijen (zorg-, welzijn-, huurdersorganisaties en corporaties) in de regio West-Friesland, in opdracht van de gemeente.
Het doel van de huurdersorganisatie De Boog is om samen met zorgpartijen te kijken hoe zij de leefomgeving kunnen verbeteren, hoe zij meer onderling begrip kunnen kweken en hoe de partijen samen escalatie kunnen voorkomen. Door het uitwisselen van ervaringen (niet op persoonsgebonden niveau), wil huurdersorganisatie De Boog samen met de andere partijen tools ontwikkelen waar zij allemaal, en de bewoners voorop, wat aan hebben.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde urgentie, gezamenlijke verantwoordelijkheid

De gemeente Hoorn, woningcorporatie Intermaris en de Verenigde Huurdersorganisatie De Boog streven naar veerkrachtige wijken. Zij zien dat de veerkracht in bepaalde wijken met veel sociale huurwoningen en een hoge mutatiegraad onder druk staat.

De partijen werken daarom in partnerschap samen aan leefbaarheid in de buurt. De Hoornse aanpak zet in op een preventieve werkwijze, een daadkrachtige aanpak van overlast en betrokkenheid van bewoners. Hun gedeelde ambitie: een leefbaar en veilig Hoorn.

De gemeente draagt hierbij de verantwoordelijkheid voor de openbare orde, de openbare ruimte, veiligheid en het maatschappelijke welzijn in de wijken. Intermaris zet zich in voor de kwaliteit van de nabije woonomgeving, het beheer van de woningen en fijn samenleven. De Verenigde Huurdersorgansitie De Boog heeft een signaleringsfunctie en mobiliseert bewoners.

De mens centraal

De huurdersorganisatie heeft een actieve rol in de samenwerking, bij het maken van afspraken en de uitvoering daarvan. De prestatieafspraken geven de huurders en de huurdersorganisatie het vertrouwen in een samenwerking met korte lijnen en regelmatig contact met zorgpartijen, gemeente en woningcorporatie. Gezamenlijk kwamen zij tot een brede aanpak van de leefbaarheid in Hoorn, met een actieve rol voor de huurdersorganisatie. Deze actieve rol komt tot uiting in haar signaleringsfunctie, het betrekken van bewoners en de inbreng van oplossingen en onderwerpen.

Borging

Voor het opstellen van de prestatieafspraken werkten alle betrokken partijen al samen. De prestatieafspraken zorgen in eerste instantie voor een formele structuur waarbinnen ook de overleggen structureler plaatsvinden. Zo hebben de partijen iedere twee maanden overleg, waarin iedereen kan aangeven tegen welke problemen zij aanlopen. Daarnaast geven de prestatieafspraken zekerheid voor de toekomst. Door prestatieafspraken te maken wordt draagvlak gecreëerd bij alle partijen. Door de voortgang van de prestatieafspraken regelmatig te monitoren, blijft er aandacht op de realitie van de jaarafspraken. En als er bijvoorbeeld personele wisselingen zijn, is het fijn dat deze afspraken vast staan.

Elkaars taal kennen en spreken
Door de samenwerking met 1.Hoorn leren de partijen elkaar kennen, krijgen betrokken partijen begrip voor elkaar en ervaren ze wat ze samen voor de bewoner kunnen betekenenIn de prestatieafspraken zijn deze korte lijntjes met zorg- en welzijnsinstellingen vastgelegd. Hierdoor is er laagdrempelig en direct contact met bewoners, 1.Hoorn en de huurdersorganisatie.

Inclusieve en veilige leefomgeving

Het gedachtegoed achter de prestatieafspraken die gaan over de leefbaarheid in Hoorn is: Passend wonen voor iedereen. In Hoorn betekent passend wonen, meer dan alleen de financiële situatie van de huurders.

Bij de plaatsing van nieuwe huurders kijkt woningcorporatie Intermaris in eerst instantie naar de inschrijfduur en het inkomen. Wanneer iemand aan de hand daarvan in aanmerking komt voor een woning, worden er gesprekken gevoerd zodat de huurder weet in wat voor buurt hij gaat wonen.

Tijdens dit voorgesprek verkent de corporatie samen met de huurders hoe zij kunnen bijdragen aan de buurt. Omdat wonen voor een groot deel de kwaliteit van leven bepaalt, vinden de samenwerkingspartners passend wonen belangrijk.

De woningcorporatie in Hoorn monitort de leefbaarheid en draagkracht van een complex of buurt met behulp van het stoplichtmodel. Dit gebeurt zowel op het niveau van wijken, straten en gebouwen als op woningniveau. Wanneer de woningcorporatie, de gemeente en huurdersorganisatie zien dat een buurt achteruitgaat en kwetsbaar wordt, vinden de partijen het onverstandig om daar nog een kwetsbaar persoon bij te plaatsen.

Ondersteuning en begeleiding

Preventieve werkwijze; gezamenlijke aanpak van overlast en problemen achter de voordeur
Een belangrijk onderdeel voor het verbeteren van de van de leefbaarheid in Hoorn is de preventieve aanpak. Door de signaleringsfunctie van 1.Hoorn, de woningcorporatie en de huurdersorganisatie kunnen partijen (woningcorporatie, gemeente, zorg en welzijn) een bewoner in problemen vroegtijdig bijstaan.

Wanneer er overlastmeldingen zijn, is dit een signaal voor woningcorporatie Intermaris om de wijk in te gaan of met een bewoner het gesprek aan te gaan. Op deze manier kunnen kwetsbare mensen sneller worden geholpen. Via de gemeente kan er vervolgens snel gezocht worden naar oplossingen voor de bewoner. Door snel bij de bewoners langs te gaan en problemen aan te pakken, voorkom je problematiek in de wijk.

Voor een succesvolle aanpak van multi probleemgezinnen, criminaliteit en ernstige overlast is meer nodig. Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak van gemeente, zorg en justitie. Dat gebeurt in de vorm van het Zorg- en Veiligheidshuis: een netwerk van partners zoals politie, het Openbaar Ministerie en de gemeente. Als het nodig is, schuiven ook andere partijen aan zoals GGZ, het gebiedsteam, de sociale dienst of woningcorporatie.

Meer weten?
- 1.Hoorn
- Zorg- en veiligheidshuizen
- Prestatieafspraken Hoorn

Methode Moderne Devoten

De wijk van en voor iedereen

Urgentie van de opgave

In Nijmegen heeft een groep bestuurders van zorgaanbieders (RIBW, Pro Persona, ZZG Groep, Iris Zorg), woningcorporaties (Talis, Portaal, Woonwaarts) en Stad van Compassie een droom: een buurt waar mensen met verschillende achtergronden samen leven. Een buurt waarin iedereen meetelt en gezien wordt, waar 'gewone' en 'ongewone mensen' meedoen en van waarde zijn, ongeacht hun achtergrond. Een samenleving in de letterlijke zin: samen leven. Waarin vragers van ondersteuning of zorg ook dragers voor anderen kunnen zijn.

Tegelijkertijd zien deze bestuurders dat de werkelijkheid anders is. Wijken met veel goedkopere huurwoningen worden steeds meer een verzamelplaats van kwetsbare mensen. De leefbaarheid staat er onder druk. Intramurale zorg en de opvang van GGZ-cliënten en mensen met een verstandelijke beperking zijn teruggebracht. De traditionele verzorgingsstaat is verleden tijd. Kwetsbare mensen moeten zichzelf nu in een gewone leefomgeving redden. Buurten zijn daar niet op berekend, instanties vaak ook niet. Mensen leven niet samen, maar langs elkaar heen. Dat moet anders kunnen.

Wat is bereikt?

In het voorjaar van 2019 besloten deze bestuurders hun krachten te bundelen. Wat ze deelden was een *drive* om publieke problemen op te lossen. Vooral rondom wonen en zorg. Deze vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld lieten zich inspireren door het gedachtegoed van de Moderne Devotie. In 24-uurs sessies verkenden ze de toekomst van de publieke zaak rondom woon- en zorgvraagstukken.

Vanuit hun gedeelde maatschappelijke betrokkenheid zetten de drie corporaties en vijf zorgorganisaties praktische wijsheid en actieonderzoek in voor een leefbare inclusieve samenleving. Zo vinden ze oplossingen en werken ze vanuit een optimale samenwerking en partnerschap aan de verbetering van leefkwaliteit in de wijken van Nijmegen. Ze zoeken hierbij actief de samenwerking met andere (maatschappelijke) partijen, met burgers en burgerinitiatieven en met de gemeente Nijmegen. De gemeente Nijmegen nam de intentieovereenkomst tussen deze betrokken partijen met positieve waardering in ontvangst.

De Moderne Devoten ontwikkelden plannen en ondernamen actie: In een gezamenlijke routekaart benoemden zij zes onderzoeks- en ontwikkeltrajecten (pilots) die in 2021 in uitvoering zijn genomen. Deze pilotprojecten hebben betrekking op de volle breedte van het werken aan leefbare, inclusieve wijken: de fysieke vormgeving van wonen en woonomgeving, de sociale infrastructuur voor een inclusieve en veilige leefomgeving en het bieden van ondersteuning en begeleiding aan kwetsbare doelgroepen. Ze zijn gestart vanuit verschillende invalshoeken, zowel vanuit de invalshoek van de buurt en haar bewoners als vanuit het perspectief van de hulpverlening. Op basis van casuïstiek wordt teruggekeken op eerdere ervaringen om met elkaar te leren, te experimenteren en tot nieuwe vormen van samenwerking en oplossingen te komen die tot de beoogde inclusie leiden. Niet om te doen wat moet, maar om te faciliteren wat kan.

Dat gaat niet vanzelf, vanuit de begeleiding door het Instituut voor Publieke Waarden worden kleinschalige praktijkonderzoeken gestart. Deze initiatieven hebben allemaal een andere manier van samenwerken. Bijvoorbeeld door de verschillende financieringsvormen te ontschotten ten behoeve van mensen met een zorgvraag, fysieke al bestaande plekken te zoeken in de wijk waar je elkaar ziet en spreekt, en met elkaar verantwoordelijk willen zijn en dragen voor de leefbaarheid voor alle inwoners van de wijk of buurt.

In de routekaart leggen de betrokken bestuurders jaarlijks vast hoe en wat ze van elkaar en van de medewerkers in de dagelijkse praktijk willen leren. Hiervoor is uit literatuur en bestaande projecten een gereedschapskist opgesteld met instrumenten die bijdragen aan inclusieve buurten. Deze instrumenten worden in zes pilots uitgetest. Daarnaast worden bijeenkomsten georganiseerd om het gedachtegoed verder te verbreden en te verdiepen naar de toezichthouders en collega's van de deelnemende organisaties. In de uitvoering en monitoring van de routekaart worden de Moderne Devoten begeleid door FAME planontwikkeling.

De gereedschapskist wordt jaarlijks bijgevuld. Niet alleen met goede voorbeelden, maar ook met minder succesvolle instrumenten, want juist daar is veel van te leren. De ervaringen met en bruikbaarheid van de instrumenten uit de gereedschapskist worden besproken en gedeeld in landelijke publicaties. Met als doel helder te krijgen wat wel en niet werkt binnen deze integrale samenwerking. Hiermee willen de bestuurders zicht krijgen op de onderliggende kleilagen in de verschillende systemen.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde urgentie, gezamenlijke visie
Wat de Moderne Devoten verbindt is dat ze niet alleen vanuit hun eigen kerntaak kijken, maar naar het bredere belang. Daarbij stellen ze zich bewust de vraag: Als we ons werk goed doen, doen we dan ook het goede? Of staat onze eigen manier van werken dit in de weg?

Het gedeelde gevoel van urgentie is er niet alleen tussen de betrokken bestuurders, maar wordt ook verankerd binnen de verschillende lagen van de organisaties. Zo lopen er pilots op zowel toezicht, bestuur als uitvoering. In de routekaart wordt gewerkt met interdisciplinaire groepen en worden er koppels gemaakt tussen de verschillende organisaties. Ook tussen bestuur en uitvoering. Juist deze natuurlijke

momenten van overleg en samenzijn blijken cruciaal om te komen tot een gezamenlijk gedachtegoed en een gezamenlijke visie op inclusieve buurten.

Grensoverschrijdend werken, één werkwijze/methode

Gaandeweg ontstond de methode Moderne Devotie. Een manier voor publieke organisaties om publieke problemen gezamenlijk van een innovatieve oplossing te voorzien. De methode is constant in ontwikkeling en hierbij staan de volgende punten centraal:

- Principes: Hoe stellen we ons op?
- Paradigma: Hoe kijken we?
- Doel: Inclusieve wijken
- Middel: Leren
- Praktisch: hoe gaan we dit doen?

Deze methode betekent dat de betrokken organisaties bereid zijn om hun eigen belangen opzij te zetten. Elkaar inspireren en van elkaar leren, zowel op toezicht, bestuurlijk en op uitvoeringsniveau als in het contact met de mensen waarvoor zij zich dagelijks inspannen. Gekoppeld aan de weerbarstige praktijk van alledag.

Onafhankelijke procesbegeleider

Om de focus en de energie vast te houden in de groep worden de Moderne Devoten in de uitvoering van de routekaart begeleid door een kernteam. Dit team bestaat uit een externe procesmanager, een vertegenwoordiger vanuit de corporaties en een vertegenwoordiger vanuit de zorgorganisaties. Het kernteam ondersteunt de voorzitter van de Moderne Devoten (een rol die elk jaar rouleert) in het maken van de planning en routekaart voor dat jaar, monitort minimaal twee keer per jaar de voortgang in de pilots en ondersteunt en faciliteert de vaste overleggen en bijeenkomsten in dat jaar.

De gereedschapskist is een werkmethode voor Nijmegen om het gedachtegoed rond ontschot werken ten behoeve van inclusieve wijken in de praktijk te toetsen, samen met de mensen die in deze wijken en buurten wonen. De gereedschapskist wordt op grond van de ervaringen jaarlijks aangevuld en bijgesteld. Hiermee is de gereedschapskist een eerste aanzet om in de praktijk aan de slag te gaan en al lerend samen te werken aan een aanpak die werkt.

Koppeling bestuur - uitvoering

In de organisatie en manier van werken zijn koppelingen gemaakt tussen bestuurlijke en uitvoerende niveaus. Dit werkt als volgt:

- Bestuurders komen vier keer per jaar bij elkaar voor een 24 uurs-sessie, waarbij ze onder leiding van het Instituut voor Publieke Waarden hun visie op inclusieve wijken verder verdiepen en verrijken vanuit ervaringen die opgedaan worden in de pilots.
- De innovatiegroep (bestaande uit vertegenwoordigers van alle deelnemende organisaties) komen vier keer per jaar bij elkaar om de resultaten in de pilots en de bruikbaarheid van de instrumenten uit de gereedschapskist met elkaar te analyseren.
- Twee keer per jaar worden de opbrengsten uit de innovatiegroep in een gezamenlijke bijeenkomst aan de bestuurders gepresenteerd en wordt er besproken hoe deze verder gedeeld kunnen worden, met:
  - De jaarlijkse bijeenkomst voor RvT/RvC van betrokken organisaties.
  - In een te organiseren themabijeenkomst om het gedachtegoed met anderen te delen.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

De samenwerkende partijen kwamen onderweg praktische hobbels tegen. Een aantal voorbeelden:

- De spraakverwarring en het eigen vakjargon van organisaties. Dezelfde woorden kunnen soms een totaal andere betekenis hebben. Wanneer aan de voorkant niet wordt getoetst of hetzelfde wordt bedoeld, dan ontstaat in de praktijk spraakverwarring en discussie over wat is afgesproken.
- Het verschil in beleving en bedrijfscultuur tussen corporaties en zorgorganisaties. Corporaties zijn meer doeners dan praters en zorgorganisaties hebben meer polder-/afstemmingstijd nodig voor ze overgaan tot besluiten en actie. Dit is deels te verklaren doordat corporaties gewend zijn activiteiten uit eigen middelen te

financieren en zorgorganisaties daarvoor afhankelijk zijn van externe financiering die vaak voor een korte termijn kan worden afgesproken.
- Externe monitoring is een voorwaarde om de focus en aandacht van deelnemers op de Moderne Devotie te houden. Wanneer dat niet gebeurt dreigt het initiatief eerder te verwateren en gaat iedereen weer over tot de orde van de dag.
- Bestuurders die trekker zijn van een pilot en pilotdeelnemers zijn zich vaak niet bewust van wat bijzonder is aan de pilot en wat de moeite waard is om vast te stellen. Daarvoor zijn bezinningsmomenten nodig om met enige afstand en niet als direct betrokkenen naar de voortgang van pilots te kijken.
- Het ontschotten van eigen processen als maatwerk is geen probleem. Maar het wordt lastiger als dit structureel moet. Dan kunnen zaken die klein of puur praktisch zijn opeens onbespreekbare onderwerpen worden. In de pilots ging het bijvoorbeeld om:
  - De goede maar gebruikte wc-pot die niet zomaar vervangen kan worden voor een nieuwe. Want wat doe je dan met die oude en wat betekent dat wanneer opeens alle huurders dit willen?
  - De was, het eten en de schoonmaak die niet zomaar opgezegd kunnen worden. Hoe kan dit anders kostendekkend georganiseerd worden in het complex?
  - Capaciteit leveren of een project doen wanneer daarvoor (nog) geen budget is. Dan blijft het bij goede ideeën aandragen en tips geven die vervolgens niet uitgevoerd worden.
- Het verbinden van en afstemmen tussen de verschillende lagen in de eigen organisaties. Zo liepen pilots vast, omdat er op bestuurlijk en operationeel niveau enthousiasme was voor het ontschot samenwerken, maar het tactisch niveau niet was aangehaakt en dus nog niet aan ontschot werken toe was.
- Geen snel resultaat verwachten, maar de tijd nemen om kennis te maken en van elkaar te leren. Meer begrip voor elkaars perspectief, taak en rolopvatting leidt zo automatisch en intrinsiek tot integraal samenwerken.

Wonen en woonomgeving

Om bij de vormgeving van de fysieke infrastructuur van wijken en buurten vanaf het eerste ontwerp al te werken aan een wijk waarin mensen goed kunnen samenleven en meedoen, is de volgende pilot gestart:

Inclusie vanaf de tekentafel

De gemeente Nijmegen en vier Nijmeegse woningcorporaties realiseren 500 tijdelijke woningen op de locatie Winkelsteeg. Op deze locatie onderzoeken de betrokken organisaties hoe en waarmee deze nieuwe wijk een wijk kan worden waar samenleven en meedoen een betekenis hebben. Met als doel: toetsen in hoeverre een inclusieve samenleving maakbaar is.

Inclusieve en veilige leefomgeving

Ter versterking van de sociale infrastructuur van - en veiligheid in buurten en wijken zijn de volgende pilots gestart:

Prettig samen wonen en leven

In voorgaande jaren zijn er in Nijmegen een aantal huisuitzettingen geweest van mensen met een zorg- en begeleidingsvraag. Aan de hand van deze casussen wordt onderzocht hoe preventief ingespeeld kan worden op het voorkomen hiervan. De casussen worden in kaart gebracht, besproken en onderzocht. Daarbij is de onderzoeksvraag gericht op het preventief voorkomen van dergelijke huisuitzettingen doordat mensen goed landen in de buurt, bijvoorbeeld door (andere) vormen van samenwerking.

De inclusieve buurt en al haar bewoners

Deze pilot onderzoekt hoe en waarmee de buurt en al haar bewoners betrokken zijn of worden bij vraagstukken die er leven. Niet door een onderverdeling te maken in diverse doelgroepen van bewoners maar door een buurtbenadering, waarbij er een

integrale samenwerking is tussen betrokken medewerkers van wijkbeheer en ambulante begeleiders in samenspraak met bewoners van de buurt. Vraagstelling: hoe en waarmee kun je er samen voor zorgen dat de woonomgeving, dus per straat of buurt, openstaat en hierdoor beter geschikt is voor mensen die begeleid wonen? Het doel van de pilot: preventie in plaats van reactie.

Inclusiever Meijhorst

In de wijk Meijhorst startten Pro Persona, Talis en ZZG al eerder een verkenning om te onderzoeken hoe er door meer afstemming over de samenwerking, meer mogelijk is dan iedere organisatie voor zich. Hierbij maakten zij de verbinding met het traject 'GGZ in de wijken'. De lopende samenwerking wordt versterkt met elementen uit de gereedschapskist, zodat partijen ervaren wat wel en niet werkt. Met als doel aan te kunnen geven waar de omslag zit in een andere manier van denken en werken vanuit en met de mensen die in de wijk en buurten van Meijhorst wonen.

Ondersteuning en begeleiding

Om de onderlinge samenwerking bij het ondersteunen en begeleiden van kwetsbare bewoners en huishoudens te versterken, zijn de volgende pilots gestart:

Ontschotten Proeftuin Nijmeegse Baan

Binnen één woongebouw wordt onderzocht hoe mensen die tussen wal en schip lijken te vallen in de dagelijkse ondersteuning, vaak in combinatie met (kortdurende) behandeling beter, af zijn met één team van medewerkers die met elkaar de benodigde expertise hebben om zowel dagelijkse als ambulante zorg, te kunnen bieden. De pilot moet ervoor zorgen dat de bewoners geen hiaten ervaren. Met als doel: ontschotten van zowel financiën als de inzet van hulpverlening.

Leuvensehof, een collectief op leefbaarheid

In wooncomplex Leuvensehof onderzoekt corporatie Portaal hoe de vraagstukken omtrent leefbaarheid in dit complex van een denk- en oplossingsrichting kunnen worden voorzien. In dit complex woont een aantal mensen dat zorg en ondersteuning ontvangt van diverse organisaties. Deze zorg en ondersteuning worden individueel aan eenieder geboden. De (on)mogelijkheden worden verkend om de bestaande zorg en ondersteuning door de diverse zorgorganisaties aan bewoners van dit complex ook (deels) collectief in te zetten op leefbaarheid. Met als doel: meer doen met beschikbare inzet en middelen.

Meer weten?

- Woonwaarts, inclusieve buurten
- Routekaart 2021
- Samen sterker in de wijk

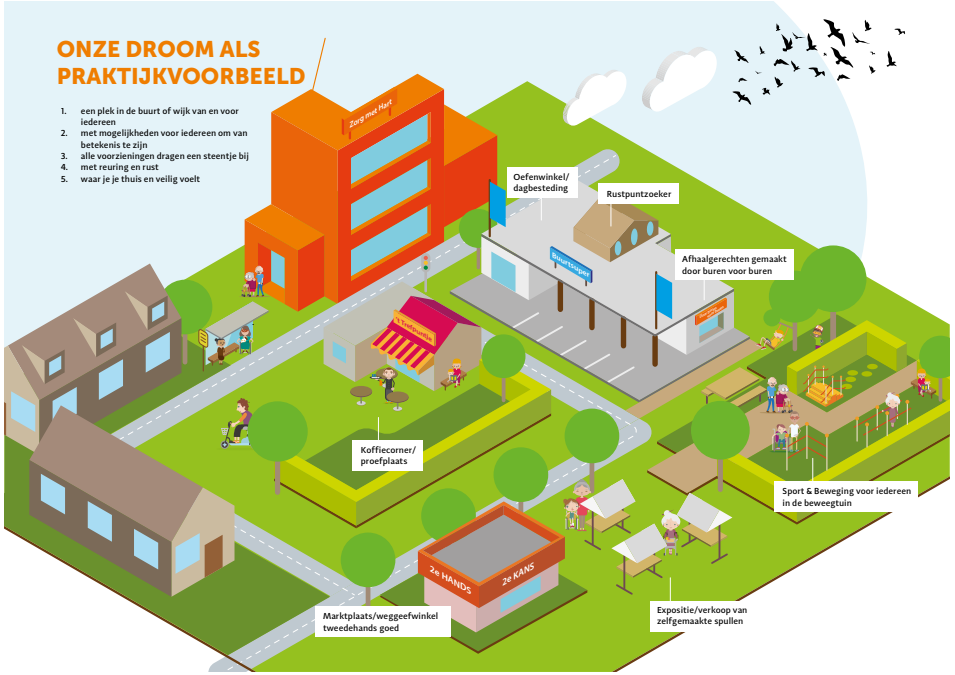

Wooncirkels Noord-Holland

Wooncirkels zorgen voor verbinding waardoor buurten sterker worden

Urgentie van de opgave

Leviaan streeft ernaar mensen zoveel mogelijk in hun eigen woning te coachen en ondersteunen. De wooncirkel maakt dit mogelijk. Voor de ontwikkeling van dit concept waren voor de zorgorganisatie verschillende thema's van belang. In de eerste plaats wonen mensen die (al dan niet tijdelijk) 24-uurs zorg nodig hebben in een beschermde omgeving. Wanneer deze bewoners meer op eigen benen kunnen staan, verhuizen ze naar een andere woning, in een andere woonomgeving, waarschijnlijk met andere begeleiders. Juist als het net iets beter met hen gaat, is het beter om zo'n enorme verandering te voorkomen. Bovendien is het beter voor de draagvlak in een buurt als uitstromers een zachte landing in de wijk wordt geboden. Daarnaast begeleiden zorginstellingen hun cliënten ook ambulant. Er bestaat voor deze mensen nog een heel leven naast de contactmomenten met hun begeleiders. Hoe stel je deze bewoners in staat hun eigen krachten te benutten en te ontwikkelen en hoe breng je ontmoeting met anderen tot stand?
Tenslotte bestaat in een groot aantal buurten een concentratie van problematiek achter de voordeur. Gemeenten en corporaties vragen zorgorganisaties steeds vaker om daar 24 uur per dag zichtbaar aanwezig te zijn, laagdrempelig en toegankelijk.

Wat is bereikt?

In Amsterdam en andere plaatsen in Noord-Holland werken verschillende organisaties aan het realiseren van wooncirkels. Zorgorganisatie Leviaan bedacht de wooncirkel en is de stuwende kracht achter elf wooncirkels[1] in Noord-Holland. Het concept van de wooncirkel wordt inmiddels door andere organisaties overgenomen en toegepast. Een brede initiatiefgroep in Amsterdam omarmt het wooncirkel-model. Het zorgt voor een verbreding van de manier van kijken naar samenwerking in een buurt. De initiatiefgroep bestaat uit corporaties, zorgaanbieders (WMO, GGZ, VVT), gemeente en buurtteam-organisaties. Daarmee is de wooncirkel niet meer iets van één organisatie, maar is het een manier van werken geworden door verschillende organisaties in de stad en in buurten. Op zes plekken[2] in de stad werken organisaties vanuit een wooncirkel-visie, waarbij iedere plek zijn eigen startpunt en leerdoel heeft. Zo kan een wooncirkel de stap van beschermd of begeleid wonen naar volledig zelfstandig wonen voor een uitstromer kleiner maken. De wooncirkels in de regio's in Noord-Holland en in de stad Amsterdam verschillen enigszins van elkaar, maar hebben eenzelfde vertrekpunt: domein overstijgend en wijkgericht werken.

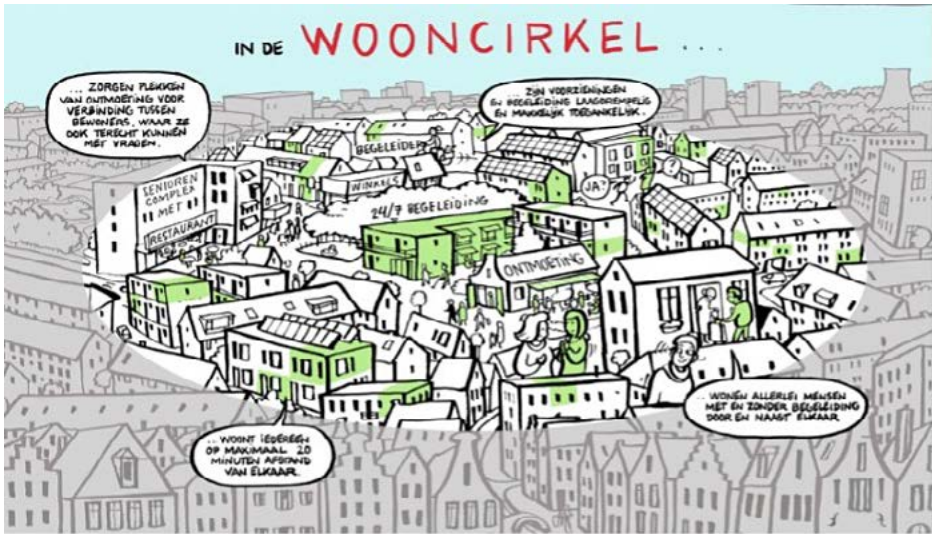

Bron: 'Wat is een wooncirkel?'

1. Vijf in Zaanstad, twee in Purmerend, twee in Hoorn/Zwaag, één in Enkhuizen en één in Andijk
2. Spaarndammerbuurt, Van Deysselbuurt, Osdorp, Oost, Strandeiland, Zuidoost

De kern van iedere wooncirkel is een ontmoetingsplek voor (buurt)bewoners. Daar vlakbij is een cluster van woningen waar bewoners (intensieve) ondersteuning krijgen. In de cirkel rondom de kern (op maximaal 10 minuten afstand) wonen mensen zelfstandig. Wanneer zij zorg of ondersteuning nodig hebben, kunnen zij leunen op de aanwezige expertise in de kern. De wooncirkel verkleint daarmee de stap tussen intramuraal beschermd wonen en ambulante zorg of ondersteuning aan mensen die zelfstandig wonen, verspreid door de stad. De deuren van de ontmoetingsplek staan open voor alle bewoners, of ze nu wel of geen zorg ontvangen. In Amsterdam wordt daarom zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande, laagdrempelige inloopvoorzieningen in de buurt. De woningen in de buurt van de ontmoetingsplek worden beschikbaar gesteld door verschillende corporaties.

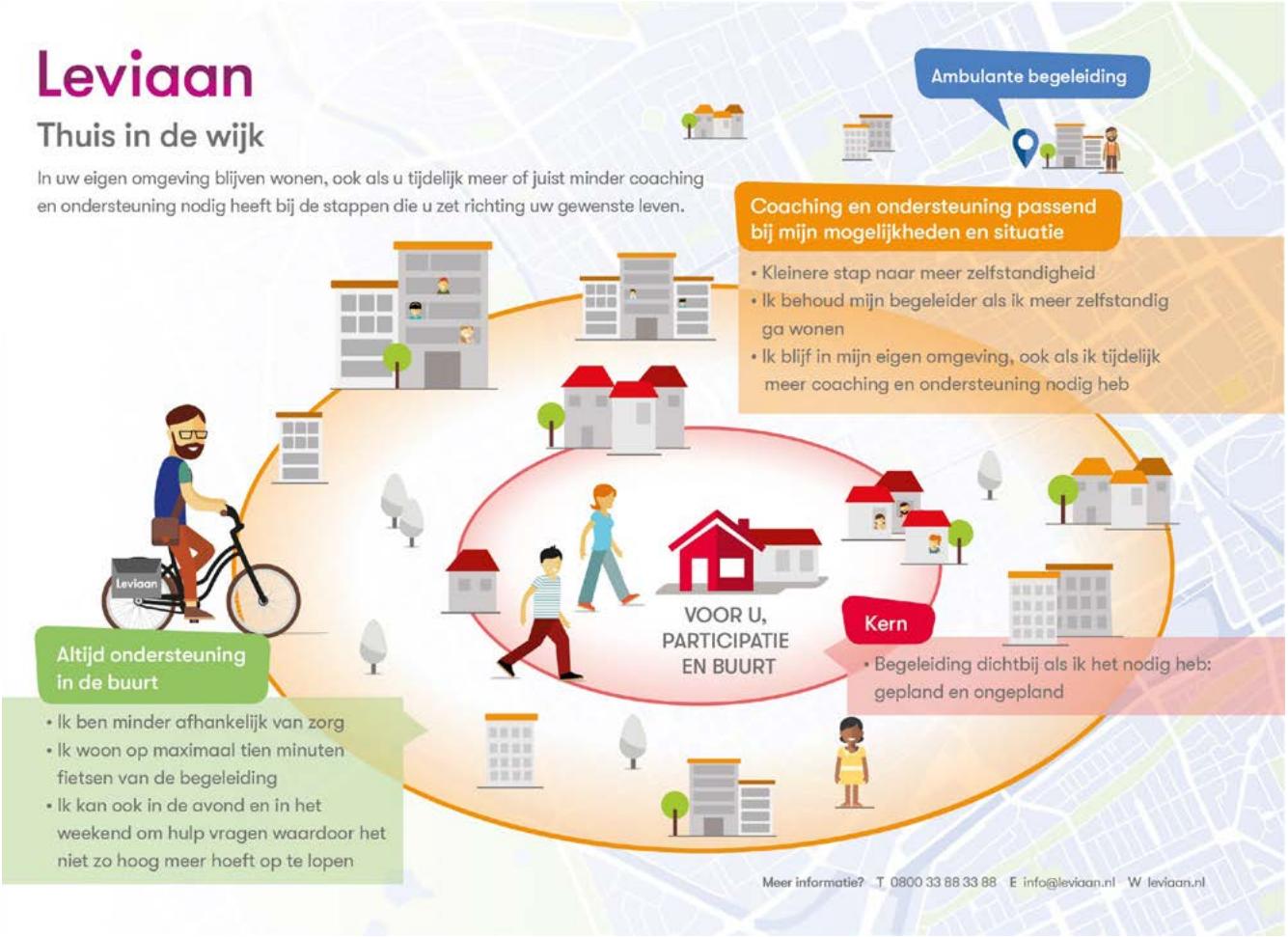

Een wooncirkel richt zich op het ondersteunen van kwetsbare huishoudens (bijvoorbeeld mensen met een psychisch kwetsbare achtergrond), maar richt zich daarnaast altijd op alle mensen die binnen de cirkel wonen. Idealiter is er voor ontmoeting een zo min mogelijk doelgroepgerichte infrastructuur, maar wordt daarnaast op basis van behoeften binnen de wooncirkel een gezamenlijk aanbod aan wijkgerichte voorzieningen ontwikkeld.

Eerste resultaten

Sinds de Amsterdamse organisaties werken met wooncirkels, ontstaan er allerlei kleinschalige initiatieven. Zo zijn in de Spaarndammerbuurt cliënten verbonden aan de WegWijsSalon, een netwerk van formele en informele zorg. Ook worden nieuwe bewoners uitgenodigd voor een gratis kopje koffie in ontmoetingsplek De Horizon en kunnen ze deelnemen aan sportactiviteiten, waardoor ze de buurt sneller leren kennen. In de Van Deysselbuurt werken betrokken organisaties aan een voorzieningenhub, waarbij allerlei maatschappelijke voorzieningen onder één dak worden

geclusterd en toegankelijk(er) worden gemaakt. In de ontmoetingsplek Casa Hofgeest in Zuidoost werkt men aan de ontwikkeling van een netwerk waarin formele en informele partijen samenwerken. Dit zorgt ervoor dat de hulp dichter bij de cliënt staat en de drempel voor bewoners om hulp in te schakelen lager wordt.

De invoering van de wooncirkels vraagt van Leviaan in Noord-Holland om een fundamenteel andere werkwijze. Het onderscheid tussen ambulant werken en het werken in beschermde woonvormen verviel en mogelijkheden voor ontmoeting en participatie zijn in de nieuwe wijkgerichte werkwijze geïntegreerd. Hier is een forse en meerjarige investering in tijd en energie voor nodig. Leviaan en de corporaties maakten grote slagen in de huisvesting en maakten afspraken met gemeenten over uitstroom en omklapconstructies. Een aantal gemeenten implementeerde nieuwe indicaties zoals Beschermd Thuis, die de beweging van wooncirkels nog meer vaart geven. Samenwerking met andere zorgorganisaties komt geleidelijk verder van de grond. Met name de samenwerking met de behandelende GGZ is daarin cruciaal. De samenwerking met ouderenzorg biedt door hun gebouwen en wijkgerichtheid veel mogelijkheden.

Tussentijdse evaluaties maken volgens Han Jetten (bestuurder van Leviaan) de eerste positieve resultaten duidelijk zichtbaar: “Cliënten zijn heel blij dat ze gebruik kunnen blijven maken van ondersteunende faciliteiten als ze niet langer beschermd wonen. Ze waarderen het heel erg dat ze nu vaste begeleiders hebben. Dat geeft ze de zekerheid om stappen te zetten richting minder intensieve zorg. De integratie van werkwijzen van ambulant en beschermd wonen vergt veel aandacht. In de activering van cliënten en buurtbewoners om over en weer meer voor elkaar te betekenen en elkaar te ontmoeten, is in samenwerking met bijvoorbeeld wijkteams en vrijwilligersorganisaties nog een wereld te winnen. We krijgen ook veel enthousiaste reacties van corporaties. Zo ondersteunen we bij een wijkontwikkelingstraject in Hoorn met de problematiek achter de voordeur. Dit doen we door vanuit de wooncirkel vroegtijdig te signaleren, zo nodig in te grijpen en wijkbewoners gebruik te laten maken van de faciliteiten van de wooncirkel. Corporaties zien de meerwaarde en stellen daar woningen tegenover.”

In Purmerend zijn de activiteiten in de kern van wooncirkel Weidevenne afgestemd met de buurt. Er bleek behoefte aan een PostNL-punt, ontmoeting en creatieve activiteiten. Cliënten en buurtbewoners kunnen nu bijvoorbeeld sportlessen volgen. De gemeente Purmerend startte in samenwerking met woningcorporaties en zorg- en welzijnspartijen met de ontwikkeling van ‘Purmerendse cirkels’, waarbij de context van de wijk centraal staat.
De resultaten van de Noord-Hollandse wooncirkels van Leviaan worden systematisch onderzocht in een promotieonderzoek ‘Beschermd Thuis’ door Tranzo, het wetenschappelijk centrum voor zorg en welzijn van de Tilburg School of Social and Behavioral Sciences.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Bij het opbouwen van de samenwerking in Amsterdam moesten de organisaties verschillende hindernissen overwinnen:

- De focus op de buurt en wat daar al is of nodig is, is een hele andere manier van werken dan focus op eigen cliënten of voorzieningen.
- Het is een uitdaging om over eigen domeinen en financieringsstromen heen te kijken.
- Werken vanuit een visie op wooncirkels vraagt een andere manier van werken van professionals. Hier is training en ondersteuning voor nodig. Tegelijkertijd ontstaat met het werken aan wooncirkels een gedeelde taal die bijdraagt aan het versterken van lokale coalities. Dit draagt bij aan goed wonen in de buurt voor iedereen, met zorg of ondersteuning.
- Bij financiering is het niet alleen de verkokering maar ook aanbestedingsregels die zaken moeilijk maken. De termijn van elke vier jaar contracten opnieuw aanbesteden draagt niet bij aan toekomstbestendigheid en noodzakelijke continuïteit.
- Veel hangt af van de scope (wat bedoelen we met zorg? Voor welke doelgroepen maken we een wooncirkel?) en ambitieniveau (gaan we een ontmoetingsplek delen en doorverwijzen of geld op een hoop gooien?).
- Het risico bestaat dat wooncirkels als middel worden ingezet om in gesprek te gaan over het verhuren van woningen. Dit gesprek moet niet gevoerd worden zonder te werken vanuit de basisprincipes. Corporaties zien het als risico dat er aanvul-

lende afspraken met de gemeente worden gemaakt over woningtoewijzing naast bijvoorbeeld de 30 procent voorrangsregel (voor mensen met urgentie).

Leviaan ondervindt bij de ontwikkeling van de wooncirkels in Noord-Holland deels dezelfde problemen, deels andere:

- De focus op de buurt kan beter. Wijkteams worden nog teveel gemist. Dit kan worden verbeterd door minder intern te focussen en regelmatig met partnerorganisaties in gesprek te gaan over wat we willen bereiken en hoe we beter kunnen aansluiten op wat er is. In Amsterdam waren bij de start al veel meer zorgorganisaties betrokken. Andere wooncirkels in Noord-Holland kunnen leren van deze ervaringen.
- Het samenbrengen van een ambulante en meer intramurale werkwijze is lastig, maar leerzaam: het altijd kunnen terugvallen als dat nodig is en het met elkaar reflecteren en leren zijn sterke punten van beschermd wonen. De externe gerichtheid en de zelfstandigheid en creativiteit zijn sterke punten van de ambulante medewerkers.
- De combineerbaarheid van (groepen) mensen is spannend. Soms gaat dat heel goed, soms sluiten groepen bewoners elkaar uit. Hoe komen we daar verder mee?
- Woningen hoeven niet groot of luxueus te zijn, maar het realiseren van voldoende individuele woonplekken is een uitdaging in de huidige woningmarkt.
- Uitstroom kan nog meer op maat. Maak het mogelijk om iemand te laten wonen waar hij al woont en geef de zorgorganisatie elders in de wijk een nieuwe woning terug, in plaats van te werken met 'urgentie – plaatsing – verhuizing'.
- De combineerbaarheid van geldstromen kan beter: middelen voor ontmoeting, participatie, veiligheid maar ook zorg kunnen flexibeler worden ingezet, waardoor de wijkinfrastructuur sterker kan worden. Investeren in collectieve voorzieningen van bijvoorbeeld wooncirkels blijkt vaak erg lastig.

Proces van samenwerken aan wonen, welzijn en zorg

Unieke processtappen:

Gedeelde en gezamenlijke visie: leren door te doen

In 2019 organiseerden een aantal Amsterdamse corporaties, zorg- en welzijnsorganisaties[3] en de gemeente Amsterdam de inspiratiebijeenkomst 'Werken aan sterke buurten: zelfstandig wonen met zorg nabij'. Tijdens deze bijeenkomst gaf een groot aantal aanwezigen aan met elkaar aan de slag te willen met het organiseren van wooncirkels in de stad. De ambitie werd uitgesproken om op verschillende plekken aan de slag te gaan. En te leren door te doen en zo anderen te inspireren. Na het vormen van een initiatiefgroep, gingen op zes plekken verschillende organisaties aan de slag met de volgende vragen:

1. Hoe breng je wooncirkels in de praktijk en waar loop je tegenaan?
2. Wat is nodig om dit stedelijk te laten slagen?
3. Op wie richt je je? In principe is dat de hele buurt, maar vaak zien we dat de focus ligt op een bepaalde doelgroep. Dan komen vragen naar voren als: Hoe kunnen we de wooncirkel integreren met het brede proces van in- en uitstroom van cliënten? Of: hoe kunnen we ouderen langer zelfstandig thuis laten wonen?

Dat zorg- en welzijnsorganisaties in Amsterdam al langere tijd samenwerkten in een overlegplatform, elkaar ontmoeten en spreken over de aanpak van stedelijke problemen, draagt zeker bij aan het ontwikkelen van draagvlak voor het opzetten van de Amsterdamse wooncirkels.

De mens centraal

Vanwege de korte afstand kan het zorgteam vaker bij mensen langsgaan wanneer dat nodig is. Tijdens een slechtere periode kunnen mensen daardoor toch zelfstandig blijven wonen. Mensen die vanuit een woonvorm juist toe zijn aan meer zelfstandigheid, verhuizen bij voorkeur binnen de wooncirkel. Zo blijven zij in hun vertrouwde

3. Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties, Arkin, Cordaan, Eigen Haard, Gemeente Amsterdam, HVOQuerido, Leger des Heils, Leviaan, Stadgenoot, Timon, Rochdale, Woonzorg Nederland

buurt en behouden hun vaste begeleider. Hiermee zorgt de organisatie dat de impact van een verhuizing zo klein mogelijk is.

Een centrale ontmoetingsplek

In samenspraak met corporaties en de actieve maatschappelijke organisaties in de wijk wordt een centrale plaats/ontmoetingskern ingericht waar mensen elkaar van ´s morgens vroeg tot ´s avonds laat kunnen ontmoeten. Daar wordt dagbesteding georganiseerd en kunnen ze vragen stellen aan elkaar en aan het zorgteam.

De ontmoetingskern heeft als doel om mensen uit hun isolement te halen en te laten (re-)integreren in de maatschappij. De activiteiten sluiten zoveel mogelijk aan op de belevingswereld en mogelijkheden van de mensen, zoals recreatieve, sportieve, creatieve en sociaal-culturele activiteiten. Er is geen prestatiedruk en een positieve beleving voor de deelnemer staat voorop. Het is een plek om vrijblijvend te ontmoeten en jezelf te zijn.

Afhankelijk van de mogelijkheden van een locatie wordt in de Noord-Hollandse wooncirkels kleinschalige ontwikkelingsgerichte- en arbeidsmatige dagbesteding aangeboden, waar mogelijk als toeleiding naar (betaald) werk. In de Amsterdamse wooncirkels wordt juist zo snel en zoveel mogelijk gebruik gemaakt van externe dagbesteding. De centrale ontmoetingsplek is daar meer een plek voor participatie en activiteiten, als sporten, yoga of schilderles.

Opbouw van een netwerk

Het proces van elkaar leren kennen en het creëren van een vertrouwde en veilige omgeving kost tijd, maar leidt uiteindelijk tot een situatie waarbinnen waardevolle relaties, vriendschappen en vormen van samenredzaamheid ontstaan. Bewoners ervaren hierdoor minder eenzaamheid, meer geluk en ontwikkelen zelfvertrouwen. Veel mensen met een langdurige psychische aandoening hebben hun netwerk zien afbrokkelen. Terwijl iedereen een netwerk nodig heeft.

Inclusieve en veilige leefomgeving

In een wooncirkel worden tussen de beschikbare expertises, zoals woonbegeleiding, vrijwilligerszorg, 24-uurs opvang en ouderenzorg, nieuwe verbindingen gelegd waardoor buurten sterker worden. Dankzij die samenwerking ontstaan er tussenvormen van het oude beschermd wonen en zelfstandig wonen. Zo ontstaat binnen de wooncirkel een netwerk waarop cliënten kunnen terugvallen. De inloopfunctie van de ontmoetingskern voor alle buurtbewoners, draagt bij aan het versterken van de sociale cohesie en de draagkracht van een buurt. Door de aanwezigheid van de verschillende professionals met uiteenlopende expertises en door activiteiten te organiseren, zorgt een wooncirkel ervoor dat kwetsbare bewoners in een buurt beter worden opgevangen. Daarbij is de samenwerking op buurtniveau tussen zorgaanbieders, welzijnsorganisaties en corporaties van groot belang.

Ondersteuning en begeleiding

In de Noord-Hollandse wooncirkels bestaat een wooncirkel feitelijk uit twee cirkels. De binnenste cirkel – met daarin de ontmoetingskern – biedt 24 uurs beschikbaarheid en bereikbaarheid van het zorgteam op loopafstand, faciliteiten in de nabijheid en ongeplande zorg. In de cirkel daaromheen, tot tien minuten fietsen van de ontmoetingskern, kan de begeleiding worden op- en afgeschaald en is de zorgorganisatie 24 uur per dag bereikbaar en/of beschikbaar. Binnen deze tweede cirkel is de nabijheid en het toezicht minder intensief. Buiten de wooncirkel blijft ambulante begeleiding bestaan.

In een wooncirkel werken een tot twee teams van ongeveer vijftien personen. Een wooncirkel bestaat uit 20-35 cliënten die beschermd wonen en 50-100 ambulante cliënten. Er is een nachtdienst aanwezig of bereikbaar.

Het streven is om cliënten/bewoners bekende, vaste begeleiders te bieden die werken in zogenaamde mini-teams. Zo wordt gegarandeerd dat een hulpvraag ook wordt

beantwoord bij afwezigheid van de vaste medewerkers. Voor interventies en ongeplande zorgvragen zijn in de ontmoetingskern van 8.00 tot 22.30 uur twee medewerkers aanwezig. Bij complexe zorgvragen of als de zorgvraag toeneemt, kan de begeleiding worden uitgebreid met bij voorkeur voor de betrokken bewoner bekende gezichten.

De Amsterdamse wooncirkels borduren voort op dit model. Daarbij wordt gewerkt vanuit de volgende basisprincipes, die al doende verder worden ontwikkeld:

- Een wooncirkel is niet van één organisatie. Vanuit de Amsterdamse visie op wooncirkels werken organisaties, initiatieven, informele netwerken en buurtbewoners samen vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid.
- Wooncirkels benutten wat er in de buurt is: aan mensen, middelen en stenen. Er wordt niet zomaar iets toegevoegd, maar er wordt altijd gekeken wat er al is en of dat benut kan worden.
- Bij het werken vanuit een visie op wooncirkels kijken organisaties over domeinen en financieringsschotten heen. Het startpunt is kijken wat de behoefte is, onderzoeken wat er al is en op basis daarvan bepalen wat nodig is. Daarna wat iedere organisatie daarin – passend binnen de mogelijkheden – kan betekenen.

Meer weten?

- Wat zijn wooncirkels? | Leviaan
- Leviaan - grondlegger van een nieuw zorgconcept - Wooncirkels (onsverhaal.nl)
- Wat is een wooncirkel? - Wooncirkels (onsverhaal.nl)
- De lessen van zes wooncirkels in Amsterdam | ZorgSaamWonen
- Platform31 kennis- en netwerkorganisatie voor stad en regio - Werken aan netwerk en contacten bij uitstromers uit het beschermd wonen
- Platform31 kennis- en netwerkorganisatie voor stad en regio - Buurtcirkel: ondersteuning en gezelligheid in de buurt
- Buurtcirkel

Armoedecoalitie, Utrecht

De Armoedecoalitie geeft armoede een gezicht, maakt de hoogste noden van mensen met een laag inkomen zichtbaar en zet zich samen met de partners in om de uitvoeringspraktijk te verbeteren.

Urgentie van de opgave

Armoede kan vergaande gevolgen hebben voor mensen en hun omgeving. “Armoede is één van de voorbodes voor dakloosheid” stelt de maatschappelijke opvang, en “armoede leidt tot stress in gezinssituaties en beperkt de kansen van kinderen om zich maximaal te ontwikkelen” is een geluid uit de jeugdzorg. Bovendien bestaat er een negatieve samenhang tussen armoede en gezondheid. In de armere wijken van Utrecht sterven mensen gemiddeld zeven jaar eerder.

In Utrecht bestaan op wijk- en stadsniveau allerlei vormen van samenwerking rondom het thema armoede en schulden. Organisaties die mensen in armoede ondersteunen werkten tot twaalf jaar geleden apart van elkaar. Deze versnippering maakte de aanpak van armoede minder slagkrachtig. Om slagvaardiger te worden en krachten te bundelen is in Utrecht de Armoedecoalitie opgericht. Deze coalitie van partijen en initiatieven op het gebied van armoedebestrijding heeft als doel om de positie van mensen in armoede te verbeteren, door signalering en het verbeteren van de dienstverlening aan mensen in armoede en schulden. Door samenhang in het werkveld rond armoede te creëren, vernieuwende initiatieven te nemen en aandacht te vragen voor armoede in de stad. De betrokken partijen stelden zichzelf de vraag: hoe kunnen wij de signalen eerder en beter op tafel krijgen en de dienstverlening zo inrichten dat het huishoudens die in armoede leven daadwerkelijk helpt?

Wat is bereikt?

De Armoedecoalitie Utrecht is een samenwerkingsverband van maatschappelijke organisaties[1], initiatieven en vrijwilligers uit de stad Utrecht rondom het thema armoede en schulden. Deze coalitie verbindt mensen en organisaties, ervaringsdeskundigen, hulp- en dienstverleners en beleidsmakers/ beslissers. Zij opereert in het grote krachtenveld van werk en inkomen, wonen, welzijn en zorg. De Armoedecoalitie signaleert, neemt initiatief, maar voert niet uit. Dat doen de partners in het veld en de gemeente. Daardoor ligt de verantwoordelijkheid bij de partners zelf. Dat geeft de

1. Aangesloten organisaties zijn: Tussenvoorziening, Leger des Heils, U Centraal, JoU, Lister, Buurtteams jeugd en gezin en Buurtteams Sociaal, Samenwerkende Utrechtse Woningcorporaties, Moviera, Hogeschool Utrecht, Emmaus, Al Amal, Solgu, Ubuntu-huis, U-2B Heard!, Cosbo, Nisbo, Steunpunt GGz, buurtpastoraten van de kerken, Dock, Asha, Akder, Nisbo, ervaringsdeskundigen, Humanitas, Leergeld, Vluchtelingenwerk, Jeugdfonds cultuur en sport, Big Brothers Big Sisters, Utrecht in Dialoog, Rode Kruis en vele anderen. Er wordt actief met de gemeente samengewerkt.

Armoedecoalitie ruimte en slagkracht, en bevordert implementatie van verbeteringen in de praktijk.

Dankzij de focus van de gemeente op laagdrempelige en duurzame dienstverlening, wordt de inwoners van Utrecht in de eerste plaats en goed toegankelijke dienstverlening geboden, dichtbij en aansluitend op de eigen leefwereld. Dankzij de Armoedecoalitie worden signalen over inwoners-in-armoede sneller opgepakt, worden problemen sneller zichtbaar, zijn er kortere lijntjes en ontmoeten beleidsmakers en de mensen om wie het gaat elkaar.
Deze aanpak normaliseert het dagelijks leven van inwoners wanneer ze het niet meer overzien, door stress weg te nemen, armoede en schulden bespreekbaar te maken en naar praktische oplossingen te zoeken. Een structurele aanpak, waarbij verschillende aspecten van het leven aan bod komen, voorkomt dat mensen in armoede terugvallen.
Ook voor de buurtteams heeft de samenwerking meerwaarde. Professionals weten elkaar goed te vinden en kunnen elkaars expertise benutten. Dat helpt bij het snel benaderen en oplossen van vraagstukken.

Door de krachtenbundeling van de organisaties worden knelpunten in het bestrijden van armoede, lacunes en kansen in regelingen en hulp- en dienstverlening gesignaleerd en geagendeerd. Daarnaast zoeken de betrokken partijen naar structurele oplossingen. Een aantal concrete voorbeelden daarvan:

- **Wegwijs in fondsen en regelingen:** Het knelpunt van de onbekendheid en ontoegankelijkheid van fondsen en regelingen die kunnen helpen bij het oplossen schuldproblemen is aangepakt door ze te ontsluiten via de Utrechtse Geldzoeker.
- **Onderwijs en armoede:** Er is een glossy tijdschrift over armoede gemaakt voor gezinswerkers, leerkrachten en schooldirecteuren. De glossy staat boordevol informatie, bijvoorbeeld over hoe je het gesprek kunt aangaan met kinderen over geld en schulden, welke regelingen en voorzieningen er zijn en wat handige tips zijn. Met de glossy in de hand bezochten de buurtteammedewerkers schoolleiders en leerkrachten. Het tijdschrift geeft hen handvatten om kinderen in armoede te zien en te horen en biedt handelingsvaardigheden om hier zo goed mogelijk mee om te gaan.
- **Weekje Weg:** Dankzij de inzet van vele vrijwilligers konden 27 gezinnen een weekje gratis op vakantie via Stichting Weekje Weg en de gemeente Utrecht.
- **Vroegsignalering en preventie:** Voor huisartsen en de jeugdgezondheidszorg werden ism de gemeente en adviesbureau Raedelijn webinars georganiseerd. In korte tijd maakten huisartsen en JGZ medewerkers kennis met het thema armoede en schulden. Wat betekent armoede voor mensen, welke dilemma's brengt het met zich mee, hoe signaleer je het en welke hulp- en doorverwijsmogelijkheden zijn er? Dit had als doel om deze sleutelpersonen in de eerstelijn beter in staat te stellen het gesprek aan te gaan met mensen over armoede en schulden en hen vroegtijdig door te verwijzen. Dit moet ervoor zorgen dat mensen minder lang alleen staan in hun strijd en eerder geholpen worden.

Proces van Samenwerken aan wonen, zorg en welzijn.

Unieke processtappen:

Gedeelde urgentie, gezamenlijke verantwoordelijkheid

De Armoedecoalitie is opgericht op 30 oktober 2009. De eerste aanzet vond plaats in 2008 tijdens een bijeenkomst over armoede. Organisatoren van vele kleinschalige initiatieven op het gebied van armoedebestrijding woonden deze bijeenkomst bij. Alle aanwezigen waren actief op het gebied van armoedebestrijding, maar constateerden naast betrokkenheid en een gezamenlijke verantwoordelijkheid ook versnippering en een gebrek aan een samenhangende aanpak. In het verlengde van de bijeenkomst is De Tussenvoorziening gevraagd om in samenspraak met een aantal collega-organisaties hier meer samenhang in te creëren. Dit leidde uiteindelijk tot de oprichting van de Armoedecoalitie.

Grensoverschrijdend werken

Na de start traden één voor één organisaties toe. Zo ontstond uiteindelijk een inhoudelijk solide netwerkorganisatie. Tegenwoordig vormt deze organisatie een samenwerkingsverband van een groot aantal maatschappelijke organisaties, initiatieven en

belangenbehartigers. Het gaat onder andere om organisaties in de maatschappelijke opvang en hulp- en dienstverlening, het onderwijs, woningcorporaties, migranten- en belangenorganisaties, ervaringsdeskundigen en kerken.

Gedeelde visie: Stip op de horizon

De Armoedecoalitie heeft als hoofddoel: armoede bestrijden en sociale uitsluiting tegengaan. De stip op de horizon is: perspectief bieden aan mensen in armoede en schulden – in het bijzonder aan kinderen. De coalitie wil dit bereiken door de handen ineen te slaan, hulp- en dienstverlening te verbeteren én met vernieuwende initiatieven te komen.

Waar werd het moeilijk, wat waren de beren op de weg?

Soms is de samenwerking ingewikkeld. De betrokken partijen hebben een verschillende opdracht, maar ook verschillende achtergronden en expertise. Dat leidt ook tot verschillende visies. De betrokken organisaties van de Armoedecoalitie investeren daarom veel in het proces van samenwerken en in het bewerkstelligen van een gezamenlijke visie die ook op de werkvloer wordt gedeeld. Gaandeweg zijn in de stad de volgende hobbels genomen:

1. Betrokken organisaties hebben een omslag in focus gemaakt: van 'het kan niet', naar 'hoe kan het wel'. In het kader van de landelijke Citydeal Eenvoudig Maatwerk ontwikkelde het IPW voor oa de gemeente, hoge school en het buurtteam een handreiking met behulp waarvan hulpverleners een afweging kunnen maken wanneer maatwerk toe te passen en hoe dat te legitimeren. Dit is een belangrijke sleutel om problemen van cliënten op te lossen en onrechtvaardige willekeur te voorkomen. Zowel voor hulpverleners als voor de gemeente is dat een belangrijk toetsingskader.
2. De beeldvorming over cliënten met een kleine beurs is veranderd. Bij steeds meer betrokkenen van de Armoedecoalitie is het besef gegroeid dat bij mensen die in de overlevingsstand zitten er geen sprake is van onwil, maar van onmacht. Dat leidt tot de overtuiging dat het geven van rust en vertrouwen en een positieve bejegening (stress sensitieve dienstverlening), mensen de ruimte biedt om hulp te zoeken en de weg omhoog te terug vinden.
3. Tenslotte ontstaat bij steeds meer betrokken organisaties het besef dat het inzetten van ervaringskennis bij dienstverlening en beleidsbepaling daadwerkelijk meerwaarde oplevert.

Ondersteuning en begeleiding

Het beleid van de gemeente Utrecht en haar partners in de schulddienstverlening verlaagt de drempel om hulp te zoeken. Op het moment dat iemand met schulden zich meldt bij het buurtteam, plant een teammedewerker een gesprek bij schulddienstverlening en is er meteen een driegesprek. Dat maakt de dienstverlening heel laagdrempelig. Hetzelfde geldt voor de sociaal raadslieden. Zij zijn als één team georganiseerd en bespreken casuïstiek met elkaar. Zo wordt het onderwerp armoede vanuit verschillende hoeken benaderd. Daarnaast kunnen bewoners zich ook rechtstreeks bij de gemeente melden voor schulddienstverlening.
Alle partners werken stress-sensitief. De professionals brengen de invalshoeken bij elkaar met de gedachte niet alleen brandjes te blussen, maar de inwoner duurzaam vooruit te helpen. Daarbij wordt breder gekeken dan de financiële situatie. Wanneer nodig worden ook leefaspecten als wonen en onderdak, gezondheid, werk en opleiding, voeding, 'spullen' en vrijetijdsbesteding bij het zoeken naar structurele oplossingen betrokken.
Daarnaast worden de mogelijkheden van vroegsignalering benut. Door samen te werken met onder andere gemeente, woningcorporaties, energieleveranciers, waterbedrijven en zorgverzekeraars wordt er in gezamenlijkheid vroegtijdig contact opgenomen met inwoners om ondersteuning te bieden bij de financiële zorgen en/of problemen. Een aanpak die in 2021 is verankerd in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

De Armoedecoalitie voegt aan deze aanpak een belangrijke bouwsteen toe, te weten de inzet van ervaringsdeskundigheid. Zo zetten de buurtteams, de gemeente, stichting De Tussenvoorziening, het Leger des Heils, Lister, Al Amal, Dock en U Centraal ervaringsdeskundigen in, om bij het aanpakken van problemen andere bewoners

te assisteren. Vanuit de Armoedecoalitie gaat een team ervaringsdeskundigen de wijken in om armoede bespreekbaar te maken, ruildiensten op te zetten en regelingen onder de aandacht te brengen. Dit verlaagt de drempel voor bewoners met een laag inkomen of schulden richting zorg en regelingen. Daarnaast neemt een platform van kwetsbare jongeren actief deel aan bijeenkomsten van de coalitie. Het is één van de samenwerkingspartners van de Armoedecoalitie.

Meer weten?

- Armoedecoalitite Utrecht – Geef Armoede Een Gezicht (armoedecoalitie-utrecht.nl)
- Samenwerking aanpak armoede en schulden | integraalwerkenindewijk.nl
- Actieagenda 2019 en verder, Utrecht schuldenvrij
- Sociaal Akkoord Utrechtse Armoedecoalitie en politieke partijen | Stichting Omduw
- Buurtteams Utrecht | Iedereen kan soms hulp gebruiken

‘Klein maar Fijn’ voorbeelden – Overzicht

	Samen werken aan vitale en leefbare buurten			
	Proces van Samenwerken aan wonen, zorg en welzijn	Wonen en Woonomgeving	Inclusieve en veilige leefomgeving	Ondersteuning en begeleiding
Samen Sterk Zonder Stigma en Welkome Wijk			●	
Jongeren op Zuid			●	●
Alles is gezondheid		●	●	
De Nieuwe club			●	
Buurtwijs, mensen maken de buurt			●	
Buren sparen plaatjes voor meer verbinding in de wijk			●	
Vechtscheidingen voorkomen, sociaal wijkteam en juridisch loket				●
Voor de wijk en door de wijk		●	●	
Zuid Doet Samen			●	●
Laagdrempelige activiteiten dicht bij huis				●

‘Klein maar Fijn’ voorbeelden

‘Welkome Wijk’ en ‘Samen sterk zonder stigma’ vergroten acceptatie van bewoner met psychische achtergrond

Aanleiding is dat steeds meer mensen met een psychische kwetsbaarheid in de wijk wonen. Prettig met anderen samenleven zou normaal moeten zijn, maar blijkt door vooroordelen soms lastig. Vooroordelen ontstaan als mensen elkaar niet begrijpen. Samen Sterk zonder Stigma organiseert daarom bewustwordingsbijeenkomsten die voor betere communicatie tussen wijkbewoners en mensen met een psychische aandoening moeten zorgen.

Tijdens deze (bewustwordings-)bijeenkomsten van 2,5 uur wordt informatie gegeven over wat het betekent om een psychische kwetsbaarheid te hebben en hoe (zelf) stigmatisering werkt. Deelnemers kunnen ervaringen delen en vragen stellen over het omgaan met mensen met een psychische kwetsbaarheid. Ervaringsdeskundige ambassadeurs van Samen Sterk brengen hun eigen ervaringen in, zodat meer begrip ontstaat. Met eenvoudige tips kunnen buren en andere wijkbewoners een belangrijke rol spelen in de dé-stigmatisering en participatie van mensen met psychische kwetsbaarheden. Het doel is om de deelnemers bewust te maken wat het betekent om een psychische kwetsbaarheid te hebben en hoe het is hiermee te wonen en leven in een wijk.

Meer informatie:
- Trimbos.nl | Welkome Wijk moet acceptatie bewoner met psychische achtergrond vergroten
- Homepage - Samen sterk zonder stigma

Intensieve jongerenaanpak Rotterdam

Met de Intensieve Jongerenaanpak bieden jongerencoaches in wijkteams in Rotterdam een begeleidingstraject aan jongeren tussen de 12-27 jaar die toekomstperspectief dreigen te verliezen. Dit leidt tot helpend contact met ouders/verzorgers, zelfstandig wonen, werk en of weer een opleiding volgen en inspirerende contacten met een vriendenkring die positief van invloed is. Met hun aanpak stimuleren de coaches dat jongeren hun leven weer op de rails krijgen en dat zij zelf leren om keuzes te maken die goed voor hen en de samenleving zijn. Door dit eigenaarschap zetten ze in op het voorkomen van antisociaal, ongewenst, overlast gevend of crimineel gedrag. De jongerencoach creëert bij het aanpakken van gedragsproblemen een positief begeleidingsklimaat, waarin aandacht is voor zelfcontrole en probleemoplossende vaardigheden van de jongere. Deze aanpak vraagt om een goede samenwerking tussen sociaalwerk (jongerenwerk), wonen, zorg, opleiding en werk.

Meer informatie:
- Intensieve Jongerenaanpak Rotterdam – Stichting JOZ
- Methodische-handreiking-IJC-Zo-doen-wij-dat.pdf (stichtingjoz.nl)

Alles is gezondheid

Bewoners willen steeds vaker zelf een bijdrage leveren aan gezondheid in hun buurt, dorp of wijk. In veel wijken zijn bewonersinitiatieven, sociaal ondernemers, professionals, gemeenten en zorgverzekeraars al bezig met het organiseren 'van onderop', ieder vanuit het eigen perspectief. De vraag is hoe we hiervan een samenwerkend geheel maken. Het in 2020 verschenen (werk)boekje *'Sociale basisinfrastructuur: voor vitale en gezonde gemeenschappen'* reikt de essentiële bouwstenen aan voor een inclusieve samenwerking. Het is een handreiking om informele bewoners- en gebiedscollectieven op constructieve wijze te verbinden met de wereld van formele zorg- en ondersteuning.

De publicatie laat verder in diverse voorbeelden zien hoe burgers en professionals samenwerken om de gezondheid in de buurt te verbeteren. Duidelijk is alvast dat dé oplossing voor een gezonde wijk niet bestaat. Wel zien we overal de verschuiving van professionele zorg naar zorg voor elkaar. Met het vinden van de juiste balans tussen systeemorganisatie en zelfsturing als gemeenschappelijke uitdaging.

Meer informatie:
- Sociale basisinfrastructuur: voor vitale en gezonde gemeenschappen - Alles is gezondheid
- Sociale-basisinfrastructuur-online-def.pdf (allesisgezondheid.nl)
- Gezonde Buurten | IVN

De Nieuwe Club

De Nieuwe Club is een innovatief wijkgebonden aanbod voor 60-plussers met schizofrenie die zelfstandig wonen. Deze ouderen met ernstige ggz-problematiek (zoals bijvoorbeeld schizofrenie) loopt het risico, wanneer ze niet goed worden begeleid, om te vereenzamen of kunnen dan in een wijk aanleiding geven tot overlast. Door het ondernemen van activiteiten en het leggen van sociale contacten groeit hun zelfvertrouwen en daarmee hun veerkracht.

De Nieuwe Club biedt verschillende activiteiten en sociaal contact voor deze ouderen ter bevordering van hun zelfredzaamheid en sociale participatie. Daartoe organiseert ze drie activiteiten: 1: de 'donderdagclub', een wekelijkse bijeenkomst met activiteiten en lunch; 2: de 'eetclub', gezamenlijk koken en eten; 3: de 'uitgaansclub', deelnemers ondernemen met elkaar activiteiten, zoals museumbezoek, film of wandelen. Bij de activiteiten zijn geen GGZ-hulpverleners aanwezig, maar getrainde activiteitenbegeleiders die worden bijgestaan door vrijwilligers en stagiaires.

Oorspronkelijk gestart door GGZ inGeest en welzijnsorganisatie Combiwel in een wijkcentrum in de Pijp in Amsterdam, wordt het nu ook door GGZ Friesland op drie plaatsen aangeboden.

Meer informatie:
- Huiskamer Nieuwe Club - Combiwel

Fijn wonen in de Beerenbrouckbuurt; mensen maken de buurt

Wanneer meer buren en buurtbewoners elkaar kennen en vertrouwen, dan maakt dat de buurt warmer en veiliger. Ook zullen mensen elkaar dan eerder een handje helpen. Het project 'Fijn wonen in de Beerenbrouckbuurt' is gericht op het ontwikkelen van een buurtmakersaanpak om de participatiesamenleving te bevorderen. Om dit te bereiken worden toekomstplannen gemaakt met kwetsbare buurtbewoners, wordt een maandelijkse buurtlunch georganiseerd en gaan professionals en buurtbewoners 'straatjutten'. Kenmerkend voor de aanpak is om alleen te kijken naar wat mensen zelf willen en kunnen doen voor hun buurt. Hoe klein ook. Het doel is om de meest kwetsbare bewoners in de buurt te betrekken. Zorgorganisaties Cordaan, GGZ inGeest, Philadelphia, Prisma en ervaringsdeskundigen uit de GGZ werken binnen dit project met elkaar samen.

Meer informatie:
- handlerdownloadfiles.ashx (mett.nl)
- https://www.buurtwijs.nl/content/de-mensen-maken-de-buurt
- Buurtmaken met ABCD | buurtwijs.nl

Buren sparen plaatjes voor meer verbinding in de wijk

Door het ruilen van plaatjes en aan het buurtplaatjesproject verbonden verhalenavond, 'zie je dat mensen met elkaar in gesprek raken. Mensen die elkaar normaal nooit zouden spreken, vinden nu overeenkomsten.' De normen en waarden van de verschillende buurtbewoners komen beetje bij beetje dichter bij elkaar. Door het sparen en ruilen van plaatjes van hun buren komen kinderen en ouderen van de wijk op een laagdrempelige manier met elkaar in contact. De spaaractie brengt de inwoners van Schiedam-Oost dichter bij elkaar. De buurtplaatjes zijn een afspiegeling zijn van de inwoners van de wijk. Net als bij de voetbalplaatjes zijn de buurtbewoners ingedeeld in verschillende categorieën; mensen die heel hard zingen als ze alleen zijn bijvoorbeeld of mensen die ooit het roer hebben omgegooid. Zo is er plek voor iedereen.

Gemeente, stedelijke museum, kunstenaar, plaatselijke ondernemers, wijkcentrum en welzijnsorganisatie hebben dit buurtplaatjesproject georganiseerd. Ook wil men dit in andere wijken gaan doen.

Meer informatie:
- Schiedammers sparen plaatjes

Vechtscheidingen voorkomen, sociaal wijkteam en juridisch loket in één pand

Wonen, geld en de kinderen. Dat zijn dé drie dingen waar mensen zenuwachtig van worden als ze horen dat hun partner wil scheiden. Met de pilot Vechtscheidingen voorkomen wil de gemeente Hollandse Kroon voorkomen dat een echtscheidingssituatie zo escaleert dat het welzijn en/of de veiligheid van het kind in gevaar komt door preventieve hulpverlening. Het sociaal wijkteam én het Juridisch Loket voeren een gelijktijdig scheidingsspreekuur in hetzelfde pand voor advies en ondersteuning aan scheidende ouders. De pilot is uniek, omdat kennis en expertise op verschillende gebieden samenkomen.

Door samenwerking worden de scheidende ouders zo goed mogelijk geïnformeerd en ondersteund, wat de kans op escalatie verkleint. De scheidende ouders worden handvatten aangeboden, die de-escalerend werken. Door de voorlichting over het recht op toeslagen na een scheiding, kunnen ruziënde ouders bijvoorbeeld veel rustiger een alimentatieonderhandeling in. Het ouderschapsplan kunnen de scheidende ouders vooraf laten toetsen bij het Juridisch Loket, om toekomstige conflicten te voorkomen. In samenwerking met een Villa Pinedo, een organisatie voor kinderen met gescheiden ouders, worden (online) trainingen en bijeenkomsten met ervaringsdeskundigen georganiseerd. Met als doel om ouders te leren goed met elkaar om te gaan, en vaardigheden te leren waarmee ouders – ondanks de echtscheiding – het ouderschap samen goed kunnen vormgeven.

Aanvankelijk waren er plannen voor een gezamenlijk spreekuur. AVG-technisch kon dat helaas niet. Daarnaast moet het Juridisch Loket een bepaalde onafhankelijkheid over zich hebben. Hun aanwezigheid bij emotionele gesprekken zou later een probleem kunnen worden. Nu is er een gelijktijdig scheidingsspreekuur in hetzelfde pand. Het Juridisch Loket en het wijkteam mogen wel geanonimiseerde informatie uitwisselen.

Meer informatie:
- pilotgemeente Hollandse Kroon wil vechtscheidingen voorkomen

Voor de wijk en door de wijk

Stichting Bewonersbedrijf Heechterp-Schieringen, een initiatief door en voor wijkbewoners, doet in Leeuwarden al sinds 2012 in opdracht van de gemeente Leeuwarden het onderhoud van groen in de gelijknamige wijk en krijgt daarvoor betaald. Met een grote groep vrijwilligers uit de wijk, veelal met afstand tot de arbeidsmarkt voeren ze dat onderhoud uit. Ook maken ze in opdracht van woningcorporatie Elkien tegen vergoeding portieken schoon. De vrijwilligers doen met hun inzet werkervaring op en verdienen hiermee een vrijwilligersvergoeding. Daarnaast kunnen zij via het Bewonersbedrijf een opleiding of cursus volgen, waarmee zij hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten. Het idee erachter is dat de groep vrijwilligers een zinvolle dagbesteding heeft, weer actief is en zorgt een vrijwilligersvergoeding voor wat vermindering van de armoedestress. Op deze manier verbetert het Bewonersbedrijf de leefbaarheid in de wijk en dringt het tegelijkertijd de armoede terug. Het geld dat de wijk binnenkomt, wordt direct geïnvesteerd in de wijk. Daardoor wordt er goed geluisterd naar initiatieven en ideeën van de buurtbewoners: zij voelen zich weer betrokken bij de wijk. De plus is dat ze hiermee ook een belangrijke signaleringsfunctie in de wijk vervullen (buurtpreventie).

Meer informatie:
- Wie zijn wij – Bewoners Bedrijf Heechterp Schieringen

Zuid Doet Samen

Ontmoeten en verbinding is waar het om gaat bij Zuid Doet Samen. Bij Zuid doet samen in Apeldoorn hebben bewoners via aan aanbesteding van de gemeente een opdracht in welzijn 'gewonnen'. Daarmee hebben ze mensen uit de wijk aangenomen als buurtassistent die dus met een betaalde baan in diezelfde wijk aan de slag zijn op het gebied van preventie, signalering en netwerken bouwen. In 2014 is begonnen met de intensieve opleiding van een team van mannen en vrouwen tot buurtassistent. De buurten van Zuid zijn verdeeld onder de assistenten en in elke buurt is nu een vast team van deze goed opgeleide mensen aan het werk om de bewoners te ondersteunen bij het optimaal houden van hun welzijn en bij het verkrijgen van de zorg waar zij recht op hebben. 'Zuid Doet Samen' werkt overigens nauw samen met de bestaande zorginstanties en met veel andere vrijwilligers.

De Buurtcoöperatie Apeldoorn-Zuid is de overkoepelende organisatie. Daaronder valt Zuid Doet Samen, het leerbedrijf in de wijk, de buurtacademie en het expertisecentrum. De Buurtcoöperatie Apeldoorn-Zuid heeft diverse projecten in Apeldoorn-Zuid die gericht zijn op het bevorderen van het omzien naar elkaar. Eén van die projecten is het leerbedrijf in de wijk. Via dit leerbedrijf lopen studenten stage bij buurtbewoners in Apeldoorn-Zuid. Het doel achter het leerbedrijf is tweeledig. Enerzijds biedt het leerbedrijf een inspirerende en leerzame stage aan voor studenten. Anderzijds zorgen de studenten voor aanspraak, praktische ondersteuning en veel gezelligheid. Oudere buurtbewoners hebben zo een belangrijke taak naar de studenten toe. Deze buurtbewoners doen weer mee en worden betrokken. De studenten op hun beurt leren mensen kennen in hun eigen leefomgeving. Zij leren niet alleen praktische handelingen, maar vooral hoe ze in relatie kunnen gaan met buurtbewoners en die mens in zijn geheel te zien.

Ook heeft de buurtcoöperatie het buurthuis "Ons Honk" gekocht waarin allerlei activiteiten georganiseerd worden voor bijvoorbeeld ouderen. Ook kunnen bewoners er terecht voor een warme maaltijd. Als reizen een probleem is, dan kan men voor een euro worden gehaald en gebracht.

Meer informatie:
- Zuid Doet Samen

Laagdrempelige activiteiten dicht bij huis

Ontmoeting en verbinding organiseren in de wijk is een belangrijke vorm van ondersteuning. Hiervoor zijn er in de gemeente Dordrecht vier inloopvoorzieningen in verschillende wijken opgezet. De inloopvoorzieningen dragen aan het versterken van het sociale netwerk, bieden van structuur in de dag of week en helpen burgers langer zelfstandig te blijven. Elke inloopvoorziening is gekoppeld aan een thema, zoals bijvoorbeeld bewegen of kunst, cultuur en natuur. Door de inloopbijeenkomsten leren bezoekers elkaar kennen en worden kleine netwerken die eenzaamheid tegen gaan ontwikkeld. Ook kunnen mensen door de activiteiten en begeleiding die de inloopvoorziening biedt, langer zelfstandig thuis blijven wonen en kunnen mantelzorgers een moment van rust vinden. Uit onderzoek blijkt dat door het doen van activiteiten het geheugen fit blijft en het denkvermogen verbetert.

De vrijwilligers en sportcoaches die betrokken zijn bij de inloopbijeenkomsten hebben korte trainingen gehad over de verschillende vormen van dementie en hoe hier in de praktijk mee om te gaan. Als er een nieuwe bezoeker komt of als een bezoeker achteruit gaat, kunnen zij rechtstreeks contact opnemen met de casemanager dementie van de zorgorganisatie. Zo is ook een signaleringsfuntie ontstaan. Ook zijn de inloopbijeenkomsten zijn heel toegankelijk: mensen hebben geen indicatie nodig, deelname is gratis en men kan gewoon binnen lopen. Mantelzorgers zijn ook welkom en kunnen meedoen.

De gemeente Dordrecht heeft met twee zorgorgansiaties, het Parkhuis en het Spectrum, sportcoaches, regionaal cultuurcentrum en de plaatselijke korfvereniging die zich maatschappelijk wil inzetten, vier laagdrempelige inloopvoorzieningen opgezet

voor bewoners in verschillende wijken. Ondertussen is er een samenwerking ontstaan met huisartsen en praktijkondersteuners, sociale wijkteams, welzijnsconsulenten en mantelzorgondersteuners.

Meer informatie:

– door laagdrempelige activiteiten langer thuis

Voorbeelden op de kaart

Handige publicaties en onderzoeken

Publicaties

- Wijkwijzer
- Handreiking prestatieafspraken en vraagbaak
- Praktische handreiking voor het schrijven van een woonzorgvisie, Taskforce Wonen Zorg
- Wegwijzer Prestatieafspraken Wonen en Zorg, Platform31
- Woonzorgvisie: De waardevolle wijk, artikel VNG
- Magazine Prestatieafspraken Wonen met zorg, BZK
- Magazine Prestatieafspraken Leefbaarheid, BZK
- Handreiking uitstroom beschermd wonen, Platform31
- Digitale instrumentenkoffer van het Ondersteuningsteam Wonen en Zorg, RVO
- Kwetsbare ouderen thuis, handreiking voor integrale zorg en ondersteuning in de wijk, Beter Oud
- Ouderen langer thuis langer zelfstandig thuis! Maar hoe dan? Bensajet Centrum: Samenvatting, Checklist, Praatplaat
- Buurtkrant sociaal domein, Divosa
- De interventie Studio BRUIS – Samen buurten
- Zorg en veiligheidshuis, project aanpak onbegrepen personen, veiligheidsregio Noord-Holland Noord

Onderzoeken

- Meta-analyse businesscases sociaal werk, SEOR Erasmus School of Economics
- Bouwen aan een thuis, Kenniscentrum Sociale Innovatie Hogeschool Utrecht i.s.m. Movisie
- Maatschappelijke Business Case Jongerenwerk, VWS

Colofon

Dit is een uitgave van Platform31

Den Haag, februari 2022

Auteurs: Tanja Morsheim, Fons Lustenhouwer
Redactie: Platform31
Fotografie: Alex Schröder
Opmaak: Gé grafische vormgeving

Platform31
Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de **trends** in stad en regio. Wij **verbinden** beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een **aanpak** waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. **Iedereen profiteert mee** van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag
www.platform31.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden Platform31 en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

PLATFORM31
kennis van stad en regio